Oslo kommune
Byrådet

Vedtatt i Bystyret
22.04.2009

Estetisk plan 2005
Designhåndbok Oslo Sentrum

Forord

Ansvar. Professor dr. philos. Thomas Thiis Evensen var fagansvarlig for Hovedstadsaksjonen. Thiis Evensen er, etter oppdrag fra Samferdselsetaten, forfatter og fagansvarlig for "Estetisk plan 2005 - Designhåndbok Oslo Sentrum", som sluttføres i samarbeid med Plan- og bygningsetaten.

Formål. Estetisk plan 2005 - Designhåndbok Oslo Sentrum, skal legge premisser for en videre estetisk oppgradering av felles omgivelser og offentlige uterom i Oslo sentrum etter Hovedstadsaksjonen 2001 til 2005. Planen med tilhørende retningslinjer skal også være et operativt redskap for Oslo kommune i den hensikt å styre utviklingen av estetisk kvalitet.

Virkeområde. Estetisk plan 2005 med tilhørende retningslinjer gjelder for bydel 0. Grenselinjen følger i hovedsak sentrumsringen, Ring 1, og er angitt på kartmaterialet i denne planen. Unntak er angitt i forbindelse med retningslinjene.

Retningslinjer/premisser. Teksten i Estetisk plan 2005 inneholder bakgrunnsstoff, begrunnelser og retningslinjer/premisser. I teksten er kortfattede retningslinjer markert i ***fet kursiv***, mens øvrig tekst er uten slik markering. Retningslinjene har ulik styrkegrad i den tekstmessig betoningen: Retningslinjene for "1. Universell utforming", "2. Gulvet, helhetsplaner", "3. Gulvet beleggtyper", og "4. Fasadene" har konkrete formuleringer med sterkere betoning i teksten. Disse retningslinjene er illustrert med detaljerte tegninger og anvisninger for fremtidige løsninger og åpner i mindre grad for endringer. Retningslinjene for "5. Møblene" har anbefalende formuleringer med svakere betoning i teksten, markert gjennomgående med "bør". Disse retningslinjene er illustrert med løsninger anbefalt inntil 2005 og åpner for nye og andre designtolkninger i forhold til fremtidige behov, avhengig av de erfaringer som høstes ved bruk av planens møbelsortiment over tid.

Gjennomføring, drift og vedlikehold. Estetisk plan 2005 utgjør én av i alt tre dokumenter. De to andre dokumentene, "Hovedstadsaksjonens designhåndbok - Gjennomføring" og "Hovedstadsaksjonens designhåndbok - Drift og vedlikehold", er utarbeidet av Samferdselsetaten. Dokumentene er begrenset til Hovedstadsaksjonens arbeider, men bør kunne benyttes tilsvarende som mal og grunnlag for gjennomføring, drift og vedlikehold når det gjelder Estetisk plan 2005 som foreløpig ikke omfatter disse problemstillingene. Dette vil, for å sikre at oppgavene blir ivaretatt også utenfor Hovedstadsaksjonens begrensede virkeområde (Fig. 112), være en oppfølgingsoppgave for Estetisk plan 2005.

Sykkeltraséer. Bystyret gjorde 22.04.2009 følgende vedtak:

Oslo bystyre vedtar at retningslinjer til Estetisk plan – Designhåndbok for Oslo sentrum, alternativ 1, skal være veiledende for videre planlegging og gjennomføring av tiltak i sentrum. Byrådet bes innarbeide prinsipper i Estetisk plan som sikrer at bystyrets vedtak om nord/sør- og øst/vestgående sykkeltraséer kan gjennomføres.

Estetisk plan legger opp til at sykkeltraséer ikke skal markeres generelt i gatedekket, men at prinsippet om blandingsgater skal følges.

Revidert prinsipplan for gatebruken i Oslo Sentrum, vedtatt av bystyret 28.09.2011, sier imidlertid følgende om sykkelveinettet:

1. *Sykkeltraséer i sentrum oppmerkes med egen farge på veidekket og tydelig skilting.*
2. a. *Det etableres følgende hovedtraséer for sykkel i nord/sør-retning:*
   - *Ankerbrua – Torggata – Kirkegata.*
   - *Ullevålsveien – St. Olavs plass – Universitetsgata – Roald Amundsens gate – Fridtjof Nansens plass – Rådhusgata.*

   b. *Det etableres dessuten følgende hovedtrasé for sykkel i nord/sør-retning:*
   - *Uelands gate – Maridalsveien – Møllergata – Kongens gate – Vippetangen.*

   c. *Det etableres en egen sykkeltrasé fra enden av Skippergata og bort til Grønlandsleiret og Schweigaards gate.*
3. *Det etableres følgende hovedtraséer for sykkel i øst/vest-retning:*
   - *Wergelandsveien – Kristian IVs gate – Grensen – Kirkeristen.*
   - *Munkedamsveien – Rådhusgata – Bjørvika.*
4. *Det åpnes for forsøk med sykling mot enveiskjøring, bl.a. i Skippergata.*
5. *Det bør legges til rette for sykkelveier ved regulering og oppføring av nybygg.*

Det må ut fra de to ovennevnte vedtak tas forbehold om at den fysiske utformingen av gatene som er nevnt ovenfor vil kunne avvike noe fra Estetisk plans retningslinjer. Utforming av sykkeltraséer i Oslo er en løpende og dynamisk prosess, der ulike løsninger på ulike steder testes ut parallelt. Det er likevel en forutsetning at fremtidige løsninger for etablering av hovedsykkeltraséer i Oslo sentrum tar Estetisk plan som utgangspunkt og så langt som mulig følger intensjonene i planen.

Plan- og bygningsetaten, mars 2012

Estetisk plan 2005

Designhåndbok Oslo Sentrum

Oppdragsgiver: Samferdselsetaten

Forfatter: Professor dr. philos.
Thomas Thiis-Evensen

Fotografier: Alle ved forfatter når annet ikke er nevnt

Grafisk design: nxt oslo reklamebyrå as
i samarbeid med forfatter
Revidert Plan- og bygningsetaten

Opprykk: Mars 2012

Digitale premisstegninger er fremstilt av industridesign-student Jens A. Pettersen.

En særlig takk til Oslos politikere, kommunens etater og prosjektsekretær for Hovedstadsaksjonen, Per Jæger, for aktiv medvirkning. Det samme til de utførende arktitektene og til professor i landskapsarkitektur, Rainer Stange, Snøhetta, for viktige kommentarer. Takk også til Hettie Pisters for godt samarbeid.

Fig. 1.
Sentrumsområdet.
Ortofoto: Plan- og bygningsetaten.

Bilde øverst neste side:
Oslo sentrum med Karl Johan og sentrumsparken.
Foto: Fjellanger - Widerøe.

Innhold

Side

Bakgrunnen 7
Forbilder 8
Estetisk plan 1992-2005 10
Helhetsplanlegging 11
Premiss 12
Estetikk 13

1. Universell utforming 15
1.1. Overordnede retningslinjer 16

2. Premisser: Gulvet, helhetsplaner 19
Helhetsplan 1992: Estetisk plan for Oslo 20
Helhetsplan 2005: Belegg Kvadraturen 22
Helhetsplan 2005: Belegg "Linstows by" 24
2.1. Helhetsplan 2005: Gategrunn belegg 26
2.2. Helhetsplan 2005: Lyktegater 28
2.3. Helhetsplan 2005: Tregater 30
2.4. Helhetsplan 2005: Uteservering 32

3. Premisser: Gulvet, beleggtyper 35
Bygulvets funksjoner 36
Bygulvets typer 37
3.1. Kjøregater - kjørebanen 38
3.2. Kjøregater - midtbanen 42
3.3. Kjøregater - gatekrysset 44
3.4. Kjøregater - fortauet 46
3.5. Gågater 50

4. Premisser: Fasadene 57
Hensikten 58
Fasadestrukturen 59
4.1. Fasadeplanen "De ti bud" 60

5. Premisser: Møblene 73
Byrommets møbler 74
Retningslinjer for møbler 76
5.1. Leskur 77
5.2. Kiosk 78
5.3. Toalett 79
5.4. Trafikkrekkverk 80
5.5. Parkrekkverk 81
5.6. Pullert 82
5.7. Sykkelstativ 84
5.8. Trebeskytter 85
5.9. Benker 86
5.10. Blomsterkasser 88
5.11. Skiltgalger og gatenavnskilt 89
5.12. Lyktestolper 90
5.13. Avfallskasser 92
5.14. Askebegre 93
5.15. Kumlokk 94

Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder 97
Helhetsplan pilotsteder 98
Gatene 100
Plassene 114

Bakgrunnen

Forbilder

Estetisk plan 2005 baseres på "Estetisk plan for Oslo" vedtatt av Oslo bystyre 24. april 1991, og revidert i desember 1992 av Plan- og bygningsetaten som "Estetisk plan for Oslo - Del I. Gategulvet i Oslo Sentrum" (Fig. 5). Programmet ble vedtatt videreutviklet i 1998.

Grunnlaget for arbeidet med revisjonen av "Estetisk plan for Oslo" fra 1992 har vært gjennomføringen av Hovedstadsaksjonen 2001-2005. I tillegg til revisjon av helhetsplanen og beleggtyper, er det blitt utviklet premisser for bymøbler og fasadebehandling.

Aksjonen har vært ledet av et samarbeidsutvalg under byrådet med Thomas Thiis-Evensen som fagansvarlig for fremleggelse av designpremisser, og med Per Jæger som prosjektsekretær.

Forbilder for designutviklingen har vært Gøteborg og Paris. Gøteborg er et nordisk eksempel på en by som har vist konsekvent gjennomføringsevne ved opprustingen av sine gategulv og møblerings-elementer. Paris er et eksempel på hvordan en komplisert verdensmonopol har etablert tradisjoner for et enhetlig designprogram med bruk av få typer, både hva angår beleggmaterialer, møblering og fasadebehandling (Fig. 2).

Det viktigste grunnlaget for designutviklingen har vært tolkningen av *særtrekkene* ved Oslo Sentrum. Det egenartede ved Oslo er sammenstillingen av ulike områder med forskjellige historiske og formale uttrykk ("landsbyer"). Bydeler som Vålerenga, Aker Brygge, Frogner og Vika, har alle forskjellig karakter og tidsuttrykk som vil måtte kreve nyanserte løsninger ved tiltak og ombygginger.

Et uomtvistelig særtrekk ved Oslo Sentrum er det *formelle og storlinjete,* både visuelt og funksjonelt. Ruteplanene er formet av Kristian IV på 1600-tallet og av Linstow på 1830-tallet. De fleste bygningene er fra slutten av 1800-tallet, og som dominanter ligger tunge nasjonalbygg som slott, parlament, universitet og teater.

Et viktig prinsipp for opprustningen av Sentrum har følgelig vært å foreta en *byreparasjon* med vekten lagt på en betoning av disse særtrekkene ved hjelp av moderne og oppsluttende virkemidler.

Fig. 2. Paris som forbilde. Fra Rådhusplassen.

Estetisk plan 1992-2005

Det teoretiske grunnlaget vedrørende "Estetisk plan for Oslo" fra 1992, er utviklet i boken "Byens utrykksformer" ("Archetypes of Urbanism"), Universitetsforlaget, Oslo 1992 (1996, 1998) (Fig. 4).

Planen fra 1992 var en av de første politisk vedtatte planer i Europa for en helhetlig estetisk opprusting av en eksisterende hovedstad (Fig. 5). Bortsett fra noen tidlige tregater og sporadiske belegg, er planens intensjoner først i 2001-2005 kommet til mer omfattende anvendelse i forbindelse med opprustingen av Oslo Sentrum mot Selvstendighetsmarkeringen 2005.

Helhetsplaner
Med utgangspunkt i denne opprustingen er helhetsplanene for *belegg, lyktegater og tregater,* en revisjon av "Estetisk plan for Oslo" fra 1992. Nytt er plan for uteservering. Disse helhetsplanene anbefales som grunnlag for videre gjennomføring frem mot neste milepæl i 2014.

Beleggtyper
I revisjonen av planen fra 1992 er anbefalte beleggtyper for kjøregater redusert fra fem til tre, der to anbefales brukt innenfor Sentrum 0. Disse som er Gatetype 1: Natursteinsgate og Gatetype 2: Blandningsgate, har begge granittfortau mens kjørebanene varierer mellom gatestein og asfalt. Gatetype 3: Asfaltgate, som i hovedsak benyttes utenfor bydel 0, er midlertidig innenfor Estetisk plan 2005´s planbegrensning, i påvente av oppgradering i henhold til gatetype 1 og 2. Nytt i planen av 2005 er beskrivelsen av tre gågatetyper, henholdsvis Kvartalsgate, Veite og Stimlegate, alle med natursteinsbelegg.

Fasadene
Premissprogrammet for fasader, som inneholder retningslinjer for bl.a. veggfast skilting og reklame, er også nytt i forhold til planen av 1992.

Møblene
Nytt i forhold til planen av 1992 er dessuten de anbefalte premissene for *bymøbler*. Disse er basert på en helhetlig vurdering av eksisterende og ny møbeldesign representert også ved et begrenset utvalg fra "Program park- og gatemøbler" (PPG) vedtatt av Oslo bystyre 1992. Revisjon av møbeltypene i PPG-programmet er under utarbeidelse i regi av Samferdselsetaten.

Fig. 3. Bergen sentrum, Torgalmenningen og "Den blå sten". Foto: Arne Sælen CUBUS.

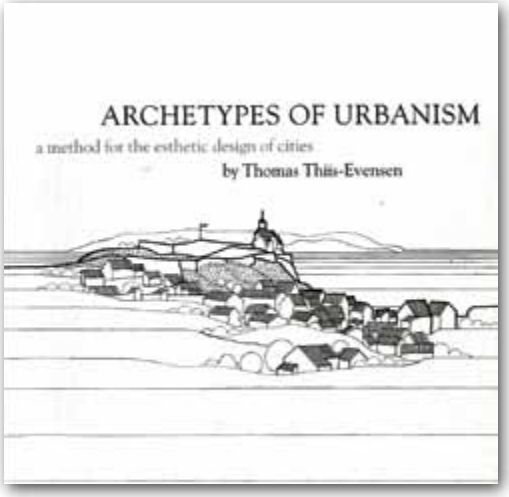

Fig. 4. Forside "Archetypes of Urbanism", 1999.

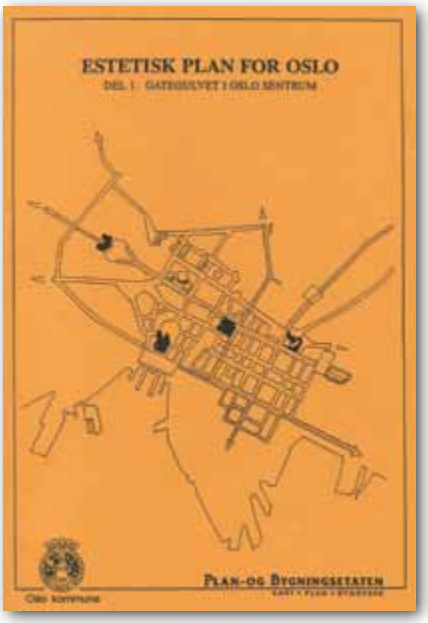

Fig. 5. Forside "Estetisk plan for Oslo", 1992.

Helhetsplanlegging

Opprustningen av Oslo sentrum reflekterer en generell tendens i Norge og Europa som har pågått i flere år (Fig. 3). Et hovedmål har vært å få brukere og næringsdrivende tilbake til de gamle bysentrene. Ett av virkemidlene var å gjøre dem mer attraktive ved estetiske renoveringer av både historisk og moderne karakter.

Grunnlaget for dette arbeidet i Oslo har utgangspunkt i Estetisk plan fra 1992 og baserer seg hovedsakelig på tre strategier:

- *Helhetsplaner*
- *Premisser*
- *Estetiske analyser*

Hensikten med helhetsplanlegging er å gi *overordnede* og langsiktige referanser for nye tiltak i bylandskapet.

Planleggingen baserer seg på analyser av eksisterende *særtrekk* som leses som samvirket mellom byens "lag"; landskapstrekk, via gatenett og bebyggelsesformer ned til møblering og belegg. Betydningen av disse særtrekkene er hva de representerer som kollektive minner for byens brukere.

Som forvaltningsredskap gir helhetsplanlegging *forutsigbarhet* både planstrategisk og økonomisk. Som en beredskapsplan med byen selv som premisslegger, vil den danne utgangspunkt for fremtidige tiltak både som styringsredskap for politikere og som faglig utfordring for utbyggere og arkitekter. Økonomisk gis tilsvarende uttelling ved besparelser innen utredning, eksperimentering og nyplanlegging.

Byrom
Både gater og plasser omfattes av begrepet byrom. Plasser har ulik karakter og ulike omgivelser og må derfor utformes individuelt slik Hovedstadsaksjonens plasser er utformet forskjellig. Byrom i betydningen plasser er derfor ikke inkludert i Estetisk plan 2005. Overordnet retningslinje punkt 1.1.2. vedrørende byggeplaner for byromsprosjekter vil likevel også omfatte plasser som driftes og vedlikeholdes av det offentlige.

Premisser

Premissene angår retningslinjer for nye enkeltinngrep med referanse til helhetsplanene. Premisser utvikles for alle lagene i bylandskapet, og på et overordnet typologisk nivå som ivaretar fortolkninger (Fig. 6).

Særlig tre føringer har vært generelt viktig for premisstenkningen bak "Estetisk plan for Oslo" av 1992 og revisjonen av 2005.

• Den første er ideologisk betinget: Byens steder tilhører *fellesskapet,* som betyr at rommene mellom husene er viktigere enn det enkelte hus, eier eller arkitekt.

• Den andre er faglig betinget: En helhetsplan skal ikke være en bevaringsplan. Dette betyr at også *vår egen tid* skal synliggjøres sammen med viktige historiske spor.

• Den tredje føringen angår beslutningstagningen: Det er byens *politikere* som vedtar overordnede premisser for nye tiltak i det eksisterende bylandskapet (Fig. 8). Etter at involverte etater har uttalt seg, og revisjoner er foretatt, overtas premissene av utførende arkitekter som tolker dem og utarbeider detaljplaner.

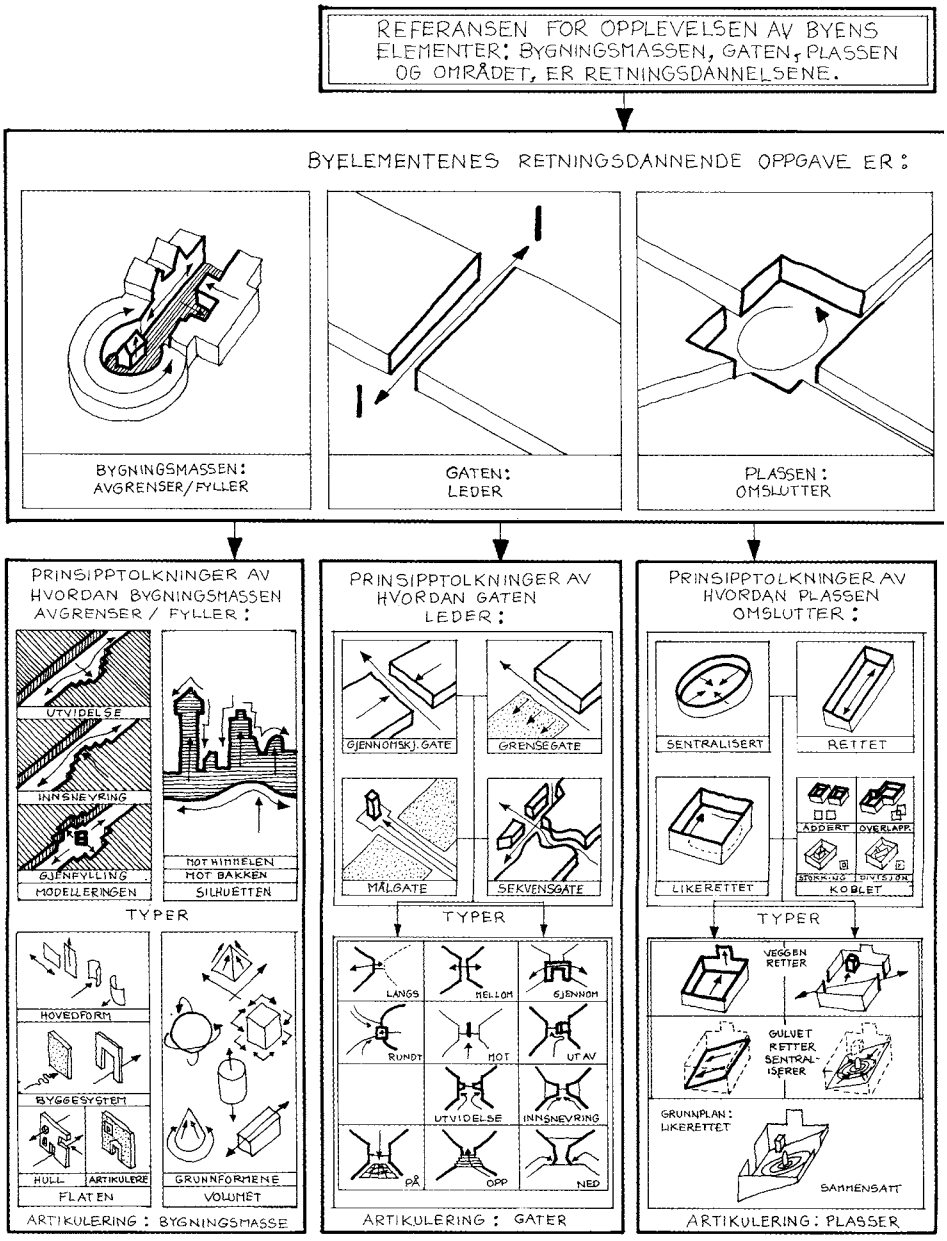

Fig. 6. Oppsummerende diagram av byens romelementer, deres grunnleggende retningsdannelser og deres primære typeformer og noen grunnleggende fortolkningsmuligheter. Fra "Archetypes of Urbanism".

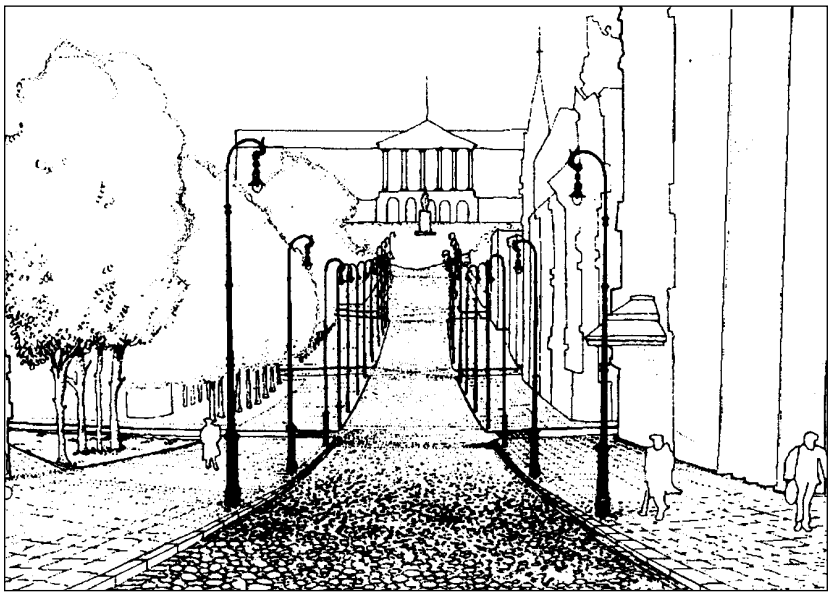

Fig. 7. Gateaksen som funksjonsbilde. Prinsippskisse av nye Karl Johans gate. Fra "Archetypes of Urbanism".

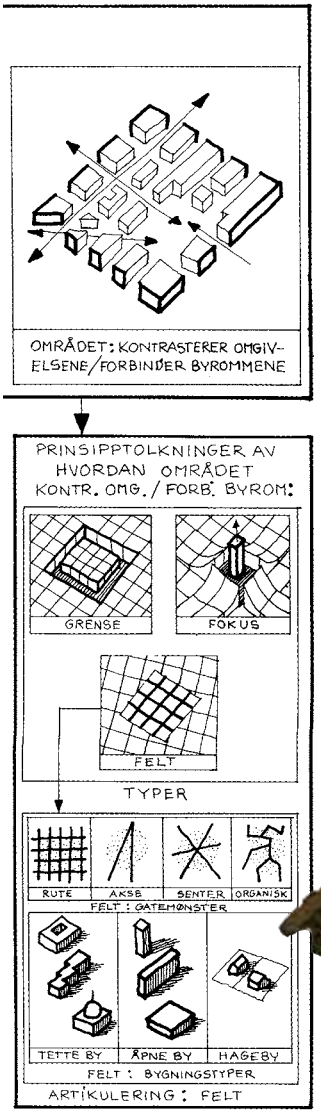

Fig. 8. Den politiske beslutning.Christian 4 og Kvadraturen. Fra Arne Brenna, "Christian 4", Selskabet for Oslo Byes Vel, 1980.

Estetikk

Estetikk i vår sammenheng må forstås, ikke som et subjektivt spørsmål om "stygt og pent", men som en visualisering av byens *funksjoner*. Det betyr at normer for hva som er "vakkert" har å gjøre med kvaliteten på synliggjøringen av byens innhold i videste forstand.

Med det menes at det å fremheve draget i et gateløp med stor identitetsverdi for borgerene, er en like typisk "bruks"-markering som det å visualisere fremkommeligheten i et gatekryss (Fig. 7). Estetisk resonnement og funksjonell tydelighet har følgelig sammenfallende hensikt.

Slik sett har altså estetisk planlegging å gjøre med hvordan byelementene uttrykker sin anvendelse på en måte som gir oversikt og orientering og dermed opplevelse av mening.

1. Universell utforming

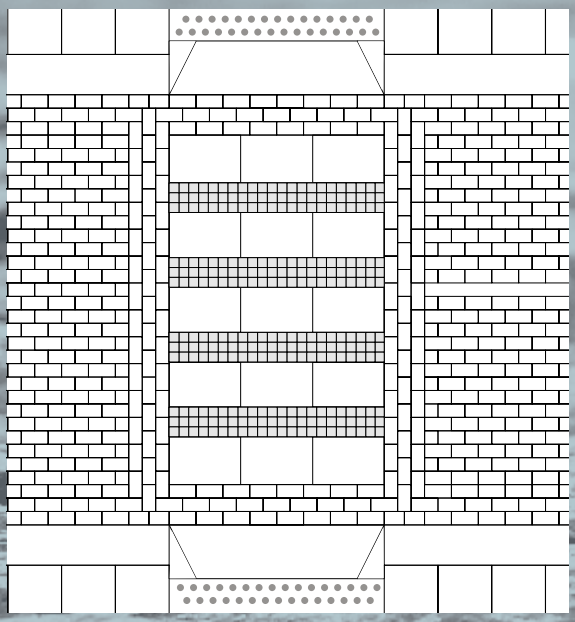

1. Universell utforming

Universell utforming som integrert del av Estetisk plan 2005. Universell utforming er en integrert del av Estetisk plan 2005. Følgende to retningslinjer gjelder hele planen:

1.1. Overordnede retningslinjer:

1.1.1. Universell utforming skal legges til grunn for alle tiltak underlagt Estetisk plan 2005.

1.1.2. Møbleringsplan/byggeplan.
Det kreves møbleringsplan/byggeplan for byromsprosjekter som skal brukes driftes og vedlikeholdes av det offentlige. Planene, som skal vise sammenstilling av faste og bevegelige elementer inkludert trær og annen vegetasjon, skal være godkjent av ansvarlig etat før arbeider kan igangsettes. Byromsprosjekter inkludert plasser og parker samt aktuelle elementer skal beskrives og utføres i henhold til en standard minimum tilsvarende standarden som er beskrevet i Estetisk plan 2005.

Retningslinjene i "Estetisk plan 2005" som direkte berører universell utforming er samlet nedenfor og innbefatter overflatebelegg i gågater, inngangsmarkeringer og fotgjengerfelt i gater generelt samt installasjoner til hinder for allmenn tilgjengelighet. Det henvises til sidetall der disse retningslinjene inngår i sin rette sammenheng:

(Side 26) 2.1.2. All gategrunn skal tilrettelegges med oppmerksomhetsindikator, varsel-indikator og ledelinjer i hht. veileder fra Sosial- og helsedirektoratet/Deltasenteret, datert okt. 2005 og senere oppdaterte utgaver.

(Side 45) 3.3.2. Fotgjengerfelt (Fig. 33 og 34):
Alle fotgjengerfelt belegges med lyse granittheller som adskilles av svart gatestein i kjøregatetype 1 og 2 og av asfalt i kjøregatetype 3. Fotgjengerfeltet innfattes av rennesteinskantingen som mot nedsenken flates ut av hensyn til allmenn tilgjengelighet.

(Side 48) 3.4.5. Inngangsmarkeringer (Fig. 39):
Ved behov for inngangsmarkeringer etableres et "teppe" i gulvmønstret som ligger på tvers av og "over" veggkantingen.

Markeringene tilpasses inngangsmotivenes arkitektur. Ved høydeforskjeller og i skrånende gateløp formes "teppene" som helleramper i granitt tilpasset allmenn tilgjengelighet.

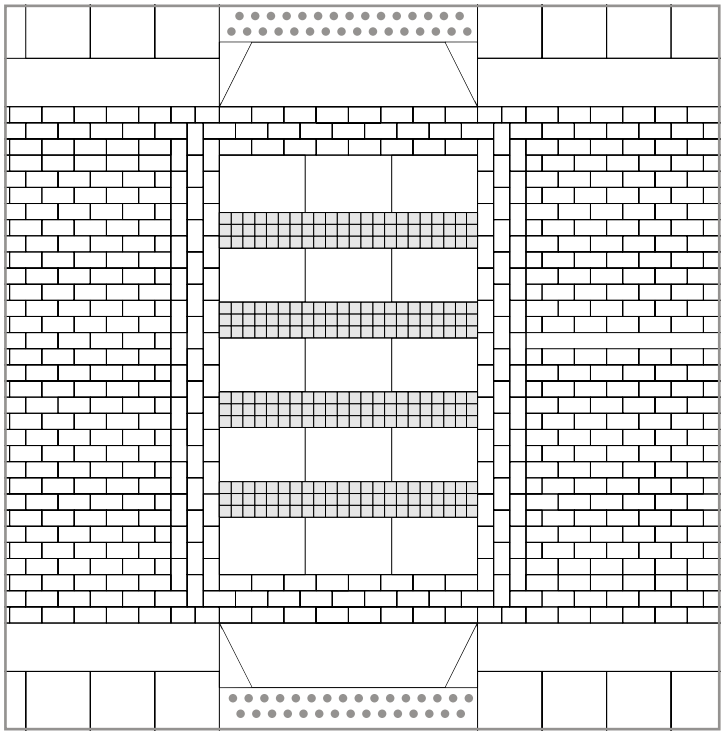

Fig. 33. (Fra gatekrysset side 45) Fotgjengerfelt med innfattende rennesteinskanting som er flettet i hjørnene, lyse granittheller og svart mellomstein, nedsenk og blindefelt.

Fig. 34. (Fra gatekrysset side 45) Krysset Karl Johans gate - Rosenkrantz´ gate.

Fig. 39. (Fra fortauet side 48) "Teppet" som hellerampe tilpasset rullestol, enten som en utvidelse av veggkantingen eller som en utvidelse av granittfortauet. Fra Stortingsbygningens nordinngang.

(Side 50) 3.5.2. Overflatebelegg gågater og plasser (Fig. 50):
Alle fortau, gater og plasser beregnet for fotgjengere, belegges med natursteinsheller. Dette for å tilpasses allmenn tilgjengelighet og for å skille mellom gåplan med heller og kjøreplan i gatestein eller asfalt.

Fotgjengerplanet belegges derfor ikke med gatestein, unntak er gågatetype 1: Kvartalsgaten som har smågatestein lagt med tette fuger og jevn overflate i midtbanen. Smågatestein, ikke storgatestein, gir bedre tilgjengelighet for alle.

(Side 60) 4.1.0. Installasjoner til hinder for allmenn tilgjengelighet:
Fasadeplanen omfatter blant annet virksomhetskilt og reklame på vegg og tak. Annen reklame, som søknadspliktige reklametavler/boards eller tårn frittstående i gaterommene, skal oppfylle estetiske krav og ikke hindre allmenn tilgjengelighet. Reklamebukker både utenfor butikkene og som veivisere til sidegater, hindrer fri ferdsel og er ikke tillatt.

Fig. 50. (Fra gågater side 54) Gågaten som Kvartalsgate. Fra Øvre Slottsgate.

2. Premisser: Gulvet, helhetsplaner

Helhetsplan 1992: Estetisk plan for Oslo

"Estetisk plan for Oslo" som ble vedtatt av Oslo bystyre i 1991, opererer med særlig tre elementer for å differensiere gater i Oslo Sentrum, nemlig *(Fig. 9 og 10)*:

- *Beleggtyper*
- *Lyktegater*
- *Tregater*

Hensikten med å utvikle en estetisk plan for Oslo var å styrke en byutviklingsprosess der også estetiske krav ble hensyntatt sammen med andre viktige trafikkale, funksjonelle og økonomiske føringer.

"Målet er at hovedstadens gater og plasser, med tiden skal få et vakkert og enhetlig preg med materialbruk og detaljer som fremhever den historiske og funksjonelle betydning gaten eller plassen har i bybildet" (Byplansjef Sven W. Meinich).

Planmetoden var å utvikle typemodeller for gatebelegg som inkluderte kjørebaner, fortau og kryss og med dem som basis å utarbeide helhetsplaner for indre by. Helhetsplanene inkluderte også anvendelse av lykter og trær, som sammen med ulike gatebelegg skulle være med på å betone, markere og avgrense viktige landskapsdrag, byområder og enkeltbygg. Disse kunne være viktige som *historiske spor* som Karl Johans gate og Kvadraturen, som *visuelle særtrekk* slik som "hengekøya" mellom Slottsparken og Egertorget, eller viktige på grunn av sin spesielle *nasjonale eller forvaltningsmessige betydning* som Slottet, Rådhuset og Akershus festning.

Beleggtypene gikk på differensieringer mellom bruk av asfalt, gatestein og betongheller i kombinasjon med ulike kryss- og kantingssystemer. Fem grunntyper eller gateklasser ble utviklet der disse ble anvendt for å synliggjøre funksjonshierarkiet i bylandskapet fra parade- og hovedgater til side- og bigater. Lyktegatene ble planlagt for å betone urbane forbindelseslinjer mens tregater eller alleer først og fremst ble utviklet for å knytte sammen grøntområder fra omgivelsene inn til bykjernen.

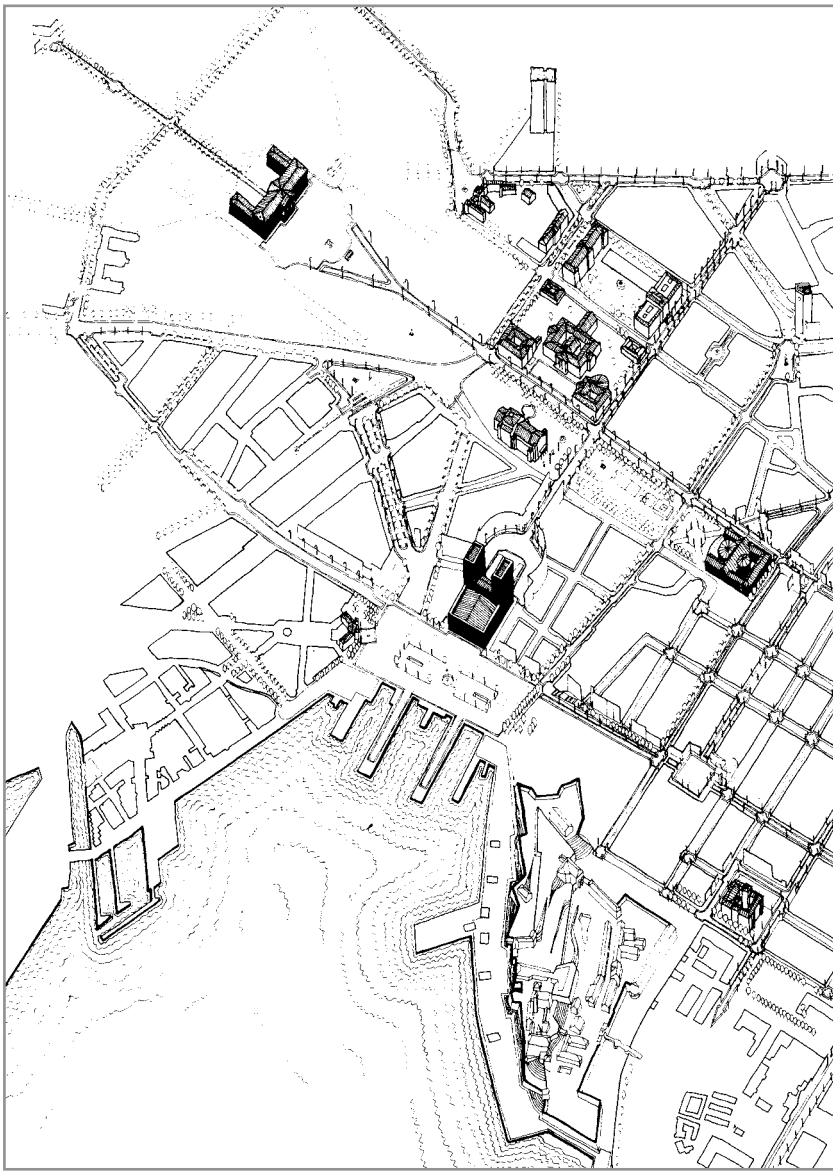

Fig. 9. Grunnlaget for "Estetisk plan for Oslo" 1992. Fra "Byens uttrykksformer", 1989, 1993. Illustrasjon: Kolbjørn Nesje Nybø.

Byrom

Både gater, plasser og parker omfattes av begrepet byrom. Plasser og parker har ulik karakter og ulike omgivelser og må derfor utformes individuelt slik også Hovedstadsaksjonens plasser og parker er utformet forskjellig. Byrom i betydningen plasser og parker er derfor ikke inkludert i Estetisk plan 2005. Det finns imidlertid ett unntak. På bakgrunn av sitt forvaltningsansvar må det offentlige kunne kvalitetssikre utførelser av sin portefølje. Overordnet retningslinje punkt 1.1.2. Møbleringsplan/byggeplan for byromsprosjekter vil derfor likevel også omfatte plasser og parker som skal driftes og vedlikeholdes av det offentlige.

Møbleringsplan/byggeplan vil dessuten avhjelpe utfordringer vedrørende tilgjengelighet for orienterings- og bevegelseshemmede, samt synliggjøre konflikter mellom tekniske føringer i grunnen og etablering av trær og lykter. Plasser og parker bør ha en standard for utførelse og estetikk, minimum tilsvarende standarden som er beskrevet i Estetisk plan 2005.

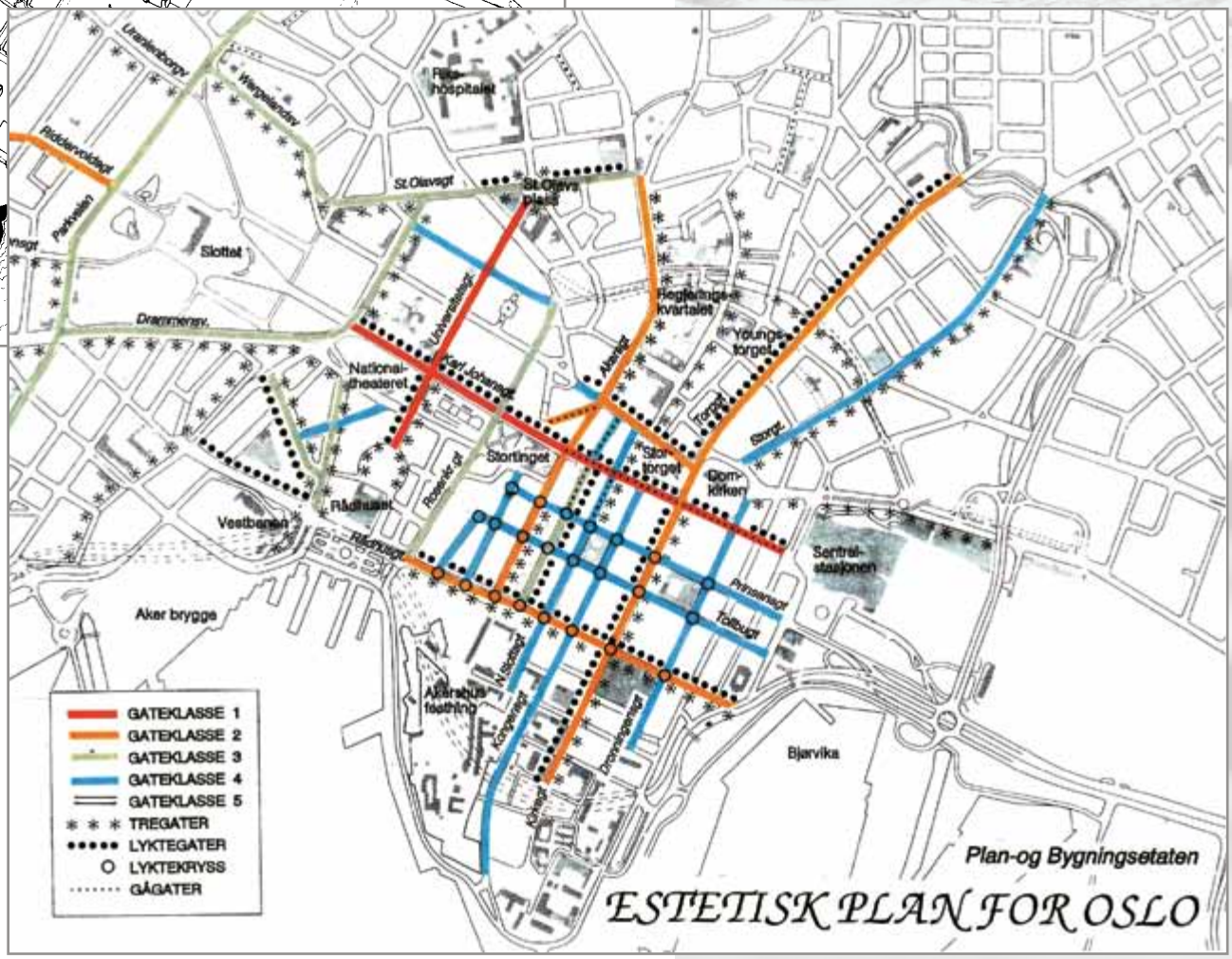

Fig. 10. Vedtatt "Estetisk plan for Oslo" 1992. Illustrasjon: Plan- og bygningsetaten.

Helhetsplan 2005: Belegg Kvadraturen

Retningslinjene for Kvadraturen er en endring av den opprinnelige planen fra 1992 som foreskrev brostein i kryssene og asfalt i kjørebanen. Ny er også natursteinsbetoningen av Prinsens gate over i Nylands allé og dermed dens betydning som bindeledd mellom den gamle byen og nye Bjørvika.

Dette er imidlertid ikke et utrykk for direkte overføring av Estetisk plans estetiske utførelse, men et uttrykk for videreføring av en høy standard, minimum tilsvarende Estetisk plan. Temahefter og andre styringsdokumenter i tråd med Designhåndboken for Bjørvika, som berører utforming av offentlige byrom, vil være utgangspunktet for detaljert utforming av Nylands allé og øvrige byrom i den nye bydelen.

Møllergata og Torggata som knytter Stortorvet til Youngstorget, viderefører gatenettet i Kvadraturen som en del av byutvidelsene på 1800-tallet. Disse og mellomliggende tverrgater belegges med naturstein for å markere en akse nord-syd mellom det gamle bytorget og en fremtidig revitalisering av Youngstorget etter flyttingen av Operaen.

Fig. 11. Kvadraturen, Kristian IVs byplan fra 1624. Kart fra 1800-tallet. Oslo Bymuseum.

Fig. 12. "Estetisk plan 2005": Kvadraturen mot 2014. Øvre og Nedre Slottsgate gjennomført. Områdeplanen inkluderer forbindelsen mellom "de to torg", Stortorvet fra 1700-tallet og Youngstorget fra midten på 1800-tallet. Kvadraturen markeres med natursteinsbelegg, som er fortausheller i granitt og gatestein i midtbanen.

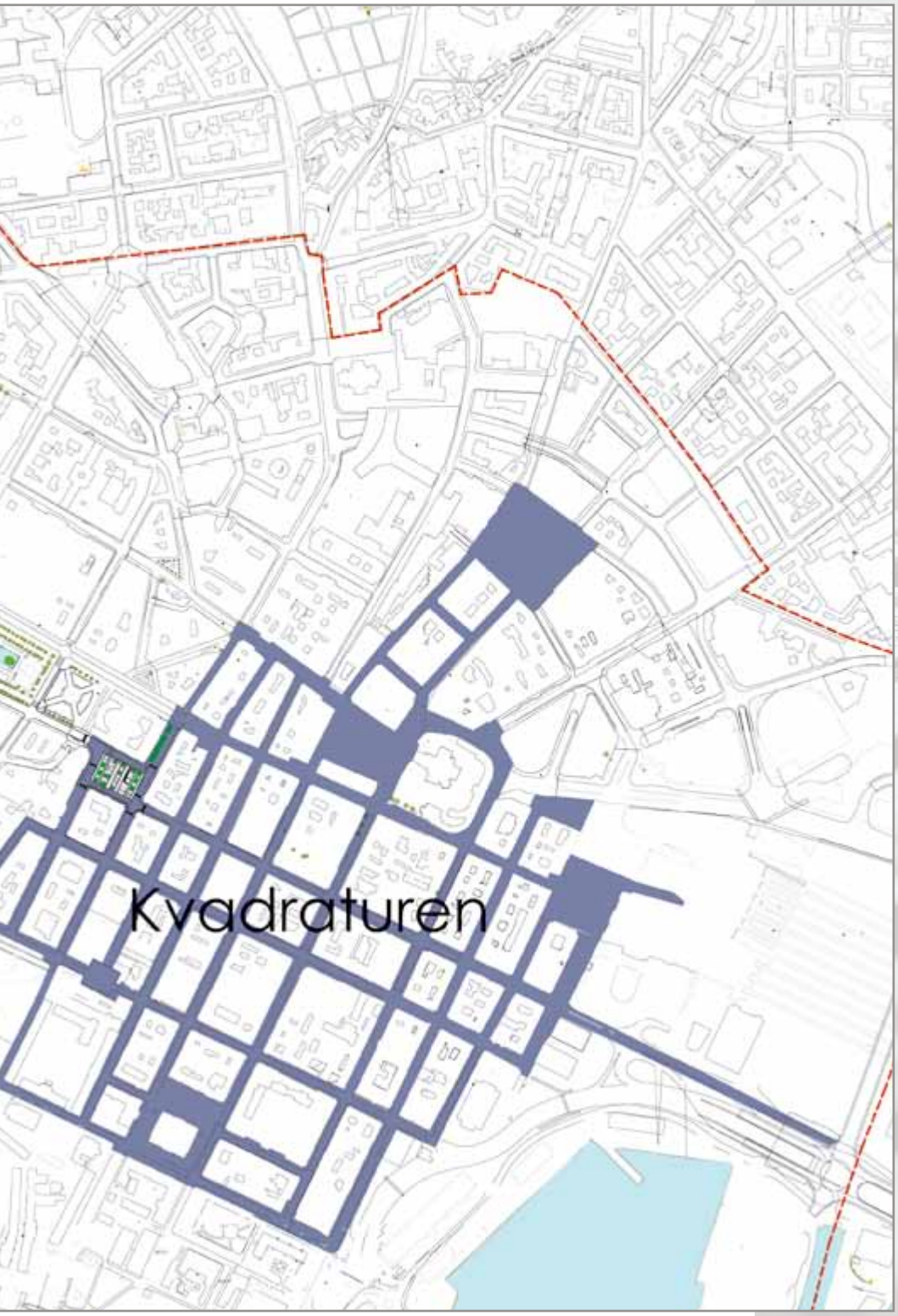
Kvadraturen

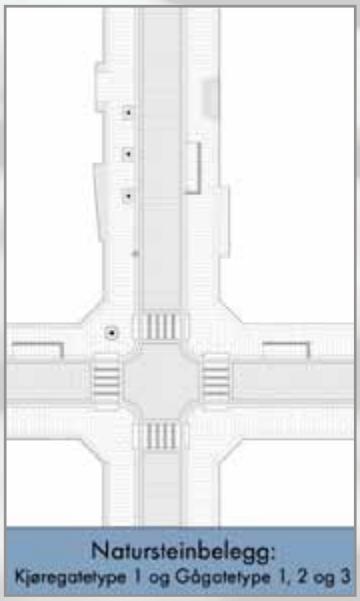
Natursteinbelegg:
Kjøregatetype 1 og Gågatetype 1, 2 og 3

Helhetsplan 2005: Belegg "Linstows by"

Hovedstrukturen i "Linstows by" dannes av den avlange Sentrumsparken (Studenterlunden, Spikersuppa og Eidsvolls plass) og de to kryssende gateaksene Karl Johans gate fra Egertorget til Slottet ("Statens akse"), og Roald Amundsens gate/Universitetsgata fra Rådhuset til St. Olavs plass ("Kommunens akse") (Fig. 14).

De to aksegatene er i 2005 delvis gjennomført med gatesteinsbelegg etter planen av 1992. Nytt i forhold til opprinnelige plan er det ferdiggjorte brosteinsbelegget i Stortingsgata. Dette er, sammen med tilsvarende opprustning av Wessels plass og Karl Johans gate, med på å innfatte Sentrumsparken med naturstein.

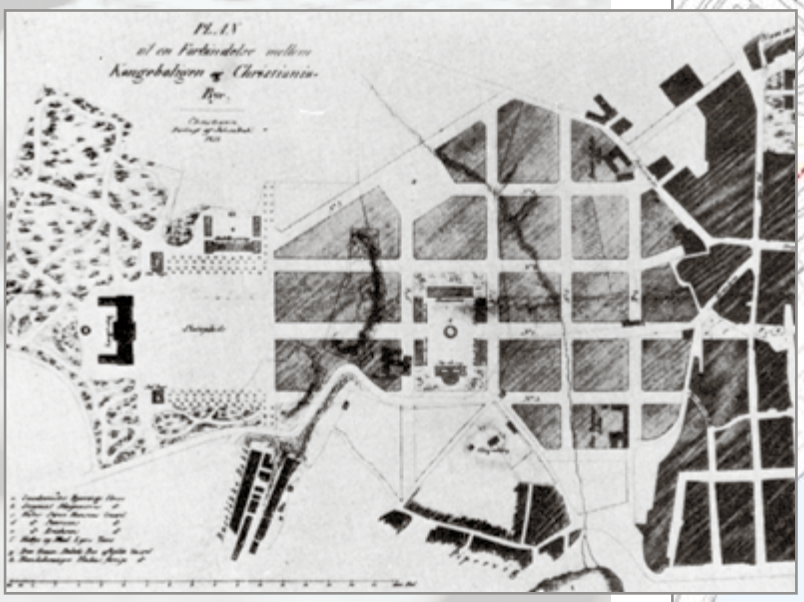

Fig. 13. Linstows plan for Christiania fra 1838 med Slottsveien (senere Karl Johans gate), sentralplassen med universitetet og Stortinget, sjakkbrett-planen og den diagonale, senere St. Olavs gate. Fra Oslo Bymuseum.

Fig. 14. "Estetisk plan 2005": "Linstows by" mot 2014, delvis gjennomført. Hovedstrukturene i byplanen er "Statens akse" som er Karl Johans gate og "Kommunens akse" fra Rådhuset samt innfatningen av Sentrumsparken. Disse gatene markeres med kjøregatetype 1: Natursteinsgate, med fortausheller i granitt og gatestein i midtbanen. Ellers er gågatebelegget i naturstein.

ys by

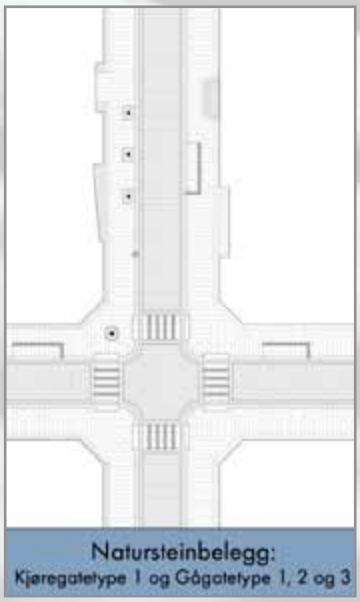
Natursteinbelegg:
Kjøregatetype 1 og Gågatetype 1, 2 og 3

2.1. Helhetsplan 2005: Gategrunn belegg

2.1.1. Gatebelegg etableres i henhold til kart i Estetisk plan 2005 (Fig. 15).

2.1.2. All gategrunn skal tilrettelegges med oppmerksomhetsindikator, varselindikator og ledelinjer i hht. veileder fra Sosial- og helsedirektoratet/Deltasenteret, datert okt. 2005 og senere oppdaterte utgaver.

2.1.3. Kjøregater i sentrumsområdene, Kvadraturen fra 1600-tallet og "Linstows by" fra 1830-årene, belegges med naturstein av type 1: Natursteinsgate.

2.1.4. Gågater belegges med type1: Kvartalsgate, type 2: Veite og type 3: Stimlegate, avhengig av byrommenes bruk, typologi og historikk.

2.1.5. Resten av gatene i Sentrum 0 belegges med kjøregatetype 2: Blandingsgate, med granitt på fortau og asfalt i midtbane.

2.1.6. Følgende situasjoner unntas fra retningslinjene:

- ***Situasjoner der boliger er aktuelt og støykrav ikke kan tilfredstilles med angitt gatebelegg.***
- ***Kaiområder i aktiv bruk der unntaket kan begrunnes i maritime forhold.***

Kvadraturen inkludert Youngsområdet (Fig. 11) samt "Linstows by" (Fig. 12), er to sentrale kjerneområder i fortellingen om byens utvikling. Dette ønskes markert med natursteinsbelegg av historiske og strukturelle årsaker.

Tilgrensende gateløp anbefales utskilt fra ovennevnte med midtbane i asfalt, men med samme hellebelegg i naturstein på fortauene (kjøregatetype 2: Blandingsgate).

Kjøregatetype 3: Asfaltgate, brukes i hovedsak utenfor Bydel 0

Fig. 15. "Estetisk plan 2005": Helhetsplan for belegg mot 2014. Markering av byområdene Kvadraturen og "Linstows by" med kjøregatetype 1: Natursteinsgate. Gågater og plasser belegges med type 1: Kvartalsgate, type 2: Veite og type 3: Stimlegate, avhengig av byrommenes bruk, typologi og historikk. Resten av gatene i Sentrum 0 belegges med kjøregatetype 2: Blandingsgate, med granitt på fortau og asfalt i midtbane.

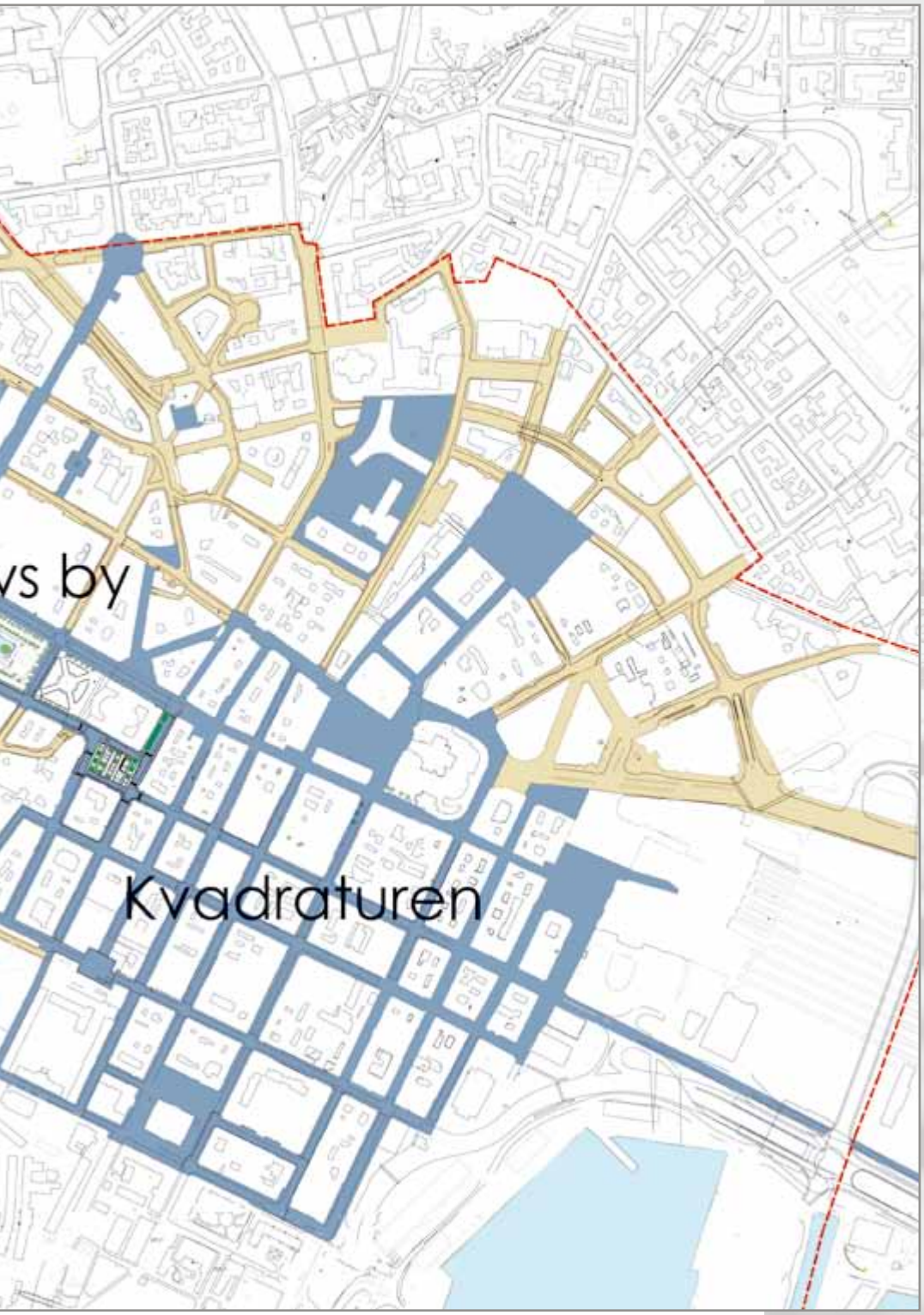
vs by
Kvadraturen

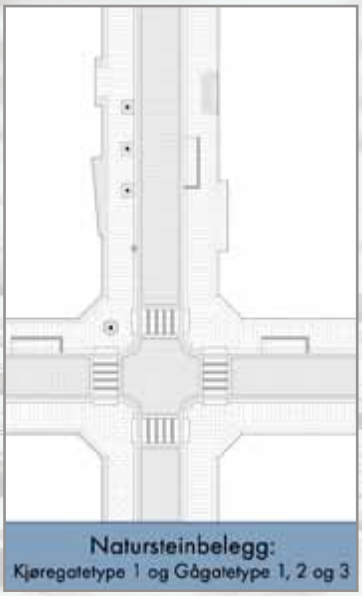
Natursteinbelegg:
Kjøregatetype 1 og Gågatetype 1, 2 og 3

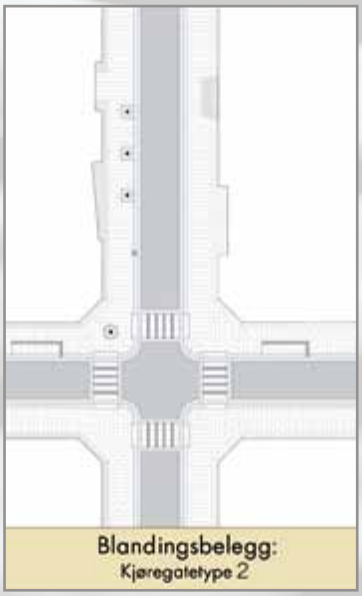
Blandingsbelegg:
Kjøregatetype 2

2.2. Helhetsplan 2005: Lyktegater

2.2.1. Lyktegater etableres i henhold til kart i Estetisk plan 2005 (Fig. 16). Lykter betyr her rekker av selvstendige lysmaster.

Hva angår lyktegater som er definert som urbane betonere av viktige gateløp, er det få endringer av den opprinnelige planen fra 1992 (Fig. 10).

Ny lyktegate er Prinsens gate som forbinder Sentrum med Bjørvika, og som går direkte over i Nyland allé. Dessuten Olav Vs gate som forbinder Sentrumsparken med Rådhusplassen og det nye Vestbaneområdet.

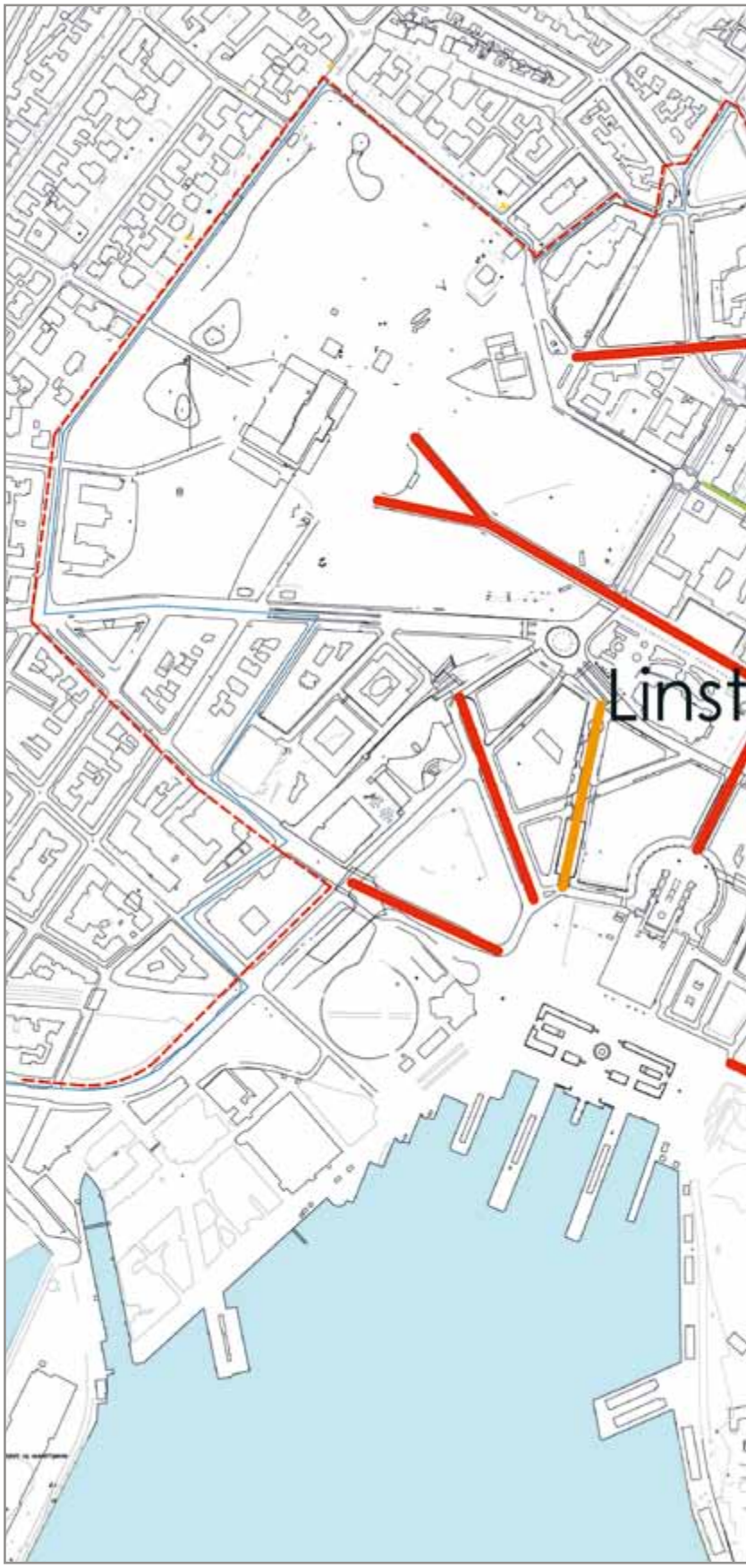

Fig. 16. "Estetisk plan 2005": Helhetsplan lykter (Se Fig. 103, 104, 105 a og b, 116, 117 og 118).

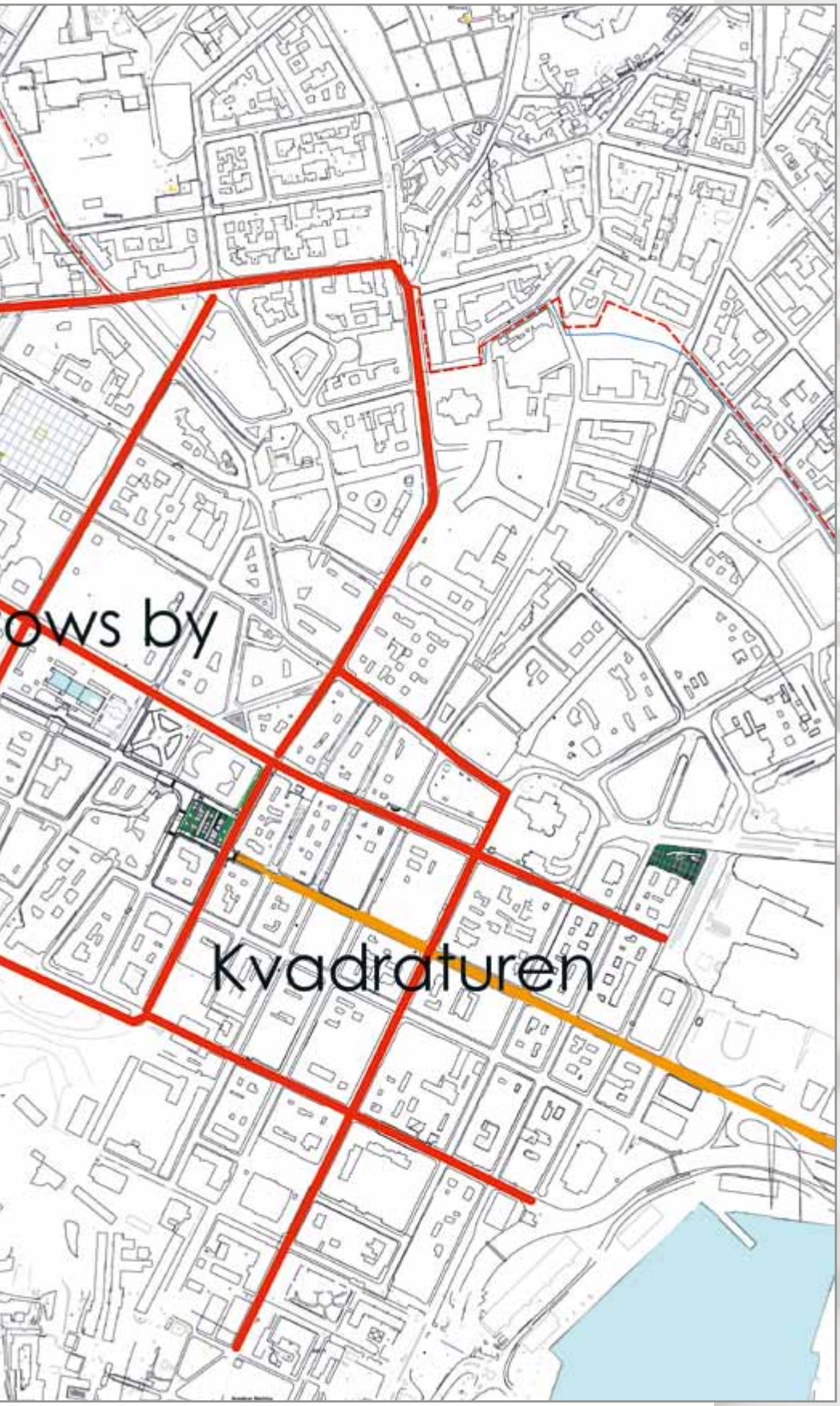

Estetisk plan 1992

Estetisk plan 2005

2.3. Helhetsplan 2005: Tregater

2.3.1. Tregater etableres i henhold til kart i Estetisk plan 2005 (Fig. 17). Trær betyr her trerekker på fortau og/eller i midtrabatter. Treslag skal vurderes i forhold til trikkeskinner og sikkerhet.

Hva angår tregater som er definert som grønne forbindelseslinjer mellom Sentrum og landskapet rundt Oslo, er det få endringer av den opprinnelige planen fra 1992 (Fig. 10).

Nye tregater er "Kommunens akse" i linje fra Rådhuset som er Roald Amundsens gate/Universitetsgaten frem til St. Olavs plass, samt Rosenkrantz´ gate, fra Rådhusplassen frem til C. J. Hambros plass. Det samme gjelder Prinsens gate som forbinder Sentrum fra Wessels plass til Nyland allé og utsynet mot Ekeberg.

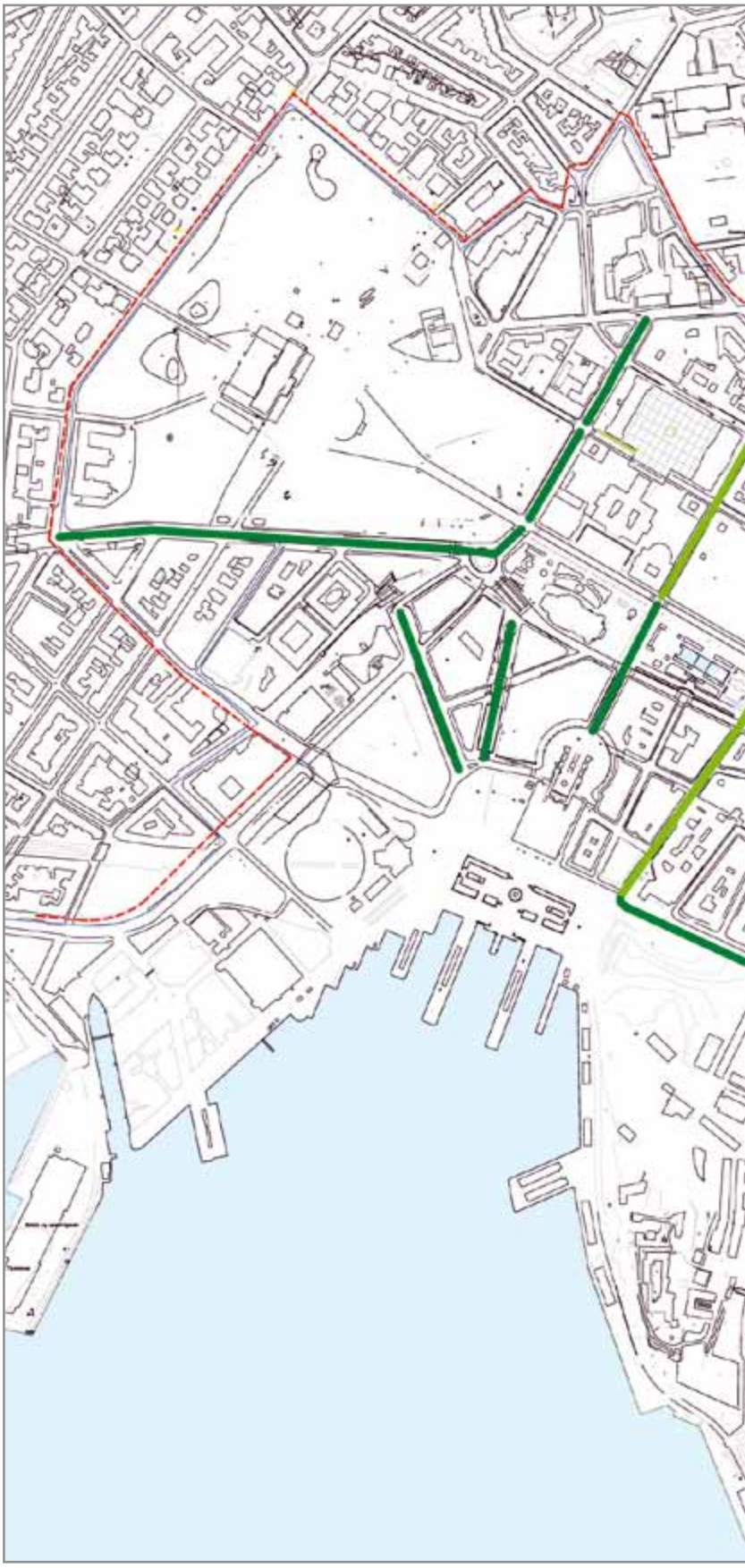

Fig. 17. "Estetisk plan 2005": Helhetsplan trær (Se Fig. 116, 117, 118, 119, 120 og 121).

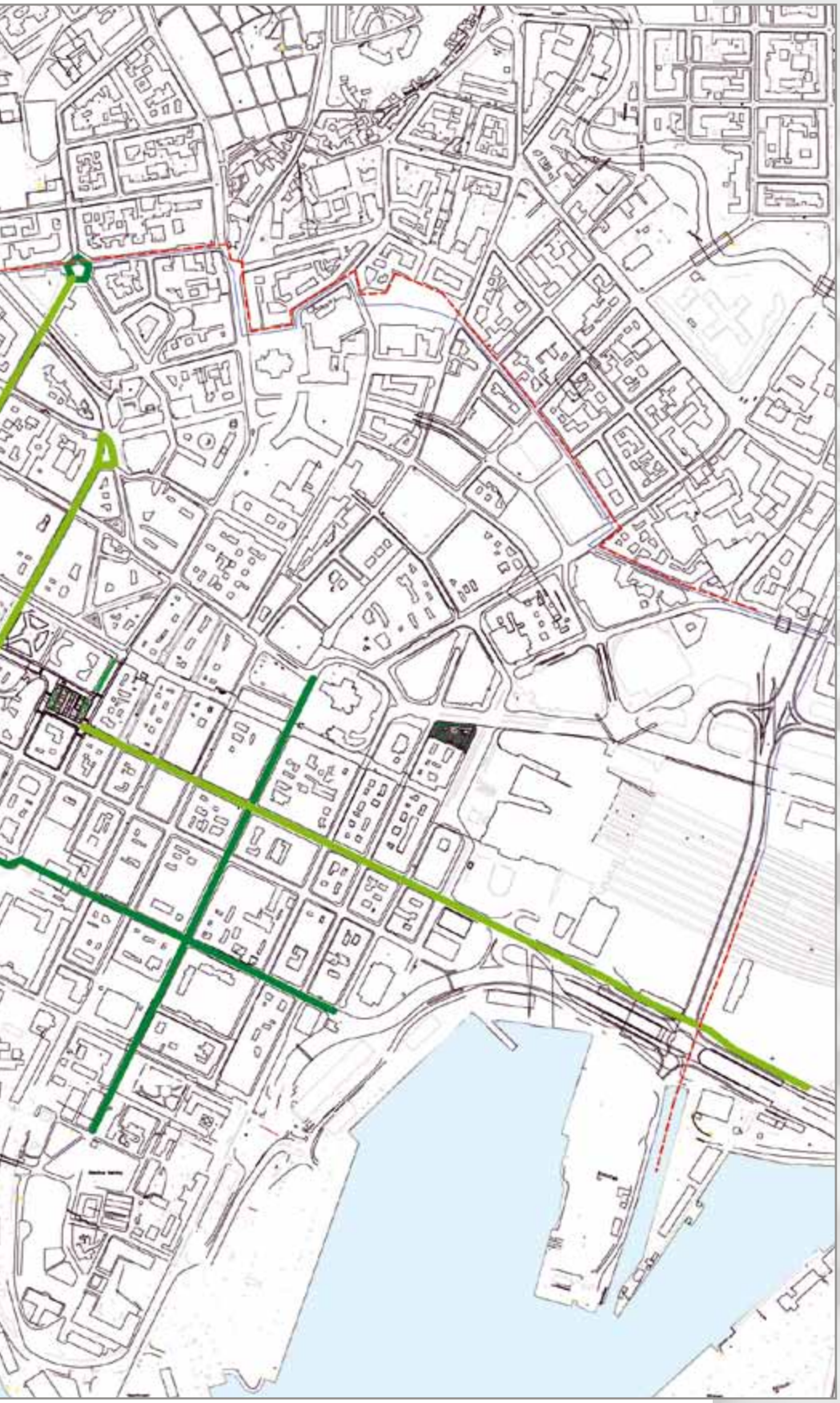

Estetisk plan 1992

Estetisk plan 2005

2.4. Helhetsplan 2005: Uteservering

2.4.1. Helhet:
Uteserveringene skal tilpasses byrommenes arkitektur og betone sammenheng og helhet for gateløp og plasser.

2.4.2. Plassering:
For Karl Johans gate skal midtbanen på 8 m være sammenhengende og åpen fra Frederiks gate til Jernbanetorget uten noen form for temporær møblering.

For gågaten i østre løp, fra Egertorget ned til Jernbanetorget, betyr det at møbleringsgrensene skal følge linjeføringene i belegget som mot nord angis av lykterekken og mot syd av markert renne for spillvann.

For vestre løp fra Egertorget til Frederiksgate skal møbleringsgrensene på fortauene mot nord og syd være fra 4 til minimum 3,5 m, fra ytterlinje fortauskant til møblering.

For tverrgatene til Karl Johans gate skal møbleringsgrensene i gågatene følge ytterlinjene på nedsenket fortauskant.

Møbleringsgrensene i kjøregatene skal minimum være 2 m fra ytterlinje fortauskant til møblering.

Grenselinjene angis i fortausbelegget med metallhoder. Eventuelle markiser holdes innenfor de samme grenselinjene.

2.4.3. Møbler:
Markiser, parasoller, stolseter/rygger og bordplater bør være i beslektet koloritt, ikke signalfarger, men i lyse sand- og jordfarger.

2.4.4. Grensetegninger:
Temporære skillegjerder med seglduk, plater og sprosser tillates ikke. Avgrensninger med tau/kjede kan benyttes, ellers anbefales frittstående blomsterkasser som visuelle grensemarkører.

2.4.5. Platåer:
Temporære platåer i tre eller annet materiale tillates ikke. Møbleringen settes rett på bygulvet.

2.4.6. Serveringstilbygg:
Dersom serveringstilbygg tillates skal disse være lette og transparente i utforming, med glassfelt i hele vegghøyden og tynne, mørke glassprofiler.

2.4.7. Serveringsstasjoner:
Dersom serveringsstasjoner tillates skal disse være lette i utforming og begrenset i størrelse.

Fig. 18. Eksisterende plassering av serveringsmøbler. Nåværende praksis tillater at uteserveringene tar for stor del av gaterommene, og de tette innhegningene forsterker inntrykket av privatisering. Fra Karl Johans gate.

Fig. 19a. Ny plassering av serveringsmøbler uten innhegning og med tilstrekkelig avstand til fortauskant. Fra Karl Johans gate.

Fig. 19b. I Øvre- og Nedre Slottsgate og andre steder med ulik markering for sidefelt og midtbane, skal overgangsmarkeringer i belegget overholdes som møbleringsgrense, der midtbanen holdes fri for elementer, jfr. Fig 50. Foto: Hildegunn Munch-Ellingsen.

Fig. 20. Serveringsmøbler, ny design. Parasoller, bord og stolseter i beslektet koloritt og skal gi et åpent og lett preg. Fra Stortings plass.

Det er behov for klare fellesregler for uteservering i Sentrum 0. Særlig langs østre løp av Karl Johans gate og i tverrgatene hersker det et fremkommelighetskaos og en tilsynelatende vilkårlighet i plassering både av utevarer og serveringsseksjoner (Fig. 18).

Byrommet tillhører fellesskapet og skal ikke privatiseres og inngjerdes. En markering for begrensning av elementer kan være nødvendig. Grenselinjer angis derfor i henhold til retningslinjene med metallhoder, etablert plant med gatebelegget. I Øvre- og Nedre Slottsgate og andre steder med ulik markering for sidefelt og midtbane, skal overgangsmarkeringer i belegget overholdes som møbleringsgrense, der midtbanen holdes fri for elementer. (Fig 19b og 50). Annen grensemarkering kan være frittstående krukker og plantekasser som ikke markerer inngjerding (Fig. 158).

Hovedpremisset for nye fellesregler for plassering og design av uteserveringer, er at byrommenes arkitektur skal respekteres og sammenhengen i gaterommene betones.

Et generelt forbilde for disse kravene har bl.a. vært designen av utemøbleringen på Stortings plass (Fig. 20 og 158), og avstandsplasseringen for uteserveringen foran Grand Hotel (Fig. 19a).

Overholdelse av retningslinjene fordrer jevnlig oppfølging og kontroll på stedene.

3. Premisser: Gulvet, beleggtyper

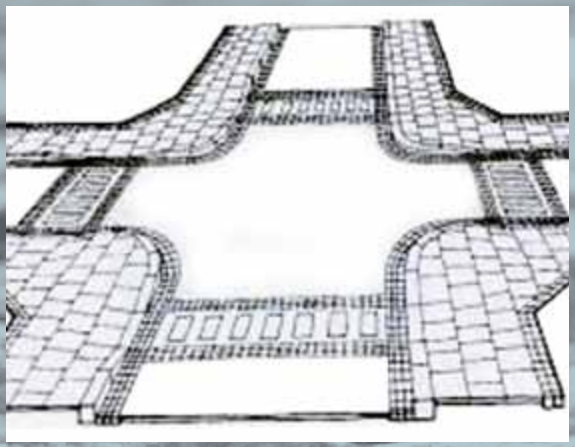

Bygulvets funksjoner

Byens gulv som vi går og kjører på, er en like viktig designutfordring som byens møbler og fasader (Fig. 24).

Grunnpremissene for denne designen gis av bygulvets primærfunksjoner. Disse er:

- *Den ledende funksjonen*
- *Den skillende funksjonen mellom gående og kjørende*
- *Den fundamenterende funksjonen i forhold til bakken*

Bygulvets *ledende* funksjon har å gjøre med at det binder byrommene sammen ved å føre oss kontinuerlig gjennom gater, plasser og områder (Fig. 22). For å fremheve denne funksjonen i Oslo Sentrum bør derfor bygulvet fremstå mest mulig helhetlig og sammenhengende, uten unødige skiftninger i materialer og mønstre.

Bygulvets *skillefunksjon* mellom gående og kjørende har å gjøre med fremkommelighet og sikkerhet både reelt og visuelt (Fig. 21). For å fremheve denne funksjonen i Oslo sentrum bør derfor feltene for de gående og kjørende differensieres ved egne materialer og mønstre, som gatestein eller asfalt i kjørebanen og steinheller på fortau og i gangstrøk.

Bygulvets *fundamenterende* funksjon har å gjøre med en ren visuell oppfattelse av bygulvet som en lagdeling av minst to "sjikt" over bakken der hvert plan har ulik oppgave (Fig. 23). Det øverste planet, som defineres av fortaus- og kvartalslinjene, er det bygningene "står på", neste plan er selve kjørebanen som i sin tur dekker grunnen med sin skjulte infrastruktur for vann, varme og elektrisitet.

For å fremheve disse funksjonene bør derfor de to planene differensieres med ulike materialer som steinheller på det øvre skiktet som "bærer" bygningene og som også er gåplanet. Det neste og lavere planet for kjørende trafikk er "grovere", enten i asfalt eller gatestein. Selve grunnen under disse to sjiktene kommer til syne enten ved tregruber, som skjæres som hull gjennom dekket ned til trerøttene, eller som kumlokk eller sluk. Disse kan leses som kontaktpunktet til "livet" under bygulvet, og bør følgelig formes spesielt omsorgsfullt.

Fig. 21. Gulvet og skillet mellom gående og kjørende. Fra Perugia.
Foto: Bernard Rudofsky.

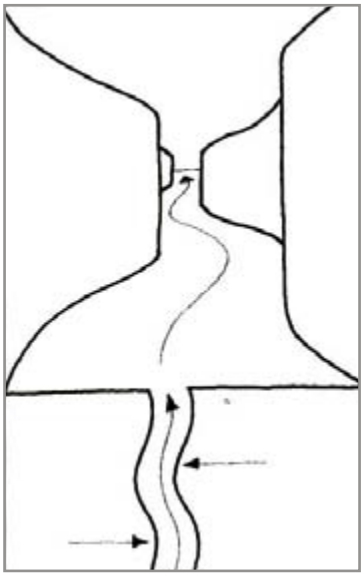

Fig. 22. Gulvet som leder. Fra "Archetypes of Urbanism".

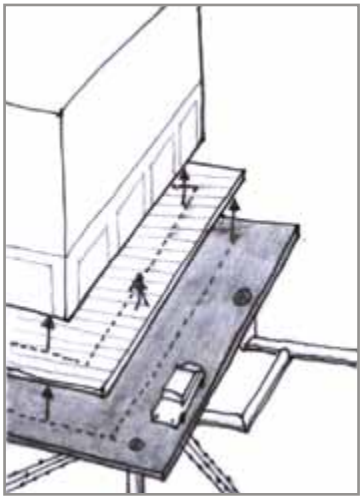

Fig. 23. Gulvets sjikt.

Fig. 24. Gulvets arkitektur. Foto: Odd Eidem.

Bygulvets typer

Med utgangspunkt i de beskrevne primærfunksjonene vil det kunne dannes typeløsninger for byens gulv. Typene må forståes som ordene i et eget "språk". Dette språket er viktig å utvikle for å kunne bevisstgjøre den betydningen bygulvet har for vår opplevelse og bruk av byen. *Det igjen innebærer at typene må være så fleksible at de kan tilpasses ulike lokale krav og individuelle fortolkninger*. Men først og fremst betyr det at de må være så få og så prinsipielle at de vil kunne sikre:

- *Helhet og sammenheng i bylandskapet*
- *Funksjonell tydelighet*
- *Effektiv planlegging.*

Med dette som utgangspunkt vil følgende typer bli behandlet:

Kjøregater (Fig. 25-43):
Type 1: Natursteinsgate
Type 2: Blandingsgate
Type 3: Asfaltgate
Type 4: Antikvarisk gate

Midtbanen:
- *Belegget*
- *Rennesteinskanting*
- *Trikkespor*
- *Sykkelfeltet*
- *Rabatter*
- *Fortau*
- *Brostein*
- *Grønt*

Gatekrysset:
- *Kryssfeltet*
- *Fotgjengerfeltet*

Fortauet:
- *Løperen*
- *Fortausbelegget*
- *Fortauskanten*
- *Veggkantingen*
- *Inngangsmarkeringer*
- *Parkeringslommer*
- *Tregruber*
- *Lykteplater*

Gågater (Fig. 44-52):
Type 1: Kvartalsgate
Type 2: Veite
Type 3: Stimlegate

3. Premisser: Gulvet, beleggtyper

3.1 Kjøregater - kjørebanen

3.1.1. Type 1: Natursteinsgate (Fig. 25).
Natursteinsbelegg på fortau og i kjørebane:
Midtbane: ***Gatestein med rennesteinskanting***
Fortau: ***Steinheller***
Veggkanting: ***Steinheller eller gatestein***

3.1.2. Type 2: Blandingsgate (Fig. 26).
Naturstein på fortau og asfalt i kjørebane:
Midtbane: ***Asfalt med rennesteinskanting i naturstein***
Fortau: ***Steinheller***
Veggkanting: ***Steinheller eller gatestein***

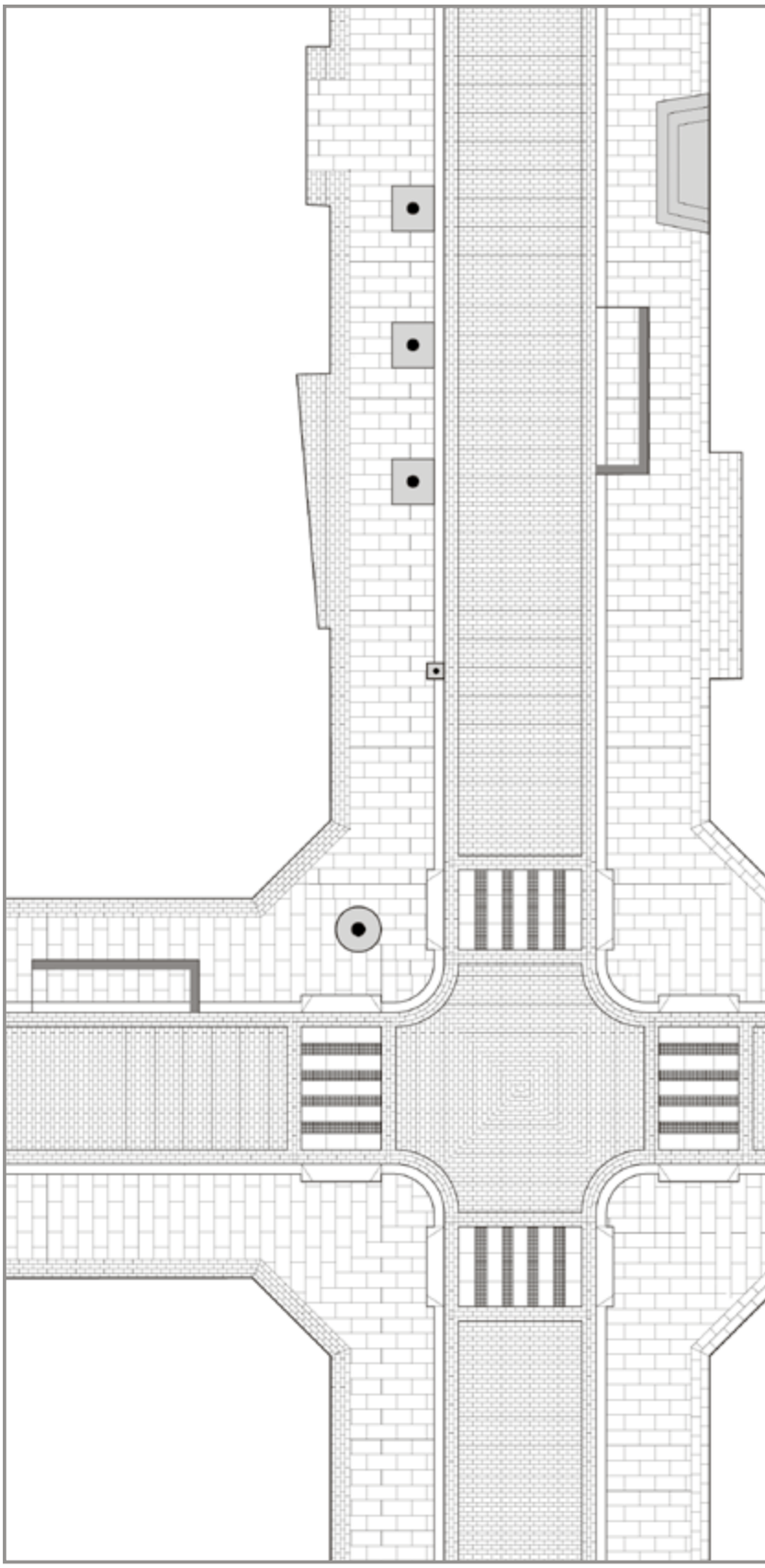

Fig. 25. Kjøregatetype 1: Natursteinsgate.

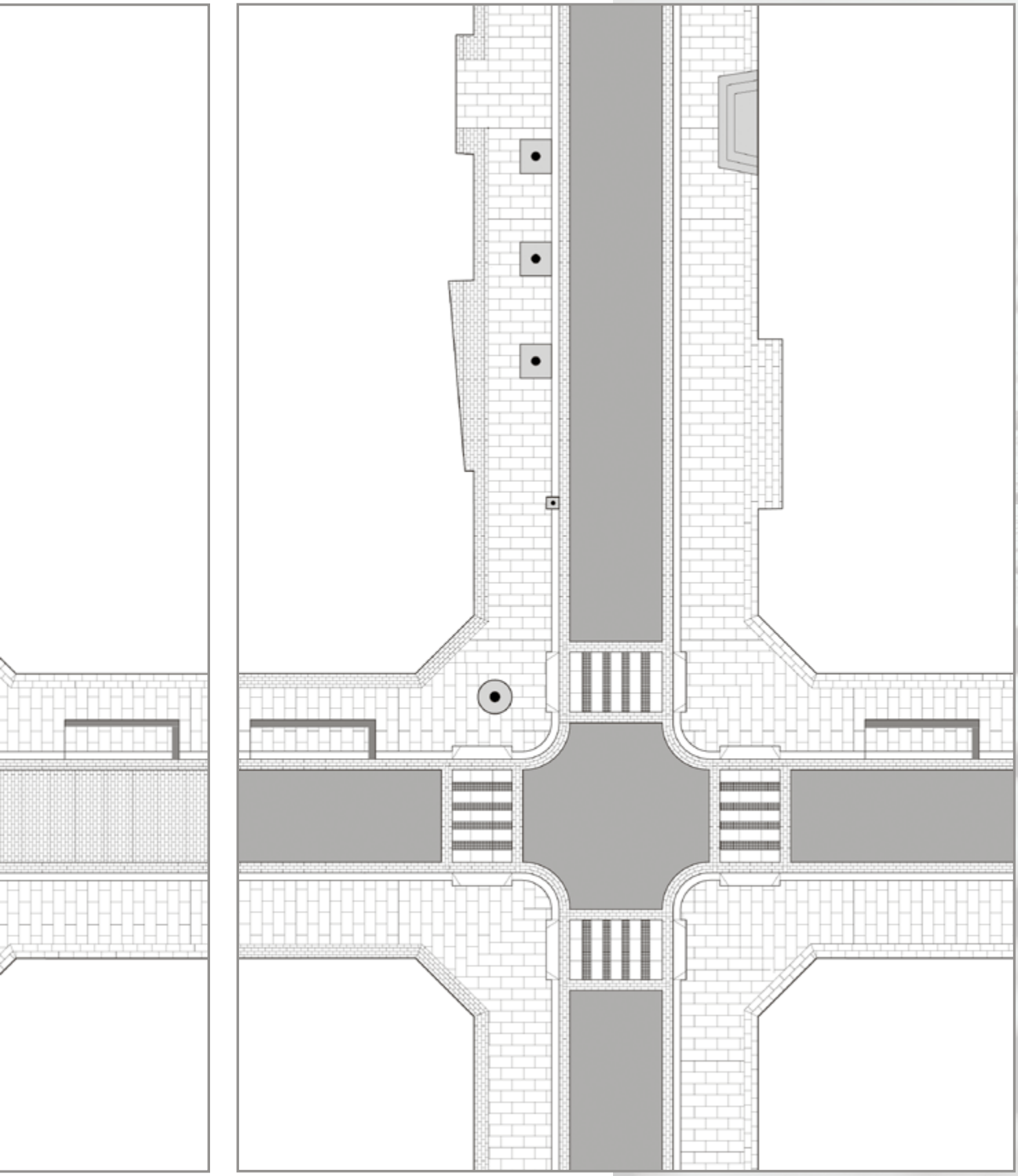

Fig. 26. Kjøregatetype 2: Blandingsgate.

3.1.3. Type 3: Asfaltgate (Fig. 27)
Asfalt på fortau og i kjørebane med kantinger i naturstein:
Midtbane: ***Asfalt med rennesteinskanting i naturstein***
Fortau: ***Asfalt***
Veggkanting: ***Steinheller eller gatestein***

3.1.4 Type 4: Antikvarisk gate (Fig. 28)
Rekonstruksjon av historisk belegg på fortau og/eller kjørebane.

Beleggtypologien for kjøregater består av tre moderne og en antikvarisk gatetype.

De moderne gatetypene er alle basert på den klassiske Kvartalsgaten med fortau for gående og midtbane for kjørende. De har altså samme planstruktur, men er differensiert ved ulik bruk av naturstein og asfalt.

Kjøregate type 3, Asfaltgate er inkludert i Estetisk plan 2005, men benyttes i hovedsak utenfor bydel 0. I virkeområdet for planen er kjøregate type 3 - Asfaltgaten midlertidig, i påvente av oppgradering i henhold til kjøregate type 1 - Natursteinsgate og kjøregate type 2 - Blandingsgate.

Den antikvariske gatetypen angår restaurering av historisk gatebelegg og vil ha forskjellig utforming alt etter objektet.

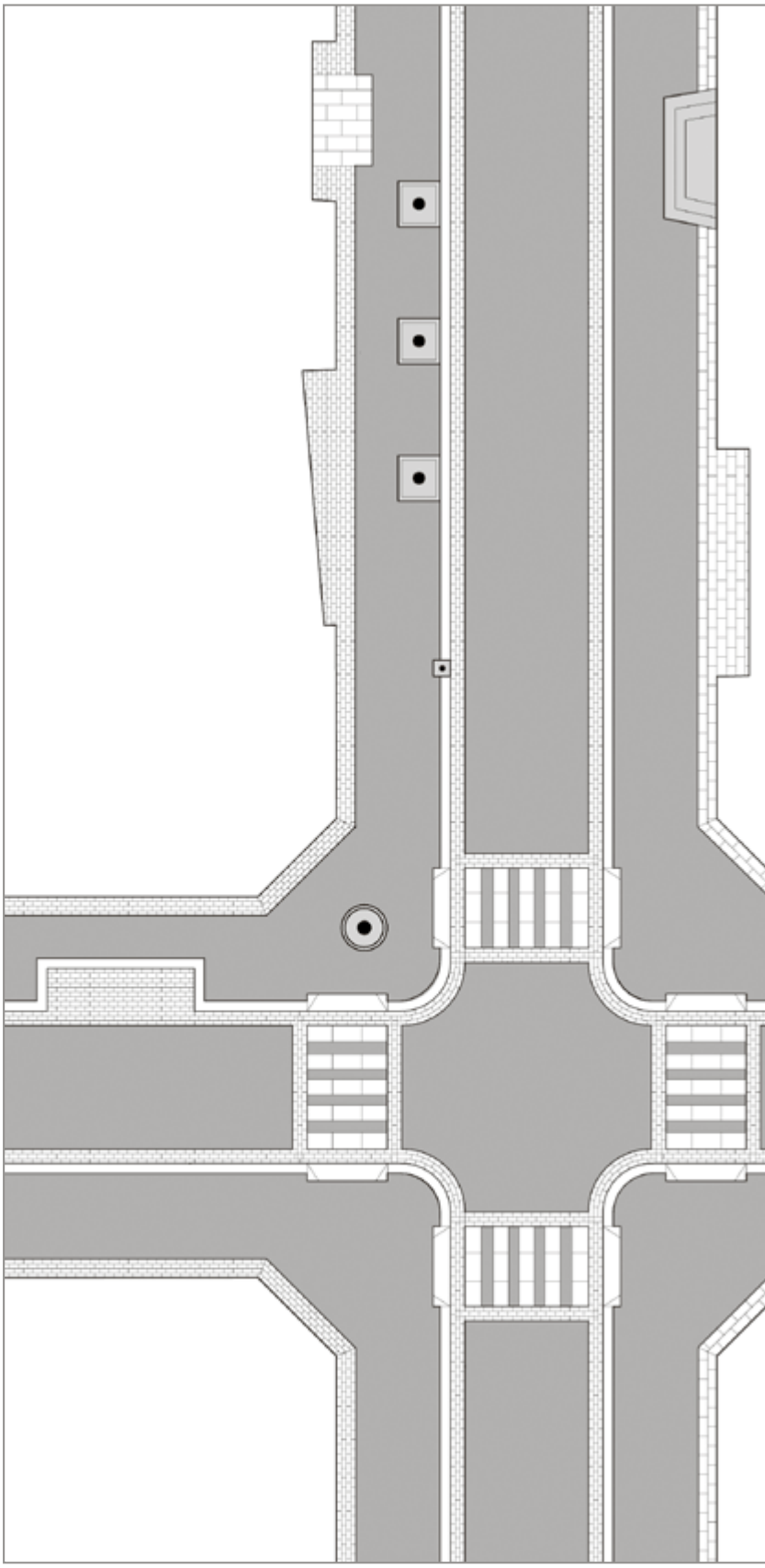

Fig. 27. Kjøregatetype 3: Asfaltgate.

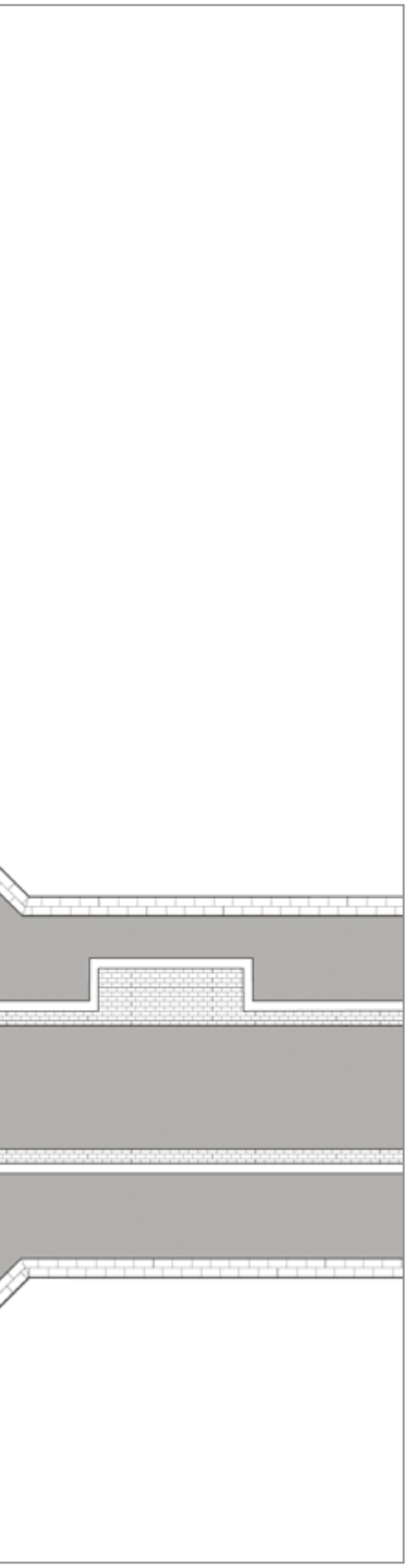

Fig. 28. Kjøregatetype 4: Antikvarisk gate. Fra Hausmanns gate.

3.2. Kjøregater - midtbanen

3.2.1. Valg av enten gatestein eller asfalt i midtbanen (Gatetype 1, 2 og 3) skal primært begrunnes ut fra en gates eller områdes funksjonelle, offentlige og historiske betydning.

Et slikt prinsipp for valg av gatetyper i et bestemt byområde kan illustreres ved henvisning til helhetsplanen for belegg i Sentrum 0 (Fig. 15). Prinsippet kan også ligge til grunn for valg av både mønstre og størrelser på gatestein.

I Karl Johans gate er det lagt store "slottsstein" som de største i byen for å markere gatens nasjonale rang (Fig. 118).

I Stortingsgata er det lagt storgatestein av hensyn til tekniske krav i forbindelse med skinneleggingen (Fig. 127) mens i gågaten, Roald Amundsens gate, er det lagt smågatestein av hensyn til fremkommeligheten for gående og rullestolsbrukere (Fig. 120).

3.2.2. Rennesteinskantingen:
Rennesteinskantingen består av tre rader storgatestein og skal være operativ som spillrenne, samtidig som den også skal innfatte fotgjengerfelt og kryss. Overgangene mellom tverr- og langsgående gatesteinskantinger "flettes" i hverandre (Fig. 33).

Rennesteinskantingen inngår som en del av et sammenhengende og ubrutt kantingssystem (Fig. 32 og 37). Rennesteinsbåndet har derfor flere bruksområder ved at det også har betydning som markør og synliggjører av gateløpets funksjonsfelt slik som midtbane, kryss og fotgjengerfelt.

Fig. 29. Natursteinsgate med trikkespor. Fra Stortingsgaten.

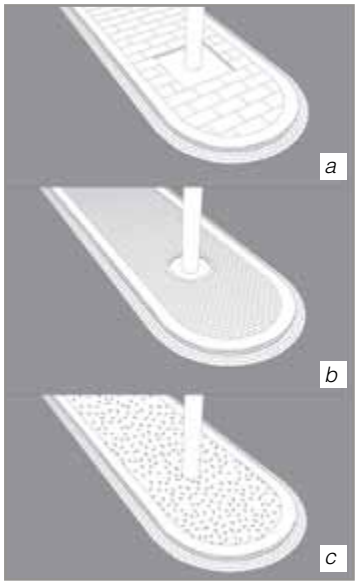

Fig. 30. Rabattyper med a) heller, b) gatestein, c) grønt.

3.2.3. Trikkespor (Fig. 29):
Trikkespor betones ikke med eget mønster eller belegg hverken i natursteins- eller asfaltgater, men underlegges kjørebanens flatemønster, dersom sikkerhetsmessige hensyn ikke tilsier annet flatemønster.

At trikkesporene ikke markeres i midtbanen, har både å gjøre med ønsket om optisk enkelhet, men også at trikken som offentlig transportmiddel ikke nødvendigvis skal overbetones på bekostning av tilsvarende transportmidler som buss og taxi.

3.2.4. Rabatter (Fig. 30 a, b og c):
Rabatter som skillefelt mellom toveistrafikk anbefales utformet på tre ulike måter avhengig av funksjonen:

a. Heller: Rabatter til bruk for gående belegges med granittheller av samme type som øvrig fortausbelegg.
b. Gatestein: Rabatter som bare fungerer som trafikkskillere belegges med smågatestein.
c. Grønt: Rabatter i grøntområder belegges med gress eller med øvrig beplantning som busker, blomster eller trær.

Sykkelfelt behandles ikke i planen. Sentrum 0 har med sin 30 km/t blandet bruk av syklende og kjørende. Se ellers Håndbok 049 “Veimarkering”.

Fig. 31. Grønn rabatt i Frederiks gate.

3.3. Kjøregater - gatekrysset

3.3.1. ***Kryssfeltet (Fig. 32):***
Gatekryss mellom fortausgater skal i størst mulig grad fremstå som definerte steder med tilnærmet symmetrisk korsplan, segmentformete fortaushjørner og omløpende rennesteinskanting. I kryss med gatesteinsbelegg legges mønstrene fortrinnsvis i spiss mot midten og med sammenfletninger langs diagonalene .

Målet med utformingen av gatekryssene i et tett kvartalsystem kan sammenlignes med rundkjøringene i mer åpne kryssveisystemer: Gjennomfarten skal dempes. Ved en optisk signalisering av krysset som et definert ropunkt vil man kunne oppnå en beslektet virkning, samtidig som fotgjengerfeltene føres bort fra selve kryssfeltet, og trafikken tilsvarende må bremse ned tidligere (Fig. 34).

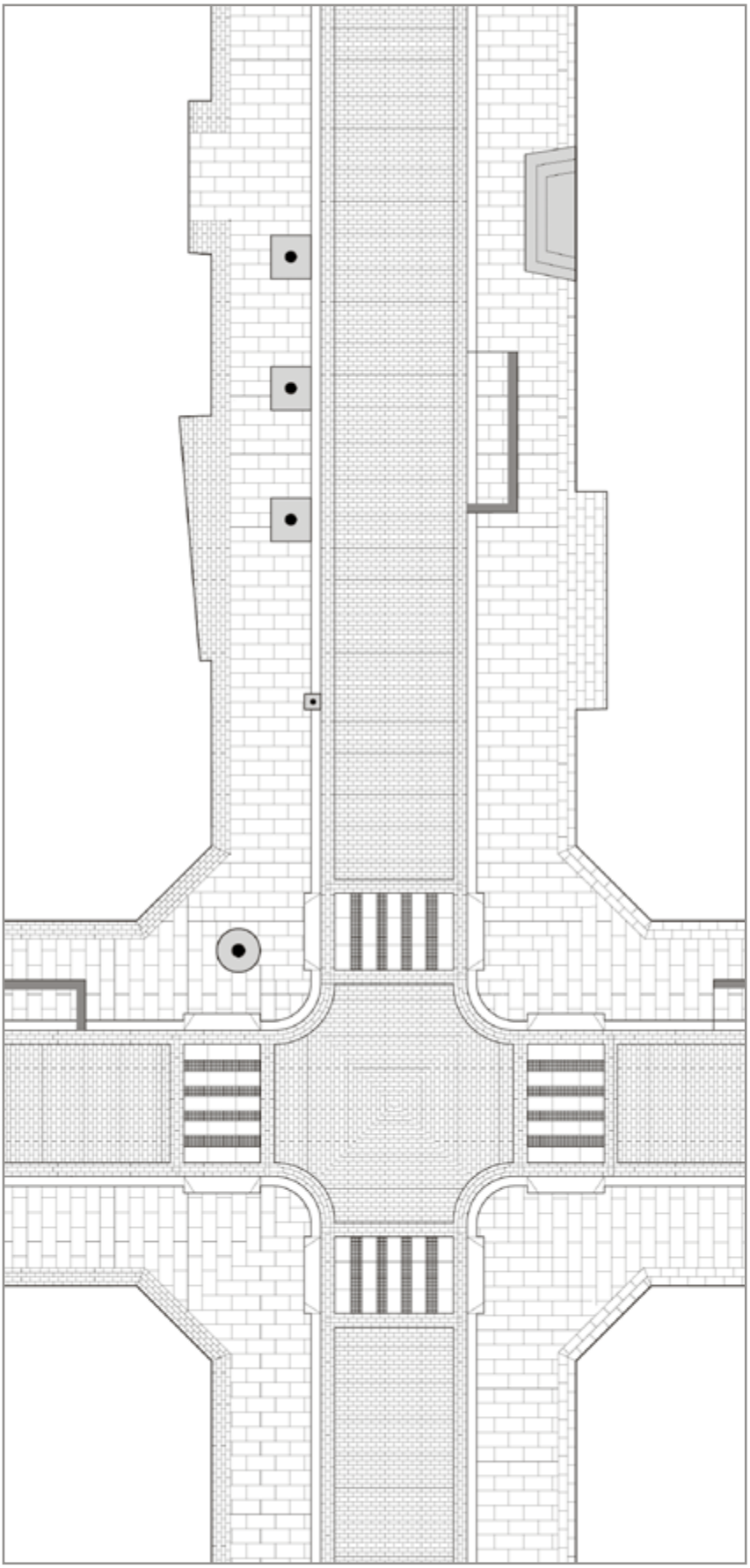

Fig. 32. Krysstype i natursteinsgate med korsplan, segmenthjørner, omløpende rennesteinkanting og spissfletting mot midtfeltet.

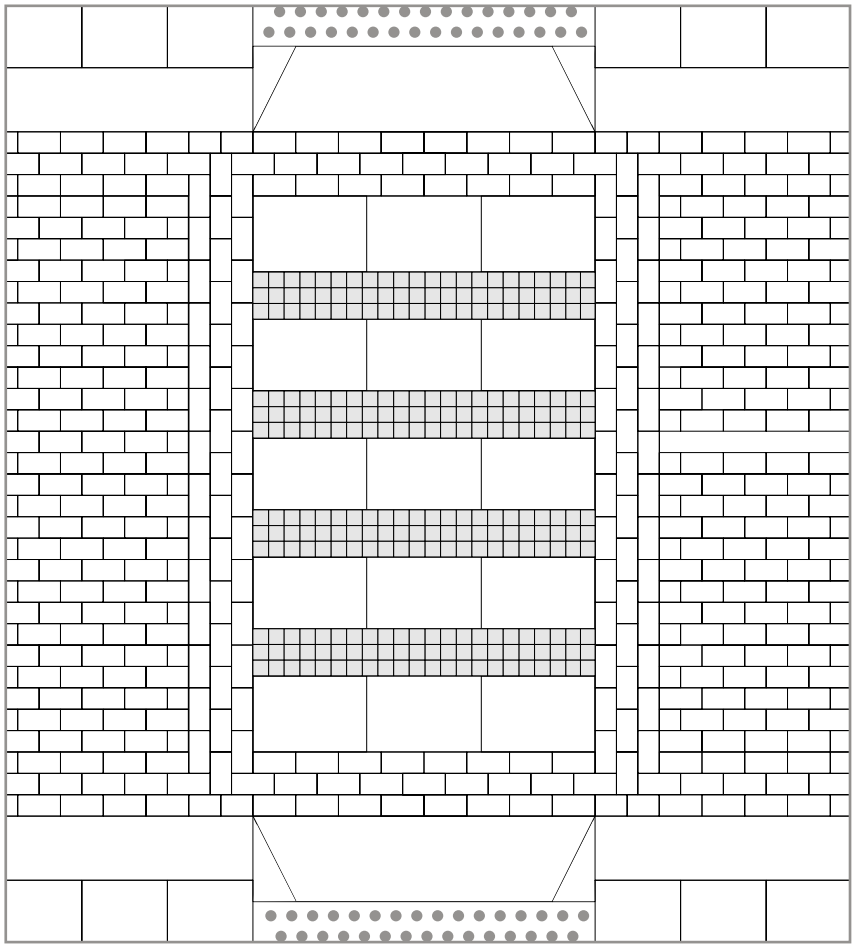

Fig. 33. Fotgjengerfelt med innfattende rennesteinskanting som er flettet i hjørnene, lyse granittheller og svart mellomstein, nedsenk for allmenn tilgjengelighet og varselfelt for blinde og svaksynte.

Fig. 34. Krysset Karl Johans gate - Rosenkrantz´ gate.

3.3.2. Fotgjengerfeltet (Fig. 33 og 34): Alle fotgjengerfelt belegges med lyse granittheller som adskilles av svart gatestein i kjøregatetype 1 og 2 og av asfalt i kjøregatetype 3. Fotgjengerfeltet innfattes av rennesteinskantingen som mot nedsenken flates ut av hensyn til allmenn tilgjengelighet.

Med natursteinheller på fortauet vil bruken av de samme hellene også i fotgjengerfeltet signalisere at gåplanet fører den gående trygt over gaten. Med asfaltbelegg vil nedsenken i fortauskanten av granitt signalisere det samme: Fortauskantene på hver side "hektes" sammen over kjørebanen.

Med asfalt eller svart gatestein mellom hellene vil både struktur- og fargekontrast kunne synligjøre hellene tilstrekkelig som "trygge" passasjefelt.

Brosteinsinnfatningen har samme hensikt: Fotgjengerfeltet avgrenses og betones i kontrast til den trafikkerte kjørebanen til hver side.

3.4. Kjøregater - fortauet

3.4.1. Løperen (Fig. 35):
Kontinuiteten i fortauet markeres av fortausmønsteret som fremheves som en sammenhengende løper langs kvartalslinjene.

Dette innebærer en tilnærmet lik bredde i belegget mellom fortauskant og veggkanting.

3.4.2. Belegget (Fig. 36):
Med modulsprang på 10 cm varierer hellebreddene mellom minimum 40 cm og maksimum 90/120 cm. Jo bredere fortau dess større heller.

På hjørner mot gatekryss skjer overgangene mellom leggeretningene ved fletting som gir kontinuitet og flateeffekt (Fig. 37).

Fortauet i gatetype 1 og 2 belegges med tverrgående steinheller, der størrelsen på hellene differensieres etter fortauets dimensjon og gateløpets offentlige betydning.

Tverrgående heller er leggeteknisk å foretrekke, samtidig som tverretningen "stopper" bevegelsen fremover i tråd med de gåendes rytme.

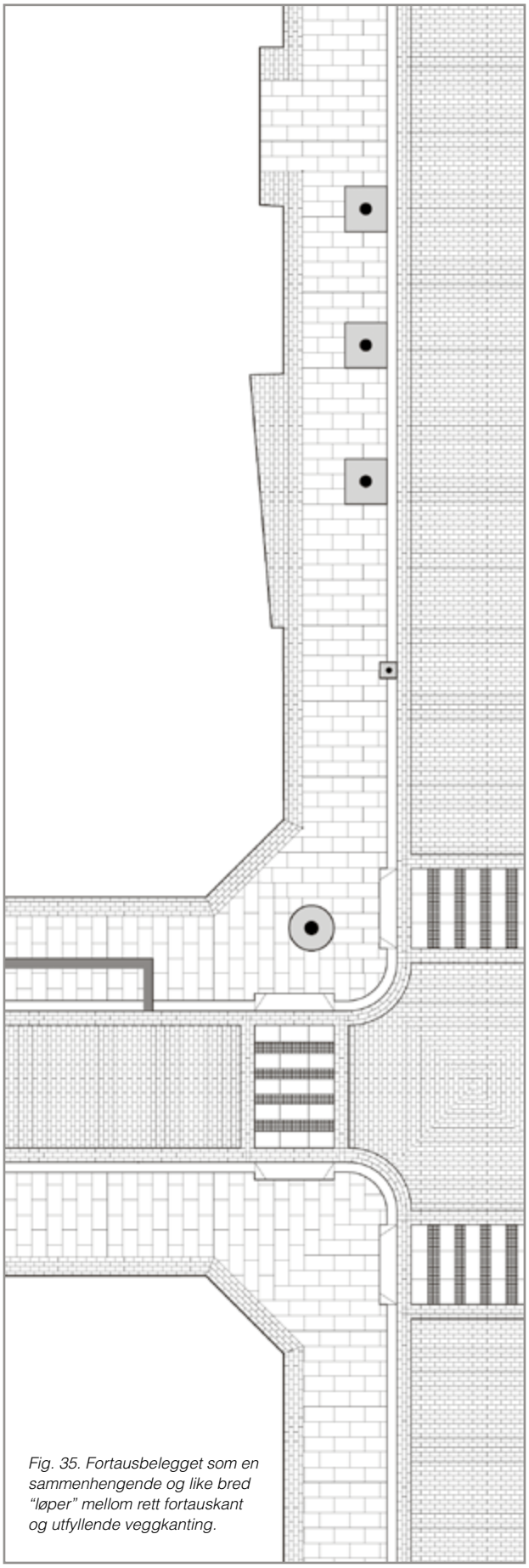

Fig. 35. Fortausbelegget som en sammenhengende og like bred "løper" mellom rett fortauskant og utfyllende veggkanting.

Fig. 36. Fortausløperen langs Karl Johans gate med tverrliggende heller og veggkanting.

Fig. 37. Fletting mellom gatestein i møte mellom rennesteinskantinger (se Fig. 33).

3.4.3. Fortauskanten:
Fortauskantenes bredde differensieres etter gateløpenes dimensjon og offentlige betydning.

Normalgatene følger standard fortauskant på 30 cm. Langs Karl Johans gate forbeholdes en bredde på 60 cm, mens det langs "Kommunens akse" (Roald Amundsens gate og Universitetsgata) er lagt en fortauskant med en mellombredde på 45 cm, som reflekterer hiarkiet mellom dem.

3.4.4. Veggkantingen (Fig. 35 og 36):
Veggkantingen defineres enten med langsgående steinheller eller med gatestein. Avhengig av fortausbredden og kantingsmønsteret bør minimumsbredden ikke være under 30 til 40 cm.

Veggkantingen har til hensikt å ta opp vekslinger mot fasadelivet, synliggjøre "*areaer" (lysgrav)* og definere løperen langs fortauet.

Kontinuiteten i veggkantingen brytes bare av utstikkende trapper, ramper o.l.

3.4.5. Inngangsmarkeringer (Fig. 38 a, b og Fig. 39): Ved behov for inngangsmarkeringer etableres et "teppe" i gulvmønsteret som ligger på tvers av og "over" veggkantingen.

Markeringene tilpasses inngangsmotivenes arkitektur. Ved høydeforskjeller og i skrånende gateløp formes "teppene" som helleramper i granitt tilpasset allmenn tilgjengelighet.

For fortau av steinheller utformes inngangstepper og helleramper normalt som en tverrutvidelse av fortausutløperen. For fortau med asfalt utformes de samme inngangsmarkeringene som egne overlappende felt av steinheller.

3.4.6. Parkeringslommer (Fig. 40 a, b og c): For fortau med steinheller (Gatetype 1 og 2), gjelder to alternativer:

I det ene alternativet (a) løper rennesteinskantingen og fortauskanten ubrutt foran lommen for optisk å motvirke at kvartalslinjene hakkes opp. Parkeringsarealet belegges med heller som på fortauet, og med en avstiverkant mot fortausplanet som er smalere enn fortauskanten mot kjørebanen.

I det andre alternativet (b) føres fortauskanten inn i og rundt lommen som belegges med gatestein av samme type som rennesteinskantingen. For fortau med asfalt (c) gjelder samme utforming som alternativ b.

Der gatene er brede nok bør parkeringslommer generelt unngås for å motvirke en "opphakking" av byens kvartalslinjer. Er parkeringslommer påkrevet, bør parkeringsarealet diagonalskjæres rett inn i fortauet for å opprettholde det liniære preget i kvartalssystemet.

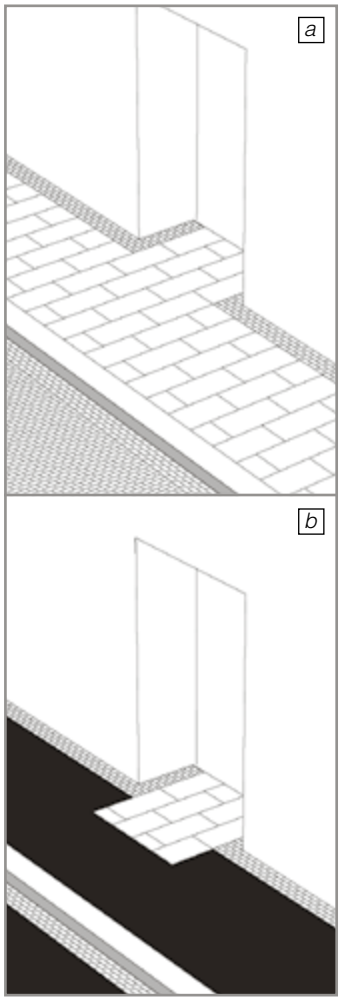

Fig. 38. Inngangsmarkering som et "teppe" av steinheller, henholdsvis a) som en utvidelse av granittfortauet eller b) som en overlapper i asfalten.

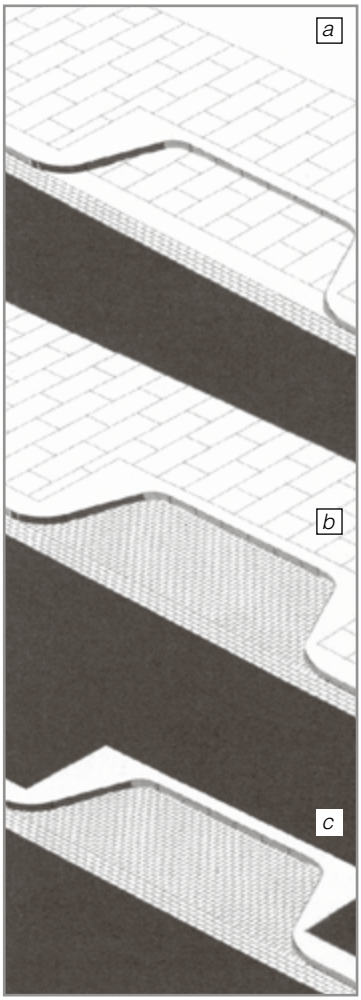

Fig. 40. Skråskårne parkeringslommer belagt med a) heller, b) og c) brostein.

Fig. 39. "Teppet" som hellerampe tilpasset rullestol, enten som en utvidelse av veggkantingen eller som en utvidelse av granittfortauet. Fra Stortingsbygningens nordinngang.

Fig. 41. Kvadratisk tregrube. Fra Roald Amundsens gate.

3.4.7. Tregruber (Fig. 41 og 43):
Når trær står på rekke, bør tregrubene være kvadratiske. Der ett tre står alene og markerer et punkt eller der flere danner en gruppe, bør tregrubene være runde.

I motsetning til en kvadratisk tregrube, der den firkantete formen naturlig lar flere av samme type legges inntil og etter hverandre, markerer den runde formen et fokusert sted på en plassdannelse eller fortausutvidelse .

Tregrubene snittes ned i fortauet med eller uten ilagt steinkant. Jordsmonnet tildekkes av grus/sand og med eller uten en rutemønstret tregruberist i metall.

3.4.8. Lykteplater (Fig. 42):
Gatelykter som plasseres på en fortauskant markeres med en overgangsplate. Plasseres de fritt inne på fortauet, settes de rett på belegget uten markering.

Fig. 42. Lykteplate. Fra Eidsvolls plass.

Fig. 43. Rund tregrube. Fra Lille Grensen.

3.5. Gågater

3.5.1. Gågate skal skille seg fra en kjøregate. Starten av gågaten utformes med en gjennomgående kantsteinslinje i veikrysset, slik at kjørende må krysse en overgang som visuelt fører til fortau, når man skal inn i en gågate.

3.5.2. Overflatebelegg gågater (Fig. 50):
Alle fortau og gater beregnet for fotgjengere belegges med natursteinsheller. Dette for å tilpasses allmenn tilgjengelighet og for å skille mellom gåplan med heller og kjøreplan i gatestein eller asfalt.

Fotgjengerplanet belegges derfor ikke med gatestein, unntak er gågatetype 1: Kvartalsgaten som har smågatestein lagt med tette fuger og jevn overflate i midtbanen. Smågatestein, ikke storgatestein, gir bedre tilgjengelighet for alle.

Ved siden av fortauene omfattes byenes *fotgjengerplan* først og fremst av plasser og gågater (Fig. 44).

Plasser for gående kan være tidligere forplasser og steder som før var trafikkert, som f. eks. Jernbanetorget, eller større utvidelser av eksisterende fortau som på Professor Aschehougs plass (Fig. 45) og Europarådets plass.

Gågater er primært å forstå som tidligere kjøregater og består av tre grunntyper: Kvartalsgate, Veite og Stimlegate (Fig. 47, 48 og 49).

Bruk av naturstein og ikke asfalt i fotgjengerarealer har først og fremst å gjøre med den gåendes behov for opplevelse av kvalitet. I motsetning til asfalt som alltid vil bli assosiert med biltrafikk, forbindes naturstein og leggemønster med noe "håndgjort" og høyverdig tilpasset nærkontakt for blikk og bevegelse (Fig. 46).

Generell bruk av heller på fotgjengerarealene vil tydeligjøre funksjonssammenhengen, gi inntrykk av visuell helhet og sikre maksimal tilgjengelighet. Markeringer av større felt og innfatninger særlig på plassdannelser, bør gjøres ved hjelp av ulike leggemønstre i hellene, ikke ved bruk av gatestein. Gatesteinsbelegg og asfalt bør i hovedsak forbeholdes kjørebanene som en tydeliggjøring i bygulvet av skillet mellom gående og kjørende.

Unntaket er gågater i kvartalsstrøk som av hensyn til den visuelle og historiske sammenhengen til resten av gatenettet, anlegges som fortausgater med smågatestein i midtbanen.

Fig. 44. Gågate i Barcelona.
Foto: Bernard Rudofsky.

Fig. 45. Plass som utvidelse av fortau. Fra Prof. Aschehougs plass. Illustrasjon: Holoconsult A/S.

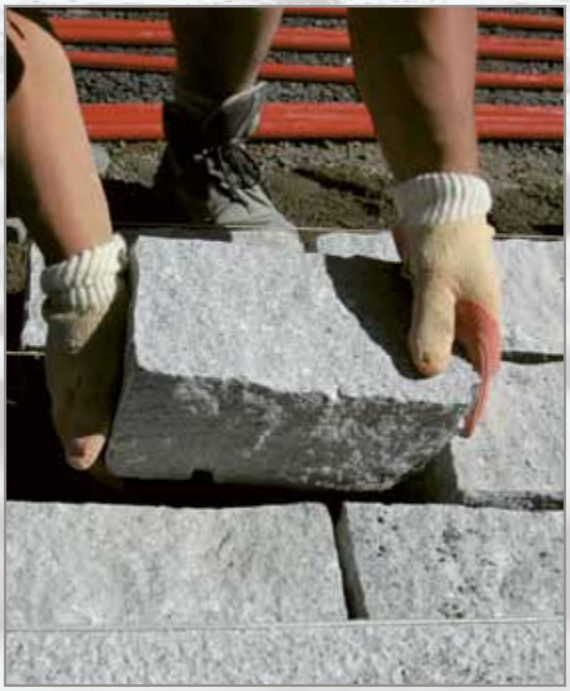

Fig. 46. Natursteinsbelegget og det "håndgjorte". Fra Karl Johans gate. Foto: Hettie Pisters.

3.5.3. Type 1: Kvartalsgate (Fig. 47):
Kvartalsgate tilsvarer kjøregatetype 1: Natursteinsgate (Fig. 25) men uten fortaussprang og fotgjengerfelt. Veggkanting: Steinheller eller gatestein.

3.5.4. Type 2: Veite (Fig. 48):
Steinheller fra vegg til vegg med midtløpende renne i gatestein. Veggkanting: Steinheller eller gatestein.

3.5.5. Type 3: Stimlegate (Fig. 49):
Steinheller fra vegg til vegg. Veggkanting: Steinheller.

Gågatene består av tre typer, alle med natursteinbelegg.

Type 1: Kvartalsgate er tilpasset kvartalsbyens gatestruktur (gatetype 1) og primært uten fortaussprang (vis).

Type 2: Veite er tilpasset en førklassisk gatemodell og er heldekkende uten fortausmarkering.

Type 3: Stimlegate er en moderne type, tilpasset en mer åpen strøkssituasjon og er også heldekkende uten fortausmarkering.

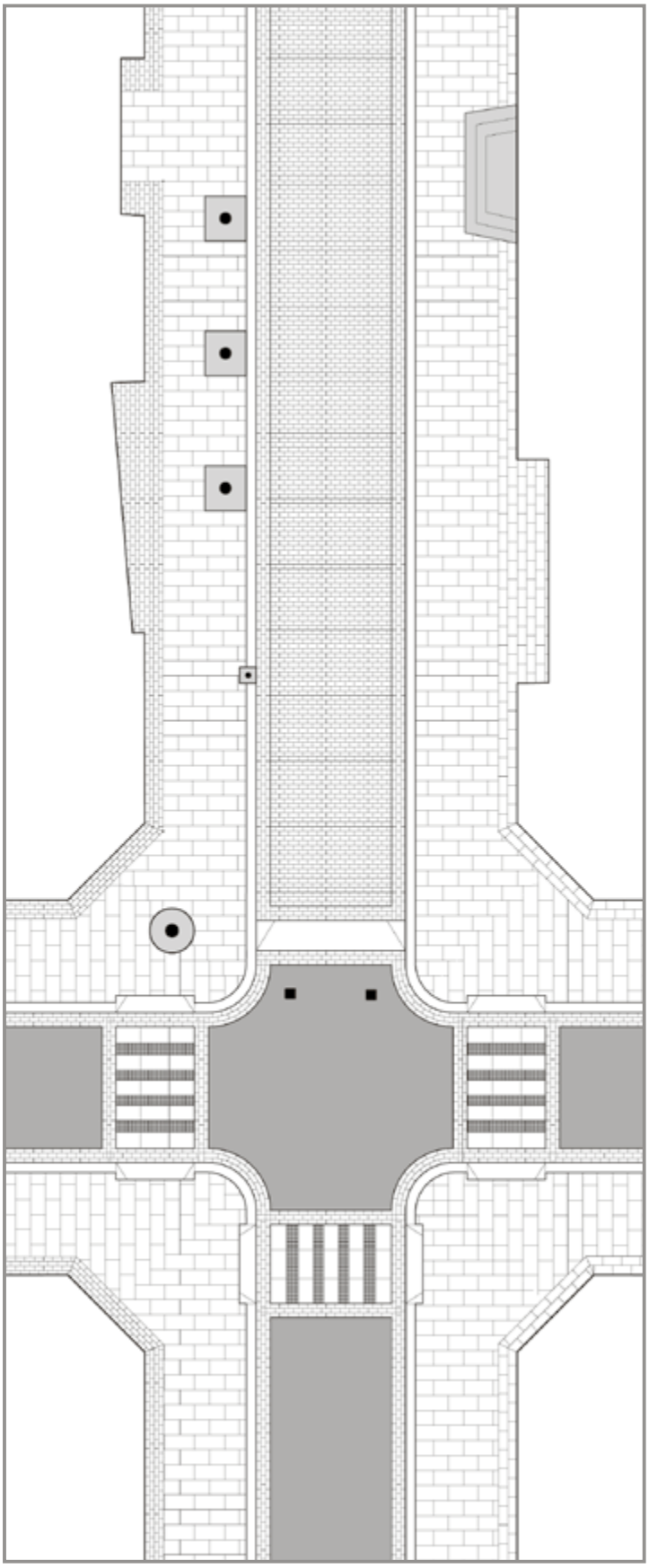

Fig. 47. Gågatetype 1: Kvartalsgate.

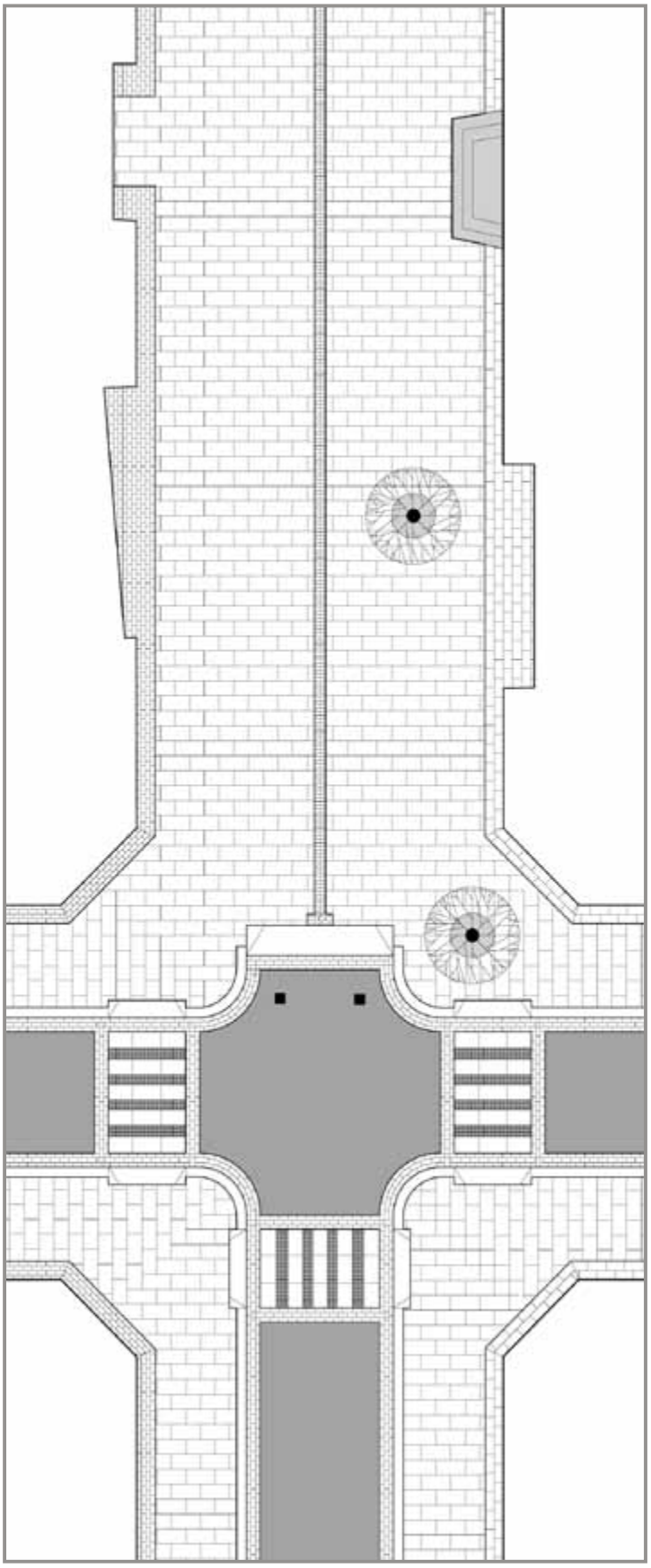

Fig. 48. Gågatetype 2: Veite.

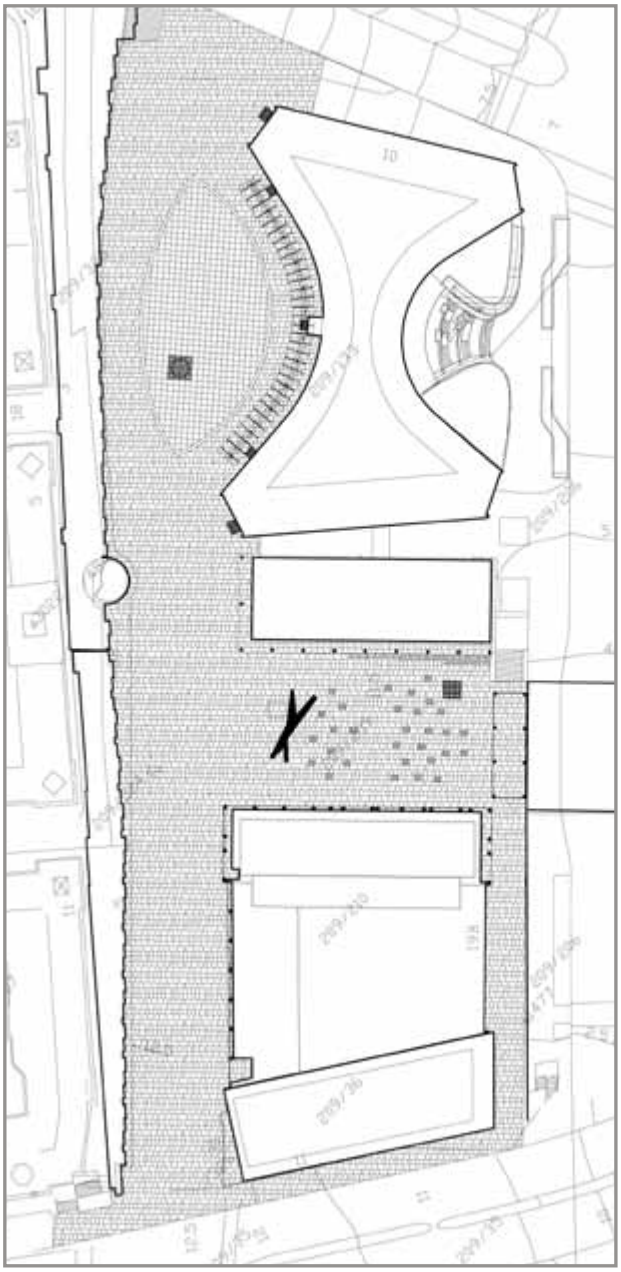

Fig. 49. Gågatetype 3: Stimlegate. Fra premissplan "Vikaterrassen".

3. Premisser: Gulvet, beleggtyper

Gågatetype1: Kvartalsgate (Fig. 50)**.** Gågater anlagt som Kvartalsgate brukes i den klassiske kvartalsbyen for å opprettholde helheten i gatesystemet. Belegget tilsvarer gatetype 1 for kjøregater, der valg av gatestein, mønster og leggemåter primært skal oppfylle krav om tilgjengelighet.

I Kvartalsgater ligger fortau og midtbane i samme plan, og med tettliggende smågatestein i midtbanen som bedre ivaretar fremkommelighet for alle.

Fortausfeltene vil også kunne være linjemarkeringer både for parkering ved varelevering og som angivelse for uteserveringer (Fig. 50).

Fig. 51. Gågaten som Veite. Fra Lille Grensen.

Fig. 50. Gågaten som Kvartalsgate. Fra Øvre Slottsgate.

Gågatetype 2: Veite (Fig. 51).
Veite med sin midtrenne og steinheller "vegg til vegg", kan anlegges som markeringer av opprinnelige førklassisk gateløp (tråkk og stier).

Gågatetypetype 3: Stimlegate (Fig. 52).
Stimlegaten er den typiske gågaten i mer åpne og moderne byområder. På samme måten som veita, anbefales den heldekket med steinheller, tolket som et fritt og likeverdig stimleområde.

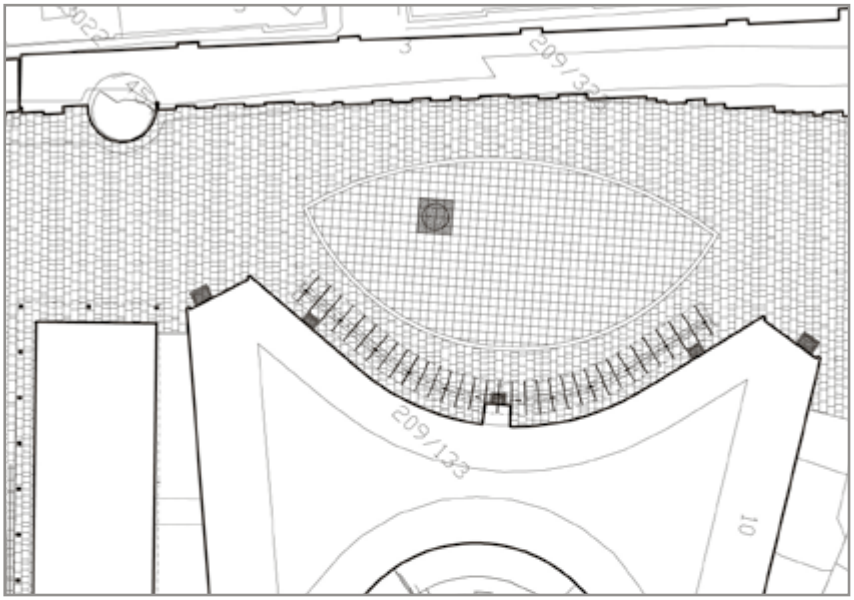

Fig. 52. Gågaten som Stimlegate. Fra premissplan "Vikaterrassen".

4. Premisser: Fasadene

4. Premisser: Fasadene

Hensikten

Premisser for fasadebehandling: “De ti bud”, er en oppfølging av den generelle opprustingen av Karl Johans gate og Sentrum 0 i forbindelse med 2005-markeringen. “Budene” angår retningslinjer for temporære elementer som skilt, reklame, baldakiner og markiser m.m (Fig. 53).

Overordnede estetiske retningslinjer for temporære elementer er fulgt i de fleste viktige historiske hovedsteder i Europa, som København, Stockholm, Gøteborg, Paris, Roma, Praha. Tilsvarende er gjennomført også i flere norske byer som Bergen, Risør og Røros.

Intensjonen bak estetiske retningslinjer er at temporære elementer skal *tilpasse seg arkitekturen* slik at særtrekkene i denne fremheves og at disse samstemmes med arkitekturen.

Hensikten er at *helheten i byrommene* skal overordnes enkeltelementene, hvilket igjen forutsetter at man følger et felles designprogram. Dette også for at de annonserende skal ha de samme forutsetninger slik at ingen visuelt kan ta seg “til rette” på bekostning av andre virksomheter og det offentlige rom.

Fig. 53. Paleet ut mot Karl Johans gate. Et eksempel på en fasadeopprusting etter retningslinjene angitt i “De ti bud”. Arkitektkontoret Eide og Haslestad AS.

Fasadestrukturen

Fasadene langs Karl Johans gate er med få unntak oppført mot slutten av 1800-tallet (Fig. 54).

Alle disse struktureres av en markert tredeling:

- *Sokkelmarkering* med butikker vendt mot gaten (1. til 2. etasje).
- *Etasjevegg* (2. til 5. etasje) med kontorer og boliger.
- *Takgesims* med loftsetasje.

Sokkeletasjens bæresystem i en eller to etasjer er vanligvis tungt markert, og består med få unntak av en sammenhengende rekke med pilarer (søyler) i lik avstand som bærer et markert bjelkebånd langs hele fasaden. Til sammen danner disse en rad av rammefelt rundt utstillingsvinduene med glassflatene inntrukket.

Etasjeveggen fra 2./3. til 4./5. etasje, avhengig av fasadeinndeling og høyde, består i prinsippet av rader med rammeinnfattede vinduer på en slett vegg og som oftest er ornamentert med gesimsbånd, pilastre (flate søyler) eller søyler.

Takgesimsen er vanligvis sterkt markert som en avslutning av etasjeveggen med brede bjelkebånd, konsoller og profiler.

Fig. 54. Historismens fasader er tredelte med gesims og tak, etasjevegg og sokkelmarkering, den siste med søyler og pilarer som synliggjør bæringen.

4. Premisser: Fasadene

4.1. Fasadeplanen "De ti bud"

Premissplanen for fasadebehandling med temporære elementer i "Linstows by" (Fig. 14), har til hensikt å samordne saksbehandlingen mellom gårdeiere og behandlende myndighet med utgangspunkt i felles retningslinjer for fasadebehandlling (Fig. 55).

Premissene er utarbeidet etter initiativ fra gårdeierne. Som premisser vil retningslinjene kunne etablere en forutsigbar saksbehandling ved at søker og saksbehandler på forhånd har samme beslutningsgrunnlag.

For ytterligere å oppnå en effektiv saksbehandling forutsettes at fasadeendringer foreslås av arkitekter og fagkyndige og med punktvis henvisning til retningslinjene.

4.1.0. Installasjoner til hinder for allmenn tilgjengelighet:
Fasadeplanen omfatter blant annet virksomhetskilt og reklame på vegg og tak. Annen reklame, som søknadspliktige reklametavler/boards eller tårn frittstående i gaterommene, skal oppfylle estetiske krav og ikke hindre allmenn tilgjengelighet. Reklamebukker både utenfor butikkene og som veivisere til sidegater, hindrer fri ferdsel og er ikke tillatt.

Fasadeplan Sentrum 0, “Linstows by”
Retningslinjer for estetisk utforming: “De ti bud”

1. ***4.1.1. Sokkelmarkering i 1. til 2. etasje***
Der opprinnelig sokkelmarkering i 1. til 2. etasje, tidligere er endret, tilbakeføres denne til en tilnærmet historisk riktig utforming, under forutsetning av at endringen i seg selv ikke har særlig arkitekturhistorisk verdi.

2. ***4.1.2. Plassering av virksomhetsskilt på fasaden***
Alle virksomhetsskilt i form av logo, firma- og butikknavn konsentreres som hovedregel på 1. etasje. Der etablissementer ligger i 2. etasje kan unntak fra dette punktet vurderes i hvert enkelt tilfelle, men da som begrenset markering på glassflaten, jfr. punkt 4.1.7. ikke som beskiltning på øvrig fasade. Reklame på fasaden utover virksomhetsskilt/markering tillates som hovedregel ikke.

3. ***4.1.3. Reklame på tak***
Ny reklame på tak tillates som hovedregel ikke. Unntak gjelder for Egertorget og Stortingsgaten, som fra tidlig av har tradisjon for slik reklame. Ved utskifting av takreklame skal omfanget og uttrykket for det enkelte tiltak begrenses. Ved fjerning av reklame skal også stativ/festeanordninger fjernes.

4. ***4.1.4. Bannere***
Bannere brukes i Karl Johans gate i forbindelse med fellesarrangementer av temporær karakter og ved offentlige/nasjonale markeringer. Bannere skal, i henhold til dagens praksis, forholde seg til gatens tosidige lykterekke fra Egertorget til Slottsparken. Bannere kan dessuten etableres med feste til gatens ensidige lykterekke fra Egertorget til Jernbanetorget. Stolper for tosidig oppheng kan vurderes etablert mellom Egertorget og Jernbanetorget.

5. ***4.1.5. Plassering av virksomhetsskilt på bjelkebånd***
Virksomhetsskilt festes på og langs bebyggelsens bjelkebånd og midtstilles over butikkvinduene. Uthengsskilt kan tillates i tverrgatene til Karl Johans gate, kun ett skilt for hver virksomhet og primært plassert over inngangen. Uthengsskiltenes dimensjoner skal tilpasses arkitekturen med ytre rammer maksimalt 50 x 80 cm.

6. ***4.1.6. Utforming av virksomhetsskilt***
Virksomhetsskilt festes til bjelkebåndet som frittstående bokstaver, enten ubelyst med bakbelysning eller med innvendig belysning, ikke som lyskasser eller plateskilt.

7. ***4.1.7. Virksomhetsskilt på vindus- og dørfelt***
Dersom virksomhetsskilt monteres innenfor virksomhetens vindus- og dørfelt, enten som markering på glassflaten, eller innvendig som del av utstillingen, skal dette tilpasses rammefeltets størrelse og gårdens generelle fargesetting. Ytterligere virksomhetslogo eller skrift på markiser bør unngås med mindre skriften forbeholdes frontflippen og utføres i dempet størrelse og farge.

8. ***4.1.8. Virksomhetsskilt i forhold til smyget/rammeåpningen***
Vindussmyget, dannet av pilarer og bjelker, frilegges ved at baldakiner og markiser ikke overlapper pilarene, men felles inn i smyget/rammeåpningen.

9. ***4.1.9. Tilbakeføring av endringer***
Der vinduenes opprinnelig posisjon, materialer og farger tidligere er endret, tilbakeføres dette til en tilnærmet historisk riktig løsning, under forutsetning av at endringen i seg selv ikke har særlig arkitekturhistorisk verdi.

10. ***4.1.10. Koloritt***
Markiser, baldakiner og parasoller fargesettes etter fasadekoloritten for det aktuelle bygget, primært i dempede farger, ikke signalfarger. Alle markisene i gaterommet skal sees i en koloristisk sammenheng. Dersom eksisterende fasadefarge er uheldig for et helhetlig uttrykk, endres denne.

Fig. 55. “De ti bud” med retningslinjer for fasadebehandling i Sentrum 0.

Bud 1

4.1.1. Sokkelmarkering i 1. til 2. etasje.
Der opprinnelig sokkelmarkering i 1. til 2. etasje, tidligere er endret, tilbakeføres denne til en tilnærmet historisk riktig utforming, under forutsetning av at endringen i seg selv ikke har særlig arkitekturhistorisk verdi.

Fig. 56. Opprinnelig fasade fra århundreskiftet står på bakken med sine pilarer og viser husets bæring.

Fig. 57. Etter ombygging har byggets bærestruktur mistet kontakt med bakken fordi sokkeletasjens pilarer og bjelkebånd er innebygget.

Fig. 58. Anbefales ikke: Visuelt kaos der reklame, flagg og skilting tildekker arkitekturen.

Bud 2

4.1.2. Plassering av virksomhetsskilt på fasaden. Alle virksomhetsskilt i form av logo, firma- og butikknavn konsentreres som hovedregel på 1. etasje. Der etablissementer ligger i 2. etasje kan unntak fra dette punktet vurderes i hvert enkelt tilfelle, men da som begrenset markering på glassflaten, jfr. punkt 4.1.7. ikke som beskiltning på øvrig fasade. Reklame på fasaden utover virksomhetsskilt/markering tillates som hovedregel ikke.

Fig. 59. Anbefales: All skilting er utelukkende lagt på sokkeletasjen mens resten av fasaden er fri for reklame.

Bud 3

4.1.3. Reklame på tak.
Ny reklame på tak tillates som hovedregel ikke. Unntak gjelder for Egertorget og Stortingsgaten, som fra tidlig av har tradisjon for slik reklame. Ved utskifting av takreklame skal omfanget og uttrykket for det enkelte tiltak begrenses. Ved fjerning av reklame skal også stativ/festeanordninger fjernes.

Fig. 60. Anbefales ikke: Stativet står igjen etter fjerning av takreklame.

Fig. 61. Anbefales: Takreklame på bygget til høyre er trukket ned og inngår i arkitekturen.

Fig. 62. Anbefales: Banneroppheng forbeholdes på stolper langs Karl Johans gate fra Frederiks gate til Jernbanetorget.

Bud 4

4.1.4. Bannere.
Bannere brukes i Karl Johans gate i forbindelse med fellesarrangementer av temporær karakter og ved offentlige/nasjonale markeringer. Bannere skal, i henhold til dagens praksis, forholde seg til gatens tosidige lykterekke fra Egertorget til Slottsparken. Bannere kan dessuten etableres med feste til gatens ensidige lykterekke fra Egertorget til Jernbanetorget. Stolper for tosidig oppheng kan vurderes etablert mellom Egertorget og Jernbanetorget.

Bud 5

4.1.5. Plassering av virksomhetsskilt på bjelkebånd.
Virksomhetsskilt i Karl Johans gate festes på og langs bebyggelsens bjelkebånd og midtstilles over butikkvinduene. Uthengsskilt kan tillates i tverrgatene til Karl Johans gate, kun ett skilt for hver virksomhet og primært plassert over inngangen. Uthengsskiltenes dimensjoner skal tilpasses arkitekturen med ytre rammer maksimalt 50 x 80 cm.

Fig. 63. Anbefales: Virksomhetsskilt festet på bjelkebåndet i første etasje.

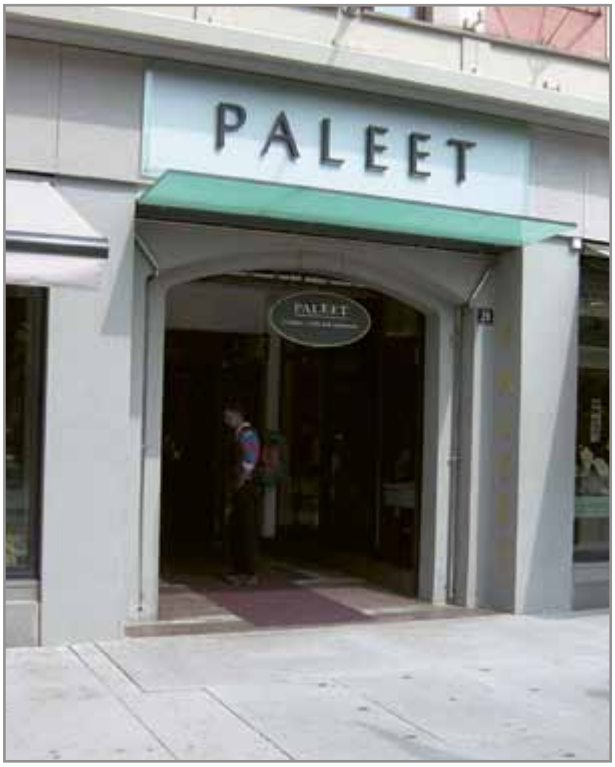

Fig. 64. Anbefales: Virksomhetsskilt frifestes til bjelken som frittstående logoer og bokstaver.

Fig. 65. Anbefales: Virksomhetsskilt frifestes til bjelken som frittstående logoer og bokstaver.

Fig. 66. Anbefales ikke: Virksomhetsskiltet "sprenger" arkitekturen både i farge, størrelse og materiale.

Bud 6

4.1.6. Utforming av virksomhetsskilt. Virksomhetsskilt festes til bjelkebåndet som frittstående bokstaver, enten ubelyst med bakbelysning eller med innvendig belysning, ikke som lyskasser eller plateskilt.

Bud 7

4.1.7. Virksomhetsskilt på vindus- og dørfelt. Dersom virksomhetsskilt monteres innenfor virksomhetens vindus- og dørfelt, enten som markering på glassflaten, eller innvendig som del av utstillingen, skal dette tilpasses rammefeltets størrelse og gårdens generelle fargesetting. Ytterligere virksomhetslogo eller skrift på markiser bør unngås med mindre skriften forbeholdes frontflippen og utføres i dempet størrelse og farge.

Fig. 67. Anbefales: Virksomhetslogo på markise forbeholdes frontflippen.

Fig. 68. Anbefales: Virksomhetslogo på vindusfelt som er tilpasset glassfeltets størrelse og gårdens generelle fargesetting.

Fig. 69. Anbefales ikke: Motstridende baldakinformer kjemper om oppmerksomheten i kontrast til gårdens bære- og åpningssystem.

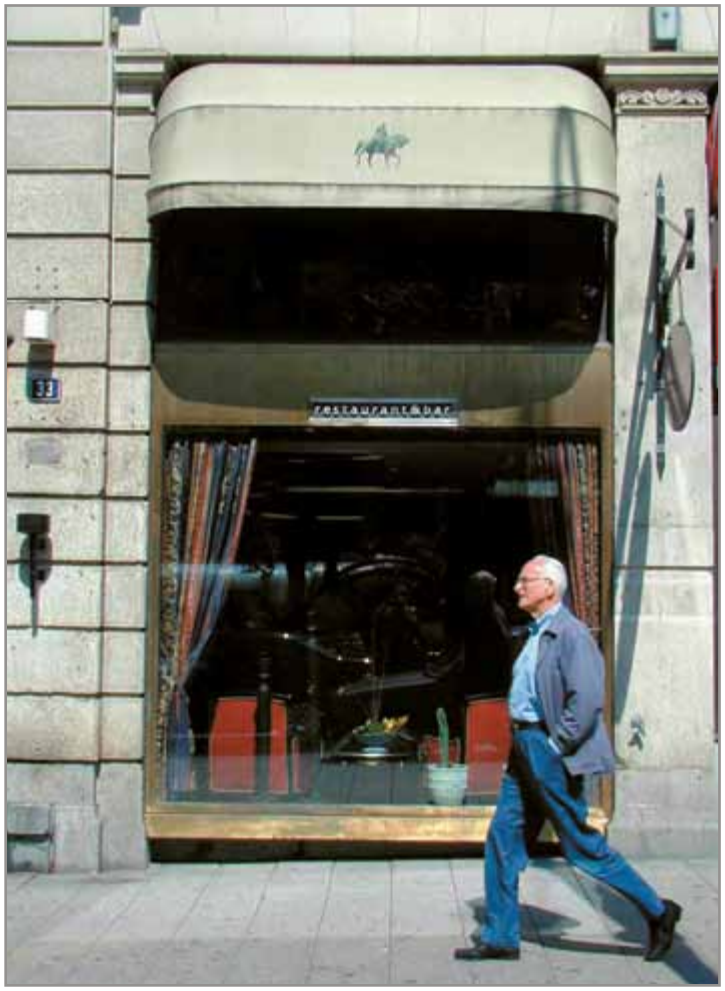

Fig. 70. Anbefales: Markise innfelt i rammeåpningen.

Bud 8

4.1.8. Virksomhetsskilt i forhold til smyget/ rammeåpningen.
Vindussmyget, dannet av pilarer og bjelker, frilegges ved at baldakiner og markiser ikke overlapper pilarene, men felles inn i smyget/rammeåpningen.

Bud 9

4.1.9. Tilbakeføring av endringer.
Der vinduenes opprinnelig posisjon, materialer og farger tidligere er endret, tilbakeføres dette til en tilnærmet historisk riktig løsning, under forutsetning av at endringen i seg selv ikke har særlig arkitekturhistorisk verdi.

Fig. 71. Anbefales: Vindusrammene er inntrukket i arkitekturens åpningsfelt.

Fig. 72. Anbefales: Markiser i dempede farger tilpasset veggfargen.

Fig. 73. Anbefales ikke: Markiser i signalfarger i kontrast til veggfargen.

Bud 10

4.1.10. Koloritt.
Markiser, baldakiner og parasoller fargesettes etter fasadekoloritten for det aktuelle bygget, primært i dempede farger, ikke signalfarger. Alle markisene i gaterommet skal sees i en koloristisk sammenheng. Dersom eksisterende fasadefarge er uheldig for et helhetlig uttrykk, endres denne.

5. Premisser: Møblene

Byrommets møbler

Byens møbler er nødvendige *brukselementer* i ethvert bylandskap: Det må være mulighet for å sitte ned på plasser og i parker, det er behov for belysning med ulike krav til høyde og lyskvalitet mot kjøregater og gangstrøk, det må være søppelkasser til å kaste avfall i, leskur mot vind og regn og rekkverk for å skille gående fra kjørende. Alt dette er selvfølgelige krav for at byrommene skal fungere.

Men om disse behovene skal oppfylles, stilles det krav til minst to forhold: *Utformingen* og *vedlikeholdet*. Sideinnkast i en søppelkasse med ketsjup langs åpningen innbyr ikke til bruk, ødelagte benker inviterer ikke til sitting, nedlessede plakatsøyler inspirerer ikke til lesning og påkjørte rekkverk inngir ikke trygghet.

I forlengelsen av bruksaspektet ligger krav til det estetiske, som har betydning for særlig tre nivåer.

Det ene har å gjøre med bymøblenes *egenform*, der designen skal synliggjøre møblenes anvendelse på en måte som innbyr til den bruken de er tiltenkt.

Det andre har å gjøre med bymøblene som *symboler* og da på det offentliges ansvar. Belysning som ikke fungerer, og søppelkasser som ikke tømmes, gir signaler om mangel på respekt for oppfyllelse av bybrukernes behov.

Det tredje nivået har å gjøre med bymøblenes betydning for *sammenhengen* i byrommene. Ved en gjenkjennelig design vil bymøblene kunne lede den gående gjennom høyst forskjellige byrom og være med på gi inntrykk av at byen er en helhet. Omvendt vil en stedstilpasset design kunne differensiere ulike områder alt etter sin bruk, stil og historiske betydning.

Fig. 74, 75, 76, 77, 78 og 79 er eksempler på dårlig forvaltning av bymøblene i Oslo. Man har erkjent behovet for oppgradering både funksjonelt, estetisk og vedlikeholdsmessig. Estetisk plan er et svar på dette behovet.

Visuell helhet er valgt som det viktigste siktemålet med arbeidet, både for å knytte byrommene sammen og for å gi Sentrum en enhetlig profil.

For å oppnå dette, er det for det første lagt vekt på at samtlige bymøbler har klare visuelle *fellestrekk* uavhengig om de har en historisk eller moderne forutsetning. For det annet er det i ulike kategorier valgbare varianter som har innbyrdes slektskap, men som allikevel er så forskjellige at de kan tilpasses bydelsområder av ulik stil og betydning.

Fig. 74

Fig. 75

Fig. 76

Fig. 77

Fig. 78

Valg av de enkelte møbelformene baserer seg i utgangspunktet på en estetisk vurdering av de møbeltyper som allerede er i omfattende bruk. Noen av disse bør videreføres både for å unngå totalutskiftninger, og for å oppnå sammenheng uten nye formale brudd. Eksempler er videreføringene av Program for Park- og gatemøbler (PPG) med Parkbenken (Fig. 97 og 98) samt de ulike lyktetypene (Fig. 103, 104 og 105 a og b). Andre møbeltyper erstattes med nye enten basert på premisser for designkonkurranser eller valg av ferdigproduserte produkter, men hele tiden under den forutsetning at de totalt utgjør en visuell sammenheng. I tillegg beholdes lokaldesignen i eksisterende områder med enhetlig møbleringsprofil som på Aker Brygge, på Rådhusplassen, foran Nationaltheatret og rundt Regjeringsbygget.

Møbelvalgene må ta utgangspunkt i *helhetsplaner* for de ulike kategoriene. Noen møbler brukes gjennomgående i hele Sentrumsområdet slik som kumlokk, søppelkasser, trafikkgelendre og leskur. Andre igjen tilpasses ulikhetene i forskjellige lokalområder slik som Karl Johans gate, Vika, Wessels plass og Sentrumsparken, se Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder.

Først med egne helhetsplaner f. eks. for lykter, benker eller pullerter og med utgangspunkt i valg mellom de foreliggende møbelvariantene, kan man sikre de krav til både enhet og variasjon som et levende bylandskap forutsetter.

Fig. 79

Retningslinjer for møbler

Retningslinjene for "Møblene" har anbefalende formuleringer. Disse retningslinjene er illustrert med løsninger anbefalt inntil 2005 og åpner for nye og andre designtolkninger i forhold til fremtidige behov, avhengig av de erfaringer som er høstet ved bruk av planens møbelsortiment over tid.

Med dette som utgangspunkt vil følgende typer bli behandlet:

Møbler (Fig. 80-111):
- Leskur
- Kiosk
- Toalett
- Trafikkrekkverk
- Parkrekkverk
- Pullert, stein og stål
- Sykkelstativ
- Trebeskytter
- Benker
- Blomsterkasser
- Skiltgalger og gatenavnskilt
- Lyktestolper
- Avfallskasser
- Askebegre
- Kumlokk

Fig. 80. Det nye leskuret i transparent og lett design med glass, skivekonstruksjoner og i lysegrå farge, oppløser formen mot omgivelsene. Fra Maridalsveien.

5.1. Leskur

5.1.1. Frittstående leskur (Fig. 80) som er plassert i bylandskapet bør ha en åpen, lett og gjennomsiktig utforming som fremtrer nøytral og i minst mulig grad dekker til eller dominerer sitt nærmiljø.

Ønske om å endre designprogram for Oslos leskur førte til utlysning av en arkitektkonkurranse i regi av Samferdselsetaten.

Tidligere design hadde tett bakside, knekket takutspring og dyp blå og gul koloritt. Hensikten med denne formgivningen var signaleffekten, holdeplassen skulle kontrastere sine omgivelser med Sporveienes egne logofarger.

Vinnerprosjektet utrykker et annet prinsipp: Leskuret er "ikke-eksisterende". Dominert av glass skal venterommene kunne plasseres overalt og gi full orientering uten hverken å dekke til eller profilere seg mot nærmiljøet. Prinsippet er utviklet i historiske byrom bl.a. i Paris, og vil i Oslo sammen med glasspreget i de nye kioskene og toalettene kunne utgjøre en helhet.

Stikkord for designen er derfor *transparens og letthet.* Bakveggen er i klarglass uten markert underligger som ellers ville ha signalisert bæring og dermed tyngde. Tvert om er bærefunksjonen bortforklart ved knekter som springer ut fra benken som i sin tur er gjort lys og sammensatt uten å stenge.

Glasstaket er hengende, det svever under tynne knekter uten synlige bjelker som bærer nedenfra. Takflaten er frostgrå for å dekke mot solen, i samme lysegrått er også resten av konstruksjonen, bare skiltet og skriften er på mørkeblå strimer.

Hele formen er som sammensatt av smale skiver, ikke av søyler og rør som ville ha gitt et muskulært og konstruktivt preg. Slik leder og åpner både stolper, tak og informasjonsskjerm mellom ute og inne, mens den fritthengende reklametavlen markerer leskurets rom- og formmessige avgrensning.

5.2. Kiosk

5.2.1. Kiosk. Frittstående kiosker (Fig. 81 og 82) som er plassert i bylandskapet bør ha et lett paviljongpreg. Dette innebærer at formen er sentralisert, åpen og gjennomsiktig, har et samlende tak og ikke overskrider et areal på 25 kvm.

Kiosker som spesialtilpasses omgivelsene og derfor må ha en annen form kan forekomme, men må vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Utformingen av Oslos bladkiosker trengte nytenkning. De eksisterende var kubiske i 1970-talls design, i sterk og dominerende blått og som oftest med flatt tak med brem over ekspedisjonsluken. Signalfargen dominerte omgivelsene, funksjonen var rettet med lukket bakside mens firkantformen bare anpasset seg omgivelsene hvis de ble lagt parallelt med kvartalsretningene.

Det nye ble nedfelt i følgende premisser:
Alle frittstående kiosker i Sentrum, uavhengig av bruk og eier, skulle ha *paviljongpreg*. Typen skulle være den samme overalt uavhengig av *bruken,* som kunne være alt fra avissalg, servering, blomstersalg eller turistinformasjon.

Med paviljongpreget ønsket man assosisjoner til musikkpaviljonger og hagepaviljonger. Det vil si frittstående og retningsløse sentralformer som henvendte seg åpent og likeverdig til omgivelsene, og derfor særlig kunne egnet seg i parker, på plasser og mot gatehjørner.

Med utgangspunkt i retningslinjene over ble det avholdt en arkitektkonkurranse i regi av Plan- og bygningsetaten. Vinnerprosjektet tolket premissene som en sylinderform i glass. Kiosken er åpen, lett og gjennomsiktig og gir innblikk til den belyste "soppkonstruksjonen" som om kvelden gir et magisk og spennende uttrykk mot omgivelsene.

Fig. 81. Ny sylinderiske paviljongkiosk i glass på Prof. Aschehougs plass. Gjennom kioskens øvre felt eksponeres den belyste "soppkonstruksjonen" som er godt synlig på kveldstid. Kiosken er designet av Reiulf Ramstad Arkitekter A/S i samarbeid med Holscher Industriel Design. Foto: Hildegunn Munch-Ellingsen.

Fig. 82. Kioskens sentralform samler omgivelsene. Fra premissprosjektet for Prof. Aschehougs plass. Illustrasjon: Holoconsult A/S.

Fig. 83. Det nye kubiske toalettet med indre stålkjerne og ytre glassvegg.

Fig. 84. Toalettet på Stortorvet. Det turkise glasset reflekterer lyset og speiler omgivelsene og oppløser den kompakte formen.

5.3. Toalett

5.3.1. Frittstående toaletter (Fig. 83 og 84) som er plassert i bylandskapet bør ha en kubisk form for å skille seg fra kioskene, men ellers ha en lett og reflekterende overflate som kioskene.

Det offentlige toalettet med tilgjengelighet for handikappede, er utformet som en kube av stål og glass på 12 kvm. Dette toalettet samt leskuret dannet bakgrunn for ønsket om et beslektet preg også for de nye kioskene. Med glass som fasademateriale danner de tre elementene slektskap i bylandskapet selv om den geometriske formen er ulik.

Toalettfunksjonen kunne ha gitt et tungt og avvisende preg med sine helt lukkede veggfelt, kubeformen og den store størrelsen. Med det ytre glasskiktet som svøper om den indre stålkjernen motvirkes et slikt inntrykk, og formen "letner". I glass virker veggene vektløse, refleksene mykner opp kantene, mens speilingene åpner flatene og fanger inn uterommet. Glasset gir også passende signaler om funksjonens krav til hygiene, med det blanke og turkise som assosiasjoner til kjølig svalhet og rensende vann.

5.4. Trafikkrekkverk

5.4.1. Trafikkrekkverk (Fig. 85 og 86) bør generelt ha et slankt preg i svart eller mørkegrønt stål og utformes med horisontale spiler som løper parallelt med kjøreretningen. Rekkverket bør kunne seksjonsdeles for å tilpasses skrått terreng.

Utformingen av nye trafikkrekkverk var ønsket med andre prioriteringer enn den eksisterende PPG-malen. Denne malen la hovedvekten på *styrkeuttrykket* i konstruksjonen, med bruk av tykke rør, markerte muffer og overganger. Enten grå, gule eller grønne betonet de trafikksikkerhet og rørleggerkompetanse, der skillefunksjonen dominerer behovet for åpenhet og sammenheng på langs og på tvers av gaterommene.

Premissene for nydesignen skulle i tillegg til styrkeuttrykket også gis en form som løp *i flukt* med kjøreretningen, uttrykke en *differensiering* mellom oppe og nede i tillegg til å kunne deles i *seksjoner* for å tilpasse seg skrått terreng.

Styrkeuttrykket i hver av enkeltseksjonene er markert med vertikalavslutninger i flatjern som med sin relativt store bredde gir et kraftig inntrykk i kjøreretningen, men er tynne og smekre sett på tvers. Med flatjernet kunne også seksjonsonene settes naturlig inntil hverandre uten å fortykke vertikalformen.

Tre horisontale rørspiler avstiver rammeformen og følger opp og betoner dermed selve trafikkretningen, mens avstanden mellom spilene tiltar nedover for å gi luft mot bakken samtidig som de fortettes oppover mot den tykkere håndløperen.

Trafikkrekkverkene er foreskrevet i svart eller mørkegrønt for lettere å synes og for å virke smekrere.

Rekkverk rundt T-banenedgangene i Sentrum er en designvariant av trafikkrekkverkene, men i stålgrått og med glass. Dermed tilpasses de fellesuttrykket, samtidig som de differensieres som en del av undergrunnssystemet, men også leskurdesignen driftet av samme etat.

Fig. 85. Nye trafikkrekkverk med vertkalavslutninger i flatjern og horisontale rundspiler som følger kjøreretningen.

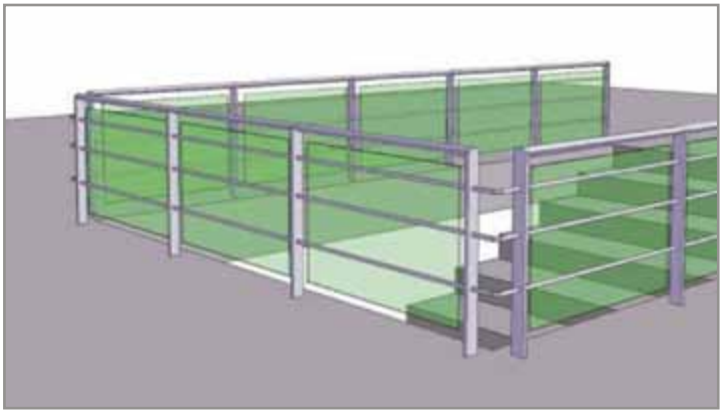

Fig.86. Premissdesign for nye trafikk- og T-banerekkverk.

Fig. 87. Eksisterende parkrekkverk med tettstilte vertikale firkantspiler og runde stolper. Stolpene forkortes og topprofilen taes bort. Forenklet design erstatter PPG-designet fig. 88.

Fig. 88. Fjerning av topprofilen vil forenkle og nøytralisere formen.

5.5. Parkrekkverk

5.5.1. Parkrekkverk (Fig. 87) bør generelt ha et enkelt preg i svart eller mørkegrønt stål og utformes med vertikale spiler for å skille seg fra trafikkrekkverk. Rekkverket bør kunne deles i seksjoner for å tilpasses skrått terreng.

Gjerder i parker, på rabatter og veiskillere o.l., videreføres i eksisterende PPG-design, dog med redusert stolpehøyde og uten profilert topp. Det siste er nødvendig for å unngå assosiasjoner til en bestemt stil og mer tilpasse seg ønske om en nøytral enkelhet i den nye designprofilen.

Gjerdetypen er brukt over store deler av Oslo, enten i dypgrønt eller svart, og representerer en gjenkjennelig og enkel formgivning som har vist seg robust for formålet.

De vertikale og tettstilte kvadratspilene skiller seg fra trafikkrekkverkene som har få og liggende rundspiler for å betone trafikkstrømmen.

5.6. Pullert

5.6.1. Pullerter i stein (Fig. 89) bør generelt ha et enkelt og robust preg med en konisk hovedform, segmentformet polert topp og forankres til bygulvet med en fotplate i stein.

Pullerter kan erstatte trafikkgjerder mot områder med mindre trafikalt preg som i parker, rundt plasser og langs fortau både for å definere romsoner og for å hindre innkjøringer og snikparkering.

Granittpullerter egner seg spesielt i viktige og sentrale byområder, særlig der det er brukt naturstein som gulvmateriale og pullertene som grensesteiner kan gli i ett med omgivelsene.

I Oslo Sentrum 0 er det anvendt pullerter rundt Slottet, langs Universitetsplassen og foran Løvebakken ved Stortinget. Alle har forskjellig høyde, farge og utforming.

Den anbefalte pullerttypen i stein søker å forene trekk ved disse i en mer moderne og abstrakt design basert på retningslinjene angitt i premissene.

Nye granittpullerter grenser mot Wessels plass (Fig. 153).

Fig. 89. Nye pullerter i stein med bunnplate, konisk hovedform og polert segmenttopp.

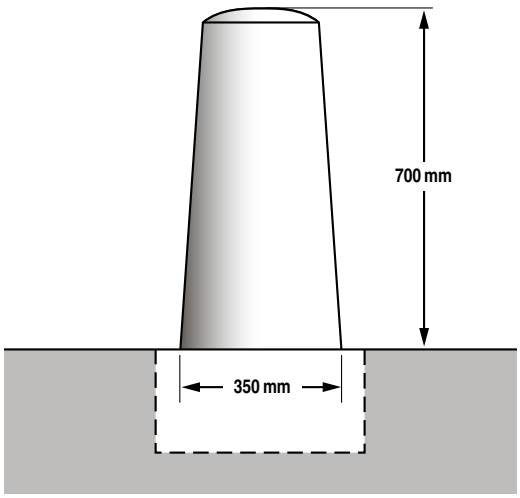

Fig. 90. Premissdesign for pullerter i stein.

Fig. 91. Nye pullerter i stål med samme konsept som steinpullertene, men høyere og uten bunnplate.

Fig. 92. Forbilde for nye stålpullerter. Fra Champs-Élysées, Paris.

5.6.2. Pullerter i stål (Fig. 91 og 92) bør generelt ha et enkelt og slankt preg og som steinpullerten, ha en konisk hovedform med segmentformet topp men uten bunnplate og ha svart eller dyp-grønn farge.

Stålpullerter egner seg spesielt i områder med mye gangtrafikk. De er smalere enn granittpullertene og gir lettere passasje.

I Oslo er det brukt nostalgisk utformede jernpullerter, både fra PPG-malen og annen katalogvare. Disse bør systematisk erstattes av de mer abstrakte pullert-typene som er i slekt med granittformene.

5.7. Sykkelstativ

5.7.1. Sykkelstativ (Fig. 93) bør generelt ha en enkel og slank bøyleform i svart eller mørkegrønn stål, og bør forankres til bygulvet med fotplater i naturstein.

Den anbefalte sykkelstativtypen videreführer eksisterende PPG-design.

Denne er preget av en bøyleaktig enkelhet og har vist seg brukbare gjennom flere år. Designen er entydig og består av ett eneste rør formet som en "binders" som tar imot hjulet og med en motbøy som støtter nav og eiker. Fargen er enten i svart eller dypgrønn.

Stativet er festet til en synlig *bunnplate i naturstein* som sammen med flere på rekke markerer et eget parkeringsfelt i bygulvet.

Det bør utarbeides en helhetsplan med sikte på å få langt flere sykkelstativ plassert i Oslo Sentrum, også for å hindre låsing av sykler mot trær og rekkverk.

Fig. 93. Eksisterende sykkelstativ formet som en enkel bøyle i stål.

Fig. 94. Eksisterende trebeskytter formet som to utsvingende stålbøyler. Rørtykkelsen bør reduseres for å oppnå et smekrere uttrykk mer i slekt med sykkelstativene.

5.8. Trebeskytter

5.8.1. Trebeskytter (Fig. 94) bør generelt ha en enkel og slank bøyleform i svart eller mørkegrønt stål.

Den anbefalte trebeskyttertypen videreføre eksisterende PPG-design.

Trebeskytterne som skal avverge påkjørsel på unge bytrær, er formet som to frittstående bøyler av samme konsept som sykkelstativene. Rørtykkelsen bør reduseres for å oppnå et smekrere uttrykk. Bruken av trebeskyttere må vurderes kritisk, og bare anvendes der det er fysisk nødvendig.

Beskytterne er brukt over store deler av Oslo enten i svart eller dypgrønn farge og har vist seg robust for formålet.

Sirkelformen følger stammen og ikke tregruben hvis denne er firkantet, og har til hensikt utelukkende å beskytte mot påstøt, ikke å holde stammen oppe.

Den ofte brukte spiletypen som innfatter treet med sprinkler, har bakgrunn i tidligere behov for å hindre hestene å spise nyskudd.

5.9. Benker

5.9.1. Benker i Sentrum 0 bør begrenses til tre typer, der hver av dem øremerkes til definerte byområder med forskjellig funksjonell og historisk karakter.

5.9.2. "Lindstow"-benken med- og uten rygg (Fig. 95 og 96) er en historisk type i grønnmalt tre og svart støpejern basert på forbilde fra empire/biedermeier, og bør forbeholdes sentrumsområder med tydelig historisk referanse.

5.9.3. Parkbenken (Fig. 97 og 98) er i grønt tre og svart stål og har sete og rygg av trespiler som følger en kurvert profil, og bør forbeholdes grønt- og parkområder.

5.9.4. "Barcelona"-benken (Fig. 99) er typeformet med basis i en steinblokk med mulighet for design-, steds- og funksjonstilpasninger, og bør være standardtypen for gater og plasser i Sentrum 0.

I Oslo Sentrum er det hittil brukt minst åtte ulike benketyper plassert uten indre sammenheng og med høyst ulik form, farge og materialer (Fig. 75 og 76). Man ønsket å redusere disse til noen få valgbare typer som på basis av en helhetsplan øremerkes forskjellige byområder med ulik bruksmessig og historisk karakter.

Tre typer ble anbefalt, delvis basert på eksisterende benkeformer:

"Linstow"-benken:
Den anbefalte "Linstow"-typen med rygg er forkortet i forhold til standard bredde og preges av et floriant rammeverk i støpejern med rygg- og setebord i blankt dypgrønt.

Benken uten rygg preges av palmetter på de svarte støpejernsvangene med sete av dypgrønne bordplank i blankt. Ryggtypen finnes som standard i København sentrum og i Oslo på Eidsvolls plass foran Stortinget.

"Linstow"-typene bør forbeholdes noen få sentrumsområder med klar historisk referanse, som Eidsvolls plass, Universitetsplassen og Slottsbakken/Slottsplassen.

Temporære utplasseringer av "Linstow"-benker i Øvre- og Nedre Slottsgate bør erstattes av "Barcelona"-typer i stein. Benkene bør plasseres rett overfor hverandre mot midten av gateløpene for å etablere et ro- og samtalested i god avstand fra trafikken i kryssene.

Fig. 95. "Linstow"-benken med rygg, eksisterende design. Historisk type i tre og støpejern med trekk fra empire og biedermeier.

Fig. 96. "Linstow"-benken uten rygg, eksisterende design. Historisk type i tre og støpejern med trekk fra empire og biedermeier.

Fig. 97. Parkbenken med rygg, eksisterende design. Spileformen inspirert av den klassiske "Oslo-benken" fra mellomkrigstiden.

Fig. 98. Parkbenken uten rygg, eksisterende design, med sete av trespiler og ben i stål.

Fig. 99. "Barcelona"-benken, ny design. Moderne rektangulær steinblokk med bunnslisse og polerte seterenner.

Parkbenken:
Den anbefalte parkbenken både med og uten rygg, er basert på eksisterende PPG-mal og er brukt i de fleste av Oslos grøntområder, inkludert Sentrumsparken. Seteformen har en myk profil med dypgrønne blanke spiler og svarte metallben.

Typen har en forløper i "Oslobenken" fra 1930-tallet og burde konsekvent brukes i alle parkområder i Sentrum inkludert Slottsparken.

"Barcelona"-benken:
Mens både "Linstow"- og parkbenkene er beregnet for spesialområder, anbefales "Barcelona"-benken i stein som standardtype for resten av Sentrum 0, både på fortau og på plasser. Materialet gir assosiasjoner til steinlandet Norge og kan gli i ett med natursteinshellene på fortau og oppholdsområder. Med utgangspunkt i eksisterende benk på Rådhusplassen, er det utarbeidet en rektangulær grunntype med bunnslisse og polerte seterenner.

5.10. Blomsterkasser

5.10.1. Blomsterkasser (Fig. 100) i det offentlige byrom bør ha en kubisk hovedform. Valg av størrelse, materiale, farge (enten ubehandlet, grønn eller svart) og stil anpasses sammenhengen i byrommene og den ønskede beplantningen (trær, busker, blomster).

Med en kubisk hovedform fremfor en rund, vil større blomsterkasser lettere kunne tilpasses byens overordnede retningsmønster. Enten kassene står alene, stilles på rekke eller danner innhegninger, vil den kvadratiske formen alltid kunne ligge parallelt med linjeføringene langs fortauskanter og fasadeflukter.

Fig. 100. Blomsterkasse, ny design. Moderne fortolkning av kubisk orangerikasser brukt som grensemarkeringer av utested. Fra Stortings plass.

Fig. 101. Skiltgalge, eksisterende design. Fagverkdesignet i stål er luftig og åpen uten at omgivelsene deles opp, samtidig som skiltene fokuseres.

Fig. 102. Navneskilt, ny design. Skilt i relieffstøpt aluminium og med skrifttyper basert på funkisskrift fra mellomkrigstiden.

5.11. Skiltgalger og gatenavnskilt

5.11.1. Skiltgalger (Fig. 101) bør utformes som åpne stålfagverk i svart eller mørkegrønn farge.

Den anbefalte utformingen av skiltgalger videreører eksisterende design anvendt av veivesenet, enten i svart eller dypgrønt.

Den åpne fagverkdesignen erstatter de tidligere tette bjelkekonstruksjonene i stål.

Fagverket og den mørke koloritten gir en luftig og gjennomsiktig karakter uten at gaterommet deles opp, samtidig som skiltingen fokuseres.

5.11.2. ***Gatenavn- og nummerskilt (Fig. 102) bør ha hvit skrift på blå bunn og tilpasses veggarkitekturen i forhold til hjørner, innganger og bjelkefelt.***

Nye blå gatenavnskilt i Sentrum 0 bør erstatte de tidligere skiltene henholdsvis på hvit og blå bunn. Det samme gjelder nummerskiltene, som anbefales utformet tilsvarende.

Blåfargen er den samme som de eliptiske kulturminneskiltene oppsatt av Oslo Byes Vel. Bokstavene er i "Oslo-fonten" basert på skrifttyper i funkis fra mellomkrigstiden. Skiltet er i relieffstøpt aluminium skrudd direkte inn i veggen i motsetning til de tidligere blå skiltene i blikk, som ble limt på veggflaten.

Tekst om navnehistorisk bakgrunn formuleres i samarbeid med Byantikvaren.

5.12. Lyktestolper

5.12.1. Lyktestolper i Sentrum 0, både for trafikk og fortau/parker, bør begrenses til fire typer der hver av dem øremerkes til definerte byområder med forskjellig funksjonell og historisk karakter.

5.12.2. Den visuelle helheten lyktetypene imellom, sikres ved samme stolpefarge i svart eller dypgrønn.

5.12.3. Eksisterende lykter (Rodeløkka) på Karl Johans gate (Fig. 118) er en historisk mastetype fra lykteprogrammet av 1926.

5.12.4. "Egg"-lykten (PG 18) (Fig. 103) er en historisk mastetype for parker og fortau basert på kommunens lykteprogram fra 1926 og bør forbeholdes byområder med tydelig historisk referanse.

5.12.5. "Albertslund"-lykten (Fig. 104) er en moderne mastetype for parker og fortau fra 1960-årene og bør være standardtypen for fortau, plasser og parker i hele Sentrum 0.

5.12.6. "Victor"-lykten (Fig. 105 a og b) Stolpe- og strengbelysning for trafikk bør ha hvite kupler og med master i en enkel og slank form med svanehals.

I Oslo Sentrum er det hittil brukt minst ti ulike lyktestolper med forskjellig farge, design og stil. De har både historiske forutsetninger, er fra PPG-malen eller er nyprosjekterte.

For å redusere antallet varianter er det i tillegg til lykten på Karl Johans gate anbefalt tre typer:

"Egg"-lykten:
Egg-lyktmasten, som har fått navnet etter formen på den hvite glasskuppelen, er en historisk type som er blitt brukt i Oslo siden 1926.

Formen er en krysning mellom Klassisisme i sokkel og rosettdetaljer, og jugend særlig tydelig i de buede kuppelholderne. Typen finnes i de fleste av Oslos parker, og i Sentrum er den brukt i Slottsparken, på Eidsvolls plass og langs alleene mot Karl Johans gate og Stortingsgata. Typen bør også kunne benyttes på Universitetsplassen og i Kvadraturen.

Fig. 103. "Egg"-lykten, eksisterende design. Historisk type formet som en krysning mellom klassisisme og jugend. Den er laget for Oslo av Stadsarkitekten i 1926 og siden brukt.

Fig. 104. Albertslund-lykten, eksisterende design. Form i klassisk modernisme fra 1962.

Fig. 105 a. "Victor"-lykten, eksisterende design. Trafikkbelysning i minimalistisk utforming med svanehals og hvit halvkuppel i glass.

Fig. 105 b. Strekkbelysning med samme glasskuppel som i "Victor".

"Albertslund"-lykten:
"Albertslund"-lykten er en klassisk moderne mastetype tegnet av Jens Møller Jensen og oppkalt etter stedet der den ble introdusert første gang. Formen er minimalistisk, preget av en glasssylinder med smalt pæredeksel og med en flat og utspringene reflektor på toppen.

Lykten er brukt flere steder i Oslo både som gate- og parklykt bl.a. i Pilestredet og på nye Europarådets plass.

Mens egglykten begrenses til spesialområder, bør "Albertslund"-lykten innføres som standardlykt i Sentrum 0, i tillegg til de områdene som eksisterer med spesialtilpasset design (Rådhusplassen, Aker Brygge m. fl.).

"Victor"-lykten:
"Victor" er en mastetype for trafikkbelysning og er hentet fra PPG-malen. Formen består av enkel slank svart eller dypgrønn vertikal som går over i en segmentformet svanehals avsluttet av en hvit halvkuppel.

Typen er benyttet ved de fleste innfartsårene til Sentrum. Kuppel for *strekkbelysning* bør ha samme hvite farge og form som stolpebelysningen.

5.13. Avfallskasser

5.13.1. Avfallskasser (Fig. 106) plassert generelt i byrommet bør ikke være kompakte, men ha en åpen spileform i svart eller mørkegrønn stål og kunne ta imot innkast ovenfra. Design og farge bør være mest mulig enhetlig både i parker, gater og plasser.

I Oslo Sentrum eksisterte det et utall avfallskasser både private og offentlige, med forskjellig farge, design og stil (Fig. 79).

I Sentrum 0 bør det kun være én variant både for offentlig og privat bruk og den samme både i parker, gater og på plasser. Unntagelsene er der avfallskassen inngår i et helhetlig konsept som f.eks. i forbindelse med leskurdesignen.

Den anbefalte typen, valgt etter konkurranse i regi av Samferdselsetaten, har en robust karakter og brukes i liten størrelse i parker, og stor i gater og plassrom. Fargen er enten svart eller dypgrønn, og har mulighet for lokk over indre avfallskasse. Lokket er mindre i diameter enn ytterkassen som med dette fortsatt muligjør innkast ovenfra (Fig. 107).

Prinsippet for plassering av avfallskasser er ved *stolper*, primært lyktestolper. Dermed behøver ikke kassene festes i bakken, ved forskyvninger vet man alltid hvor de skal stå og ved kveldstid blir de belyst.

Fig. 106. Avfallskasser, ny design. Formen er robust og har kontur som en åpen kurv med innkast ovenfra og plasseres som fast regel inntil lyktestolper. Fra Karl Johans gate.

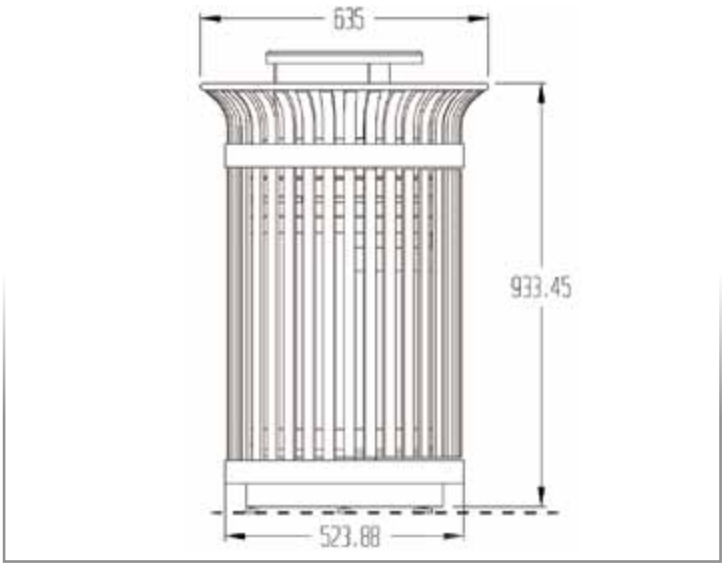

Fig. 107. Avfallskasse, oppristegning av ny design, stor type. Om nødvendig kan innekassen ha lokk, men med liten diameter som fortsatt muliggjør innkast ovenfra.

Fig. 108. Askebeger, ny design, veggfast type. Formen er en smal sylinder med diagonalsnitt for innkast.

Fig. 109. Askebeger, ny design, frittstående type. Formen er en variant av den store avfallskassen, men i liten størrelse.

5.14. Askebegre

5.14.1. Askebegre i det offentlige byrom bør forekomme både som frittstående og veggfaste.

Den frittstående (Fig. 109) bør visuelt være i slekt med avfallskassene, mens den veggfaste (Fig. 108) bør ha en enkel sylinderform.

Den anbefalte *frittstående* typen har en form som små varianter av avfallskassene i stål, enten svart eller dypgrønn.

Den anbefalte *vegg- eller stolpefaste* typen er sylinderisk og smal, med diagonalsnitt for innkast. Fargen er enten svart, dypgrønn eller veggtilpasset.

5.15. Kumlokk

5.15.1. Kumlokk i metall (Fig. 110 og 111) utstyres med Oslo bysegl som sentralmotiv. Seglet innfattes av et repeterende flatemønster som dannes av stjerner fremkommet i kryssene mellom konsentriske ringer og radiære linjer.

Oslo Kommune manglet en egen kumlokkdesign. Resultatet var en flora av tilfeldige utforminger der de enkelte produsenter og deres logoer dominerte uttrykket.

Ut fra retningslinjene for ny design er følgende vektlagt i den anbefalte typen:

Oslo bysegl:
Bruk av byseglet som sentralt motiv skal identifisere fellesskapets ansvar for byens vann- og avløpssystem. Bruk av bysegl på kumlokk har tradisjoner tilbake til antikken, og er idag i vanlig bruk i mange byer i Europa, også i Norge.

Repeterende flatemønster:
Kumlokket er forholdsvis lite, mens byseglet er detaljert. Dette fordrer en innfatning av seglet som er enkel og repetetiv og som ikke konkurrerer med billedspråket i midten.

Ringer i vannet:
Konsentriske ringer gjentar hovedformen i byseglet og antyder en økende avstand som ringer i vannet, en av lokkets funksjoner (vann og avløp).

Stråler:
Radiære linjer fokuserer byseglet i midten, og som en strålekrans understreker de innholdet i helgensymbolet.

Stjerner:
I krysset mellom de radiære linjene og sirkelformene dannes det stjerner som gjentar stjernemotivene i seglet, samtidig som de markerer helgenskikkelsen "i himmelen".

Åpnefunksjonen:
De tre jekkehakkenes posisjoner er markert ved at stjernene, som er i relieff, skrånes mot disse fra midten av hvert segment.

Fig. 110. Kumlokk, ny design. Prosjekttegning med St. Hallvard i midten av en "stjernehimmel" som oppstår i krysningen mellom stråler og sirkler.

Fig. 111. (Neste side)
Kumlokk, ny design.
Fra Roald Amundsens gate.

D400 S/K

Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder

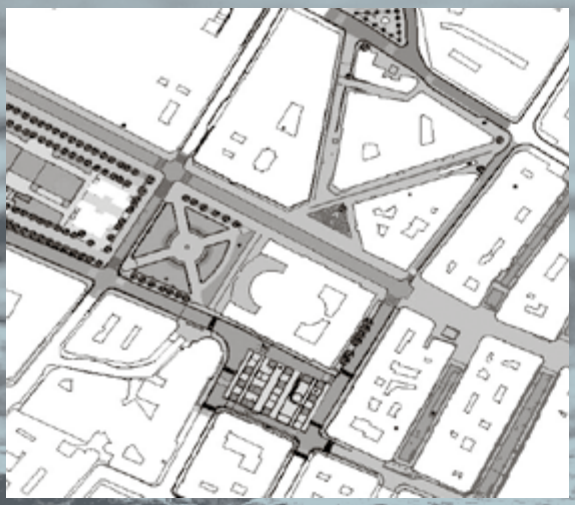

Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder

Helhetsplan pilotsteder

Pilotstedene betegner de gatene og plassene som er anbefalt opprustet i regi av Hovedstadsaksjonen. Anbefalningene baserer seg på fremlagte premissplaner der de fleste er blitt realisert og ferdigstilt i løpet av perioden 2002-2005 (Fig. 112).

De 21 pilotstedene representerer første skritt i gjennomføringen av Helhetsplanen for Sentrum 0 som ønskes sluttført innen Grunnlovsjubileet i 2014 (Fig. 15).

Hvert enkelt pilotsted betraktes som et helhetlig byrom, hvilket betyr at både belegg, møblering og fasader blir planlagt og gjennomført under ett. Gjennomføringen av hvert av disse elementene er avhengig av de ulike aktørene, men erfaringsmessig vil en opprusting av for eksempel belegget raskt føre til forbedring også av møbler og fasader. Med premissdokumentene i bunn er i alle tilfelle føringene for dette arbeidet sikret over tid.

Området for Hovedstadsaksjonen er 2,6 km^2 stort, og avgrenses mot nord av Ringvei 1 og mot syd av havnelinjen og sjøen.

I dette sentrumsområdet ligger alle de bygningene som huser det offisielle Norge, og ikke noe annet sted i landet er det en større konsentrasjon av arbeidsplasser, fotgjengere, førstegangstilreisende og turister.

Ved starten av planleggingsarbeidet måtte det foretas en prioritering av hvilke byrom i Sentrum 0 som skulle påstartes. Særlig tre momenter ble lagt til grunn:

- *Selvstendighetsmarkeringen*
- *Fysisk tilstand*
- *Smitteeffekt*

Med skiftende vektlegging på disse momentene for de ulike byrommene, ble det konkludert med å konsentrere opprustingen om selve kjerneområdet rundt Karl Johans gate og Sentrumsparken.

Karl Johans gate hadde stor signalbetydning i forbindelse med selvstendighetsmarkeringen, men var ellers i relativt bra stand, mens særlig Stortingsgata var i dårlig forfatning og Tordenskiolds Terrasse ble aktuell på grunn av fotgjengernes behov for å krysse gaten akkurat der.

Man kalkulerte videre med at en synlig kvalitetshevning av Sentrum også ville kunne gi smitteeffekt for resten av hovedstaden og være holdningsskapende både mot hærverk og vanskjøtsel.

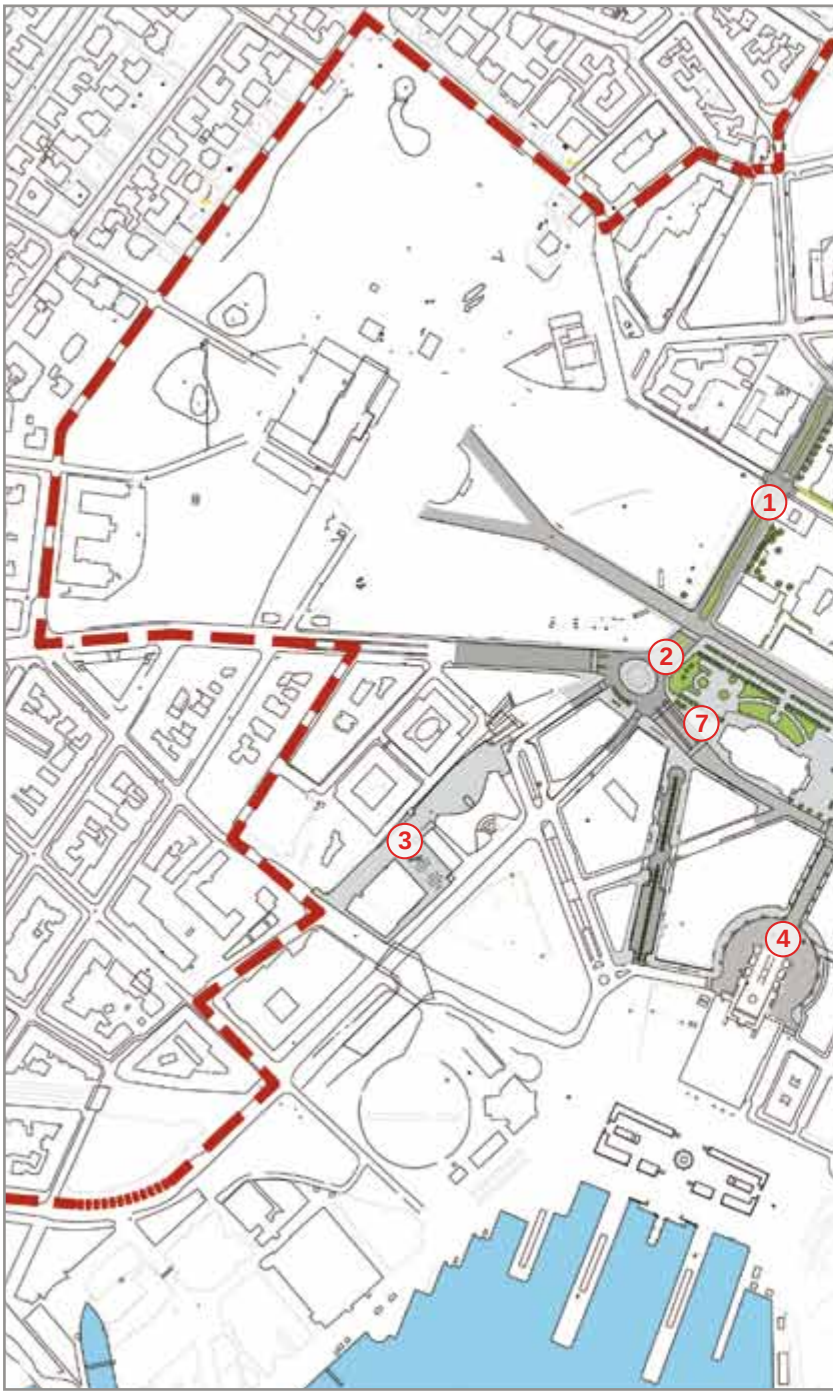

Fig. 112. Kart over Sentrumsområdet som viser alle pilotstedene som ble anbefalt opprustet i regi av Hovedstadsaksjonen. Basert på tilsvarende antall premissplaner er de fleste blitt realisert og ferdigstilt i løpet av perioden 2002-2005. Hovedstadsaksjonens virkeområde er markert med grått og grønt.

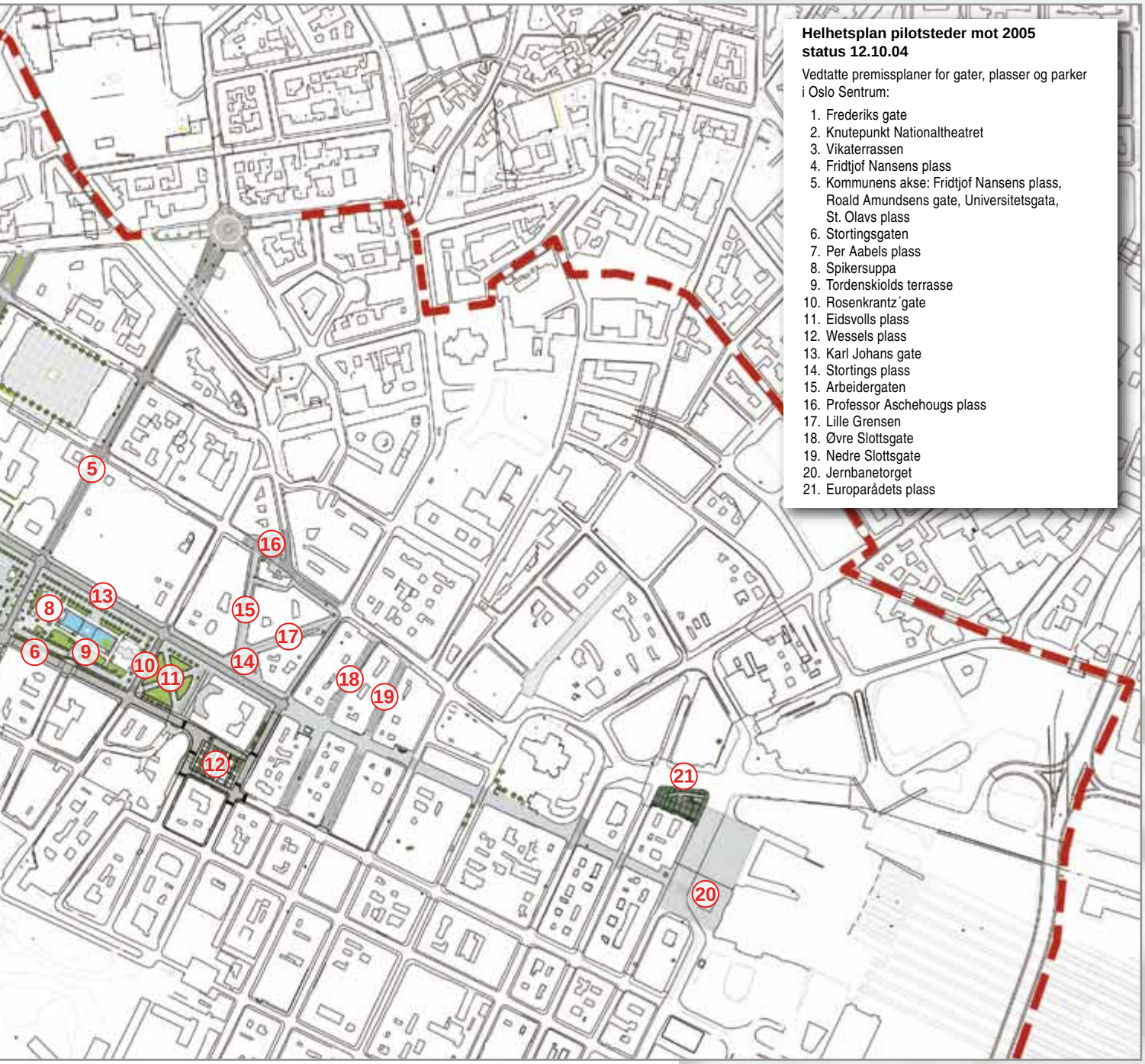

Helhetsplan pilotsteder mot 2005
status 12.10.04

Vedtatte premissplaner for gater, plasser og parker i Oslo Sentrum:

1. Frederiks gate
2. Knutepunkt Nationaltheatret
3. Vikaterrassen
4. Fridtjof Nansens plass
5. Kommunens akse: Fridtjof Nansens plass, Roald Amundsens gate, Universitetsgata, St. Olavs plass
6. Stortingsgaten
7. Per Aabels plass
8. Spikersuppa
9. Tordenskiolds terrasse
10. Rosenkrantz´gate
11. Eidsvolls plass
12. Wessels plass
13. Karl Johans gate
14. Stortings plass
15. Arbeidergaten
16. Professor Aschehougs plass
17. Lille Grensen
18. Øvre Slottsgate
19. Nedre Slottsgate
20. Jernbanetorget
21. Europarådets plass

Gatene

Karl Johans gate
Karl Johans gate utgjør ryggraden i Hans Ditlev Linstows plan for det fremtidige Christiania fra 1838 (Fig. 13).

Den nye gaten skulle knytte Slottet til bysentret og Egertorget og derfra hekte seg på det eksisterende løpet ned langs Kvadraturen. Flere i samtiden ønsket sogar at gaten ble ført videre helt til Gamlebyen for dermed å knytte middelalder- og renessanseoslo til det nye hovedstadsprosjektet.

Gaten skulle være for parader i tidens klassisistiske stil og løpe snorrett fra kongeboligen ned til et nytt folketorg med universitet og stortingsbygning (Fig. 113). Den kvadratiske plassen ble lagt i nøyaktig lik avstand fra Slottet og Egertorget og dannet midtpunkt i et rutenett av gater. For ytterligere å styrke sammenhengen ble den totale gatebredden gjort like bred som Slottsbalkongen.

Etter forbilde fra Versailles skulle den nye paradegaten også ligge som midtlinje i et strålenett av gater med senter i Slottsbalkongen. St. Olavsgate vendt mot St. Olav domkirke var den ene, og den senere anlagte Haakon VIIs gate som vender mot Akershus festning, ble den andre. Skjemaet var klart ideologisk betinget og skulle synliggjøre sammenhengen mellom statsmaktene Konge, Folk, Kirke og Forsvar. Det siste viser seg i rytterstauen av Carl Johan på Slottsplassen fra 1875, der kongen stopper hesten og gjør reverens mot det gamle kongssætet Akershus.

Karl Johans gate utgjør fortsatt nasjonens nervetråd som "Statens akse". Bruksmessig danner den scene for statsbesøk og nasjonsfeiring og som perler på en snor binder den sammen Norges tyngste institusjonsbygg som Slottet, Universitetet, Nationaltheatret og Stortinget.

Estetisk er Linstows gatekonsept unikt i europeisk sammenheng med sin kombinasjon av landskapets kurve, streng symmetri og høytliggende slottsbygning.

Fig. 113. Premissillustrasjon av Karl Johans gate som symmetrisk forbindelse mellom Slottet og Egertorget.

Fig. 114. Prospekt av Karl Johans gate fra 1970-årene med utvidet fortau mot nord, autostradalykter, betongheller på fortauene og asfalt i kjørebanen.

Bare halvdelen av gaten ble bebygget, sydsiden fikk park med trær (Fig. 115). Denne "vippe"-situasjonen forutsatte at særlig gatelegemet ble holdt symmetrisk for å opprettholde de opprinnelige intensjonene.

I 1972 ble nordre fortau utvidet med 2 m, belysningsarmaturene ble satt opp annen hver og storgatestein ble erstattet med asfalt (Fig. 114).

I 1995 ble belysningsarmaturene skiftet ut med de opprinnelige fra 1920-årene og plassert parvis.

Premissene for den gjennomførte opprustingen av Karl Johans gate fra Egertorget til Slottsbakken ble lagt i "Estetisk plan for Oslo", vedtatt av bystyret i 1992 (Fig. 5, 10 og 118). "Karl Johans gate fra Egertorget til Stottet, som er hovedstadens paradegate, vil få tilbake brostein og parvise lykter" (Direktør Plan- og bygningsetaten, byplansjef Sven W. Meinich 1992).

Fig. 115. Foto fra 1910 med utsikt fra Slottets tak over Karl Johans gate og Sentrumsparken med Nationaltheatret og Stortinget.

Vedtaket forutsatte utvidelse av sydlige fortau for å gjenopprette *symmetrien* mot Slottet og for å øke *fotgjengerarealet*. Å trekke tilbake nordfortauet til opprinnelig dybde var, både dengang og nå, intet alternativ på grunn av nye bruksmønstre med uteliv og restaurantdrift. For å gi korrigerende optisk bredde er lyktestolpene trukket en meter inn fra fortauskant, også for å gi plass til oppstilling for soldater. Ved en eventuell videre opprusting av Slottsbakken anbefales at opprinnelig midtbredde beholdes for å markere en gradvis overgang til den brede Slottsplassen i enden av løpet. Samme prinsipp er gjennomført for "Kommunens akse" ved overgangen til Fridtjof Nansens plass (Fig. 119).

Omdannelsen av Karl Johans gate er følgelig ikke en restaurering men en ny fortolkning av Linstows prinsipper med moderne virkemidler. Utskifting av betong og asfalt med nytt natursteinsbelegg har sammenheng med hierarkiprinsippet nedfelt i helhetsplanen (Fig. 15), mens dimensjoneringen av enkeltelementene er en tolkning av gatens funksjon. Midtbanens brostein er de største i Sentrum, det samme er de brede fortaushellene som er lagt i tilnærmet lik avstand for å danne en jevn rytme. Fortauskantene har en dybde på 60 cm, også for å tegne opp oppstillingsfeltet for soldatene. Slukene er i stål og granitt med det lengste plassert i bunnen av gaten for å markere den underjordiske Bislettbekken.

Lyktestolpene i opprinnelig design er beholdt i tråd med vanlig internasjonal tradisjon i tunge historiske områder bl.a. praktisert i Paris, Barcelona og New York. Lyktene er fra Stadsarkitektens lykteprogram fra 1920-årene i et klassisistisk formspråk med Jugend-detaljer.

Allégulvet langs Karl Johans gate er mønstret med et eget rustikt granittbelegg for å markere parkpreget og å for å kontrastere det mer formelle fortauet ut mot paradegaten (Fig. 117). Nye allélykter er satt parvis og på rekke som sammen med klipping av trekronene skal betone fondmotivet i Stortingsbygningens fløyfasader (Fig. 116).

Tiltakshaver: Samferdselsetaten
Utførende arkitekt: Snøhetta AS
Entreprenør: NCC Constructions AS

Fig. 116. Alleene med sine lykterekker og klippede trekroner skal lede mot Stortingsbygningens endefasader. Tiltakshaver var Friluftsetaten.

Fig. 117. Allégulvet er belagt med rustikke heller for å markere parkpreget i kontrast til det formelle fortauet langs paradegaten. Tiltakshaver var Friluftsetaten.

Fig. 118. (Neste side)
Den opprustede Karl Johans gate med symmetriseringen, natursteinsbelegget og det utvidete sydfortauet.

bundesallee

Roald Amundsens gate - Universitetsgata

Mens Karl Johans gate er "Statens akse", så er Roald Amundsens gate - Universitetsgata "Kommunens akse" (Fig. 119). Dette sammenhengende gatestrekket er en del av Linstows plan og ble av arkitektfirmaet Arneberg og Poulsson knyttet til Rådhuset og havnen for å betone kommunens rolle i bylandskapet (Fig. 121). Til sammen danner de to hovedgatene et iøyenfallende *aksekors* som en urban markering av hovedstadens to viktigste administrasjoner.

Betydningen av rådhusaksen vil bli ytterligere styrket som hovedanskomst fra Sentrum opp til Tullinløkka og det nye Nasjonalmuseet.

Et overordnet premiss for opprustingen har følgelig vært å betone "Kommunens akse" mellom de to plassene Fridtjof Nansens plass og St. Olavs plass. Midlene som brukes er *natursteinsbelegg, lykter, benker* og *trær*.

Fridtjof Nansens plass er belagt med gatestein og St. Olavs plass planlegges med det samme belegget. Brosteinsbelegg også i gaten vil knytte plassene sammen, samtidig som gatetype 1: Natursteinsgate markerer at løpet har en tilsvarende viktig betydning som Karl Johans gate.

For å intimisere Fridtjof Nansens plass planlegges en utvidelse av fortauene for å gi rom til utesteder og granittbenker, de siste forutsettes videreført opp gaten frem til St. Olavs plass.

Roald Amundsens gate er omregulert til gågate, men med spranget i fortauskanten beholdt (Fig. 120). Dette av hensyn sammenhengen med resten av gateløpet, men også fordi adkomsten fra Karl Johans gate skal kunne kjøres på ved seremonielle anledninger.

Fortauene i Roald Amundsens gate er gjort dypere for å binde parkdelene sammen, i tillegg til at den smalere Universitetsgata føres inn i parken som overgang til en bredere del før innløpet til det store plassrommet ved Rådhuset.

Allétrærne i Roald Amundsens gate er de første i en sammenhengende rekke som planlegges ført opp til St. Olavs plass. Universitetsgata er relativt smal og for at øyet skal kunne ledes fra "tre til tre" gjennom løpet, må det være beplantninger minimum rundt hvert kryss.

Tiltakshaver:	Samferdselsetaten
Utførende arkitekt:	Snøhetta AS
Entreprenør:	NCC Constructions AS

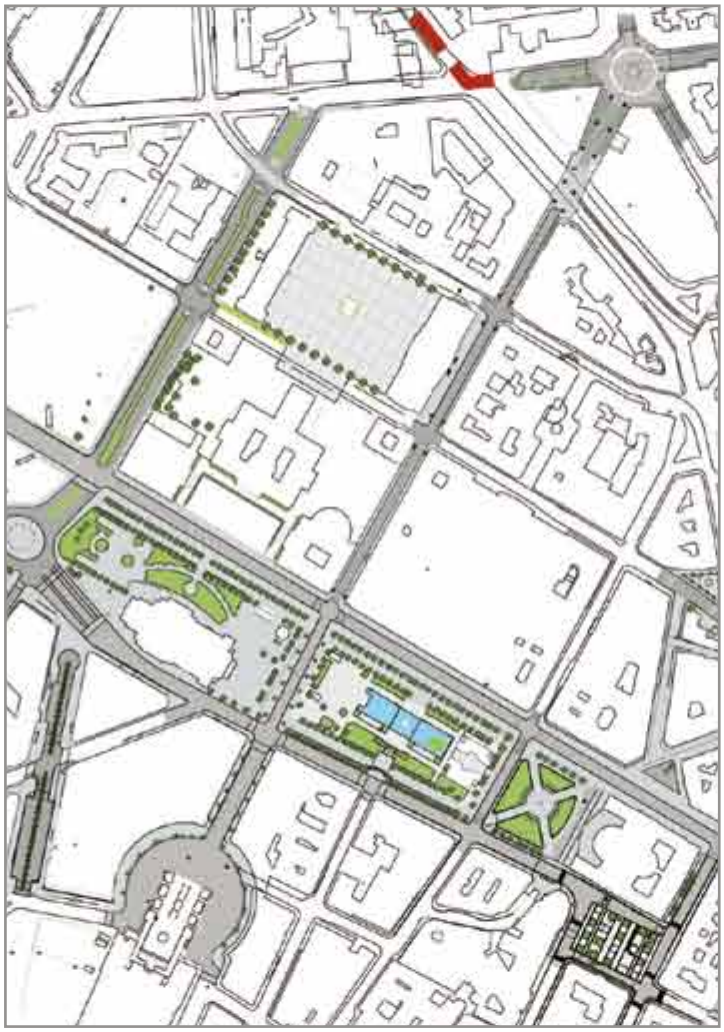

Fig. 119. Premissillustrasjon av Roald Amundsens gate - Universitetsgata som løper fra Fridtjof Nansens plass opp til St. Olavs plass.

Fig. 120. Den opprustede delen av Roald Amundsens gate med smågatestein, granittfortau og første del av ny allé med søyleeiker.

Fig. 121. (Neste side)
"Kommunens akse" i bylandskapet fra Rådhuset og borggården opp til fondbygget ut mot den femkantede St. Olavs plass.

Frederiks gate – Trafikknutepunkt National-theatret

Frederiks gate som er en riksvei, skiller Sentrumsområdet fra Slottsparken, mens rundkjøringen under Abelhaugen fordeler trafikken opp mot Drammensveien, ned Stortingsgata og inn i Ruseløkkveien og Munkedamsveien (Fig. 122).

I Frederiks gate har utfordringene ved opprustningen først og fremst vært å *dempe skilleeffekten* samtidig som kontinuiteten i gaten styrkes. For rundkjøringens del har det vært å gi utformingen tilstrekkelig styrke til å *samle* og *fylle* det udefinerte rommet mellom Abelhaugen og den åpne 7. juni plassen.

Den firefelts Frederiks gate er blitt anlagt som gatetype 2 med granittfortau og asfalt i midtbanene (Fig. 124). Karl Johans gate krysser over med brostein og symmetri for å markere seg som det viktigste løpet.

Kontinuiteten i gaterommet er ivaretatt med den grønne plenrabatten med midtlykter som i prinsippet løper sammenhengende fra St. Olavs gate frem til rundkjøringen.

Valg av grønn rabatt er begrunnet i ønsket om mest mulig å viske ut skillet mellom Sentrumsparken og Slottsparken. Ønsket om trær i midtløpet lot seg ikke gjøre, noe som ytterligere ville ha bundet sammen også trekronene på tvers av riksveien.

Fortauene bør forsynes med flere benker av "Barcelona"-typen i granitt.

Rundkjøringen samler rommet først og fremst med den svarte sirkelen i midten. For å ta opp kjøremønsteret er den ytre konturen eliptisk, som gradvis går over til å bli en sirkel i form av en nedtrappende "skål" av rosa stein.

Viktigst for å markere rundkjøringen mot de åpne omgivelsene er allikevel lysringen som bæres av fire ledningsmaster. Formen tegner et volum som med enkle romlige midler synliggjør trafikkpunktet mot gatene rundt (Fig. 123).

Tiltakshaver:	Statens veivesen Region Øst
Utførende arkitekt:	Sweco Grøner AS m/Arkitektskap AS
Entreprenør:	Skanska Norge AS

Fig. 122. Premissillustrasjon av Frederiks gate og rundkjøringen ved trafikkpunktet Nationaltheatret.

Fig. 123. Lysringen og stolpene markerer rundkjøringen som volum mot de åpne omgivelsene.

Fig. 124. (Neste side)
Rundkjøringen samler og avslutter Frederiks gate der kontinuiteten i den grønne midtrabatten krysses av Karl Johans gate med sitt brosteinsbelegg.

Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder

Stortingsgata

Stortingsgata løper parallellt med Karl Johans gate på sydsiden av Sentrumsparken. Gaten har fått granittfortau og storgatestein og er, sammen med paradegaten, Akersgata og rundkjøringen bak Nationaltheatret, med på å innfatte hele parkdraget i naturstein (Fig. 125).

Stortingsgata skal fortsatt være en kollektivgate for trikk og buss. Gateløpet var tidligere mørkt og i dårlig forfatning og avstengt fra Sentrumsparken med en sammenhengende mur langs parkalleens plantefelt. Med Tordenskiolds Terrasse som et gjennombrudd for forgjengere midt på (Fig. 127), er tilgjengeligheten øket mellom park og gate samtidig som klipping av trærne gir mer lys til gaterommet.

Det siste styrkes av den nye Wessels plass, i østenden av løpet, som er uten trær og dermed mer solfylt. Samtidig gir granittpreget, både på Wessels plass og på rundkjøringen i den andre enden, hele gatestrekket en urban karakter.

Det *liniære* i det snorrette gateløpet forsterkes av trikkesporene, i tillegg til at fortauskanten langs Nationaltheatret er utvidet med flere meter for å oppnå kontinuitet i fortauslinjene (Fig. 126, 127 og 139).

Tiltakshaver:	Samferdselsetaten
Utførende arkitekt:	Hjelnes Cowi AS og Multiconsult AS
Entreprenør:	Østlandske vei og betong AS

Fig. 125. Premissillustrasjon av Stortingsgata som avsluttes i hver ende av henholdsvis Wessels plass og rundkjøringen bak Nationaltheatret.

Fig. 126. Stortingsgata i retning Nationaltheatret og med trikkesporene som svinger opp til Wessels plass.

Fig. 127. (Neste side)
Stortingsgata med plantefeltet langs Sentrumsparken og fortsettelsen opp mot Wessels plass og det nyoppussede Norske Selskab der deler av Stortingsadministrasjonen er flyttet inn.

Øvre- og Nedre Slottsgate

Opprustningen av gågatene Øvre- og Nedre Slottsgate med nytt belegg av kvartalsgatetypen (Fig. 47 og 130), erstatter tidligere plan fra 1970-årene med "vegg til vegg"-gulv av betongheller og fri gruppering av lyktestolper og trær.

Bakgrunnen for valg av Kvartalsgatetypen med gatestein og granittfortau er at de rette løpene er en del av *Kvadraturen* (Fig. 11). Denne bydelen fra 1600-tallet er vedtatt å skulle ha gatebelegg i naturstein der Christiania Torv allerede er utrustet med gatestein. Kvadraturen kan betraktes som "... et avgrenset historisk område med et visuelt og enhetlig formspråk" (Samarbeidsgruppen 6. jan. 2002), der stramheten i rutebyen må følges opp av sammenhengende fortaus- og gatelinjer.

Tilsvarende resonnementer gjør seg gjeldende også ved opprustninger av historiske sentra ellers i Europa både i Sentraleuropa, i Nordsjøstatene, og i storbyer som Paris, Roma og København. De fleste tilfellene gjelder nettopp gågater, slik det etterhvert også er tilfelle i Norge bl.a. i Bergen, Stavanger, Drammen og Drøbak.

I gågatene er det valgt smågatestein av hensyn til bedre fremkommelighet for rullestolsbrukere, mens kjøre- og trikkegatene ellers i området bør ha storgatestein av samme type som i Stortingsgata (Fig. 131).

Fortausbelegget er bevisst ikke kopier av antikvarisk belegg (Fig. 28), men fremstår som rette løpere med fortauskantene som grensesettinger for møblering og uteservering og med tverrtepper som betonere av inngangspartiene (Fig. 38 a). Lyktestolper markerer innløpet til gatene som portaler mens almenbelysningen besørges av strekkbelysning.

Tidligere T-banenedgang i Øvre Slottsgate som hadde tunge betongbrystninger er erstattet med gelendere i lett stål og glass for ikke å fylle opp gaterommet (Fig. 131). Tilsvarende er gjort i Lille Grensen og gelenderne på Egertorget kan stå for tur. Nedgangen i Øvre Slottsgate er forsynt med en egen venteplass med granittbenker (Fig. 129).

Temporære utplasseringer av "Linstow"-benker i Øvre- og Nedre Slottsgate bør erstattes av "Barcelona"-typer i stein. Benkene bør plasseres rett overfor hverandre mot midten av gateløpene for å etablere et ro- og samtalested i god avstand fra trafikken i kryssene.

Tiltakshaver:	Samferdselsetaten
Utførende arkitekt:	Norconsult AS
Entreprenør:	Selmer Skanska AS

Fig. 128. Premissillustrasjon av Øvre- og Nedre Slottgate med kvartalsbelegg i naturstein.

Fig. 129. T-banenedgangen med eget ventested med granittbenker.

Fig. 130. I gågatene ligger granittfortauene og brosteinsbanen i samme plan der fortauskantene fungerer som grenser for møblering, uteservering og parkering.

Fig. 131. (Neste side)
T-banenedgangen har åpent gelender i stål og glass for ikke å stenge gateflukten.

Olav Vs gate

Olav Vs gate er sammen med Haakon VIIs gate en del av generalplanen fra mellomkrigstiden. Begge var tenkt som utsiktsgater fra parkdragene i Sentrum mot havnen og sjøen. Olav Vs gate fungerer som en snorrett bresje mot Rådhusplassen og Hovedøya og sett den andre veien løper den mot trærne i Slottsparken og det frittstående SAS-hotellet (Fig. 132 og 133).

Som en pilspiss krysses Håkon VIIs gate og Olav Vs gate i det samme punktet som er en bred grønn rabatt ved Rådhuset med gamle trær og fremtidig statue av kong Olav V.

Slik sett bør en nødvendig opprusting av Olav Vs gate ta utgangspunkt i denne situasjonen, både for å skape likhet mellom de sammenløpende gatene og for å bedre sikten i Olav Vs gate.

Til tross for at gateveggene i Olav Vs gate er kontinuerlige både i karakter, stil og høyde, deler beplantning og belegg hele gateflukten i to. Øverst er det en påstartet allé med doble trær som plutselig stopper, mens den brede gaten fortsetter i smale fortau og parkerte biler på hver side.

For å gjenetablere en sammenheng i gaterommet og knytte seg til trekronene ved Rådhusplassen, foreslåes det anlagt en grønn *midtrabatt* med lyktestolper innfattet av utvidete granittfortau med steinbenker og parkeringslommer (Fig. 132). Kjørebanene bør være i asfalt tilsvarende Haakon VIIs gate som også har midtrabatt med trær (Fig. 134). En utvidelse av fortauene vil samsvare med det store fotgjengerbehovet i strøket med Oslos fleste kinoer, samtidig som trær i midten av gaten vil gi bedre utsikt for de gående på hver side.

Antall bilparkeringer enten rett eller skrått plassert, vil måtte vurderes etter den generelle trafikksituasjonen i bydelen som helhet.

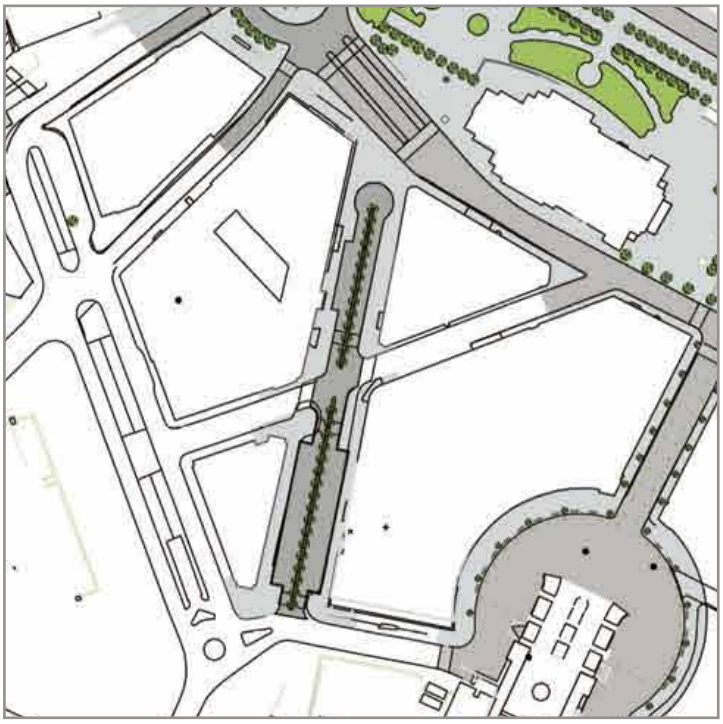

Fig. 132. Premissillustrasjon av Olav Vs gate med utvidete fortau, parkeringslommer og grønn midtrabatt med trær.

Fig. 133. Nåværende situasjon i Olav Vs gate, med en dobbelallé bare i den øverste delen av løpet.

Fig. 134. Med sin midtrabatt med trær kan Haakon VIIs gate tjene som modell for opprustingen av Olav Vs gate. Haakon VIIs gate ble anlagt som utsiktsgate mot Akershus festning.

Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder

Plassene

Sentrumsparken
Navnet "Sentrumsparken" er en fellesbetegnelse på de fire plassdannelsene grøntområdet består av: Fra øst Eidsvolls plass, "Spikersuppa" (eg. Eidsvolls plass vest), Studenterlunden og Johanne Dybwads plass (Fig. 135).

Det lange parkdraget inngikk ikke i Linstows opprinnelige sentrumsplan men ble kjøpt opp av gårdeierne langs Karl Johans gate for å unngå gjenboere (Fig. 14).

Arkitektonisk har Sentrumsparken alltid vært betraktet som *ett* sammenhengende område, opprinnelig betonet av de symmetriske alleene som innfattet individuelle romantiske parkdannelser.

Ved ombyggingene av grøntdraget i 1970-årene innførte arkitektene Lund & Slaatto en indre siktakse som skulle binde alle parkdelene sammen fra Stortingsbygningen frem til Abelhaugen. Parken ble tolket som en dyp forplass til Stortingsbygningen, der alle elementer skulle underlegges midtaksen: Nytt Saras Telt ble delt i to, bassenget i Spikersuppa ble rektangulært, Wergelandstatuen ble flyttet og symmetrisk innfattet med parseller. Også musikkpaviljongen ble forskjøvet. I enden ble Narvesenkiosken lagt med statuen av Niels Henrik Abel på høydedraget bak som endelig sluttpunkt. Nationaltheatret lå stadig fritt i den sydlige delen av Studenterlunden, men symmetrisk tilknyttet Universitetet og med samme avstand fra Karl Johans gate som Domus Media.

På dette grunnlaget ble det for Hovedstadsaksjonen gitt fem overordnede premisser for opprustingen av Sentrumsparken:

- Betone og forsterke parkinnfatningen ved bearbeidelse av alleer og lykterekker
- Betone og forsterke Lund & Slaattos siktakse fra Stortinget
- Betone det frittliggende ved Nationalteatrets plassering og samtidig knytte bygningen sterkere til parkdraget øst-vest.
- Betone og åpne parkrommets utstrekning og i den forbindelse opprette nye siktlinjer fra parken mot sjøen.

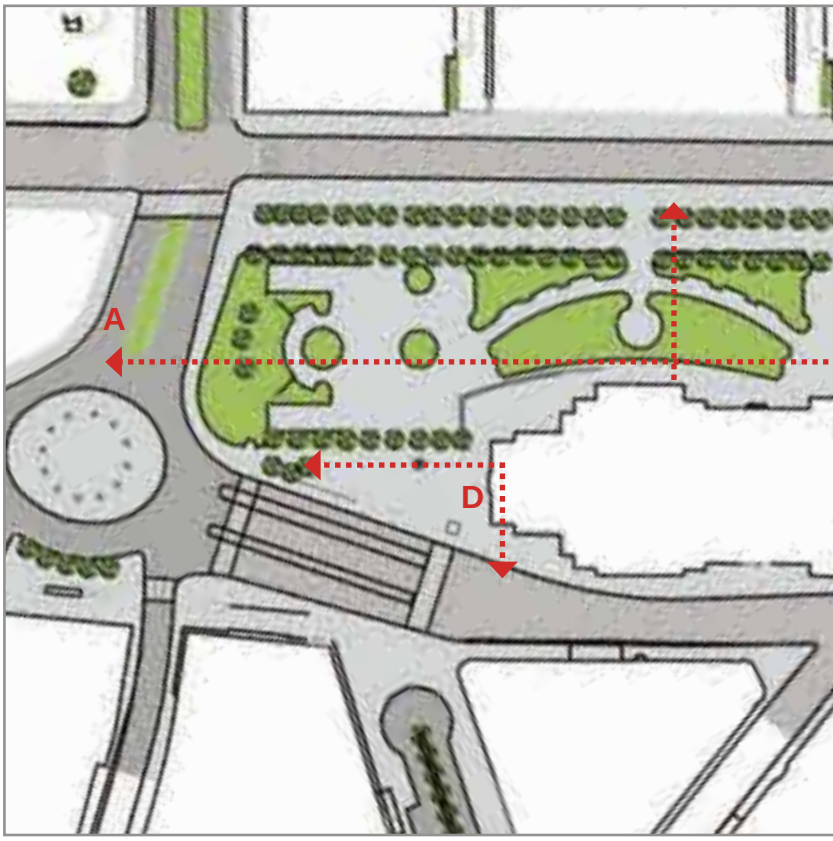

Fig. 135. Lund & Slaattos plan fra 1970-årene. Premissillustrasjon av Sentrumsparken som viser de overordnede føringene for opprustning av parkdraget:
A) Betone og forsterke eksisterende siktakse fra Stortinget til Abelhaugen samt styrke alleeinnfatningen.
B) Opprette ny siktlinje fra parken mot sjøen.
C, D) Betone det frittliggende ved Nationalteatrets plassering og samtidig knytte bygningen sterkere til omgivelsene øst-vest.

Fig. 136. Sentrumsparken sett fra luften før opprustningen. Foto: Fjellanger-Widerøe.

Sentrumsparken: Per Aabels plass

Omformingen av området bak Nationaltheatret ("Per Aabels plass") er en del av det overordnede premisset om å knytte teatret sterkere til sine omgivelser, samtidig som man også ønsker å betone bygningen som frittliggende volum (Fig. 137).

Den eksisterende tilknytningen til Universitetet er kjent, med tempelgavlen og kuppelen som markerer tverraksen til søyleinngangen over gaten. Lund & Slaatto fulgte opp dette med den buete spasérgangen i teaterhagen som spenner seg ut fra bygningen i retning Universitetsplassen. Sammen med statuen av Ludvig Holberg for enden av aksen, ble kontakten på bakkenivå ytterligere fremhevet.

For å gi bygningen luft mot *langsidene* ble gjennom Hovedstadsaksjonen fortauet mot Stortingsgata utvidet med flere meter, det samme ble smalgangen mot teaterhagen (Fig. 139). Spasérgangen ble dermed gjort til kjørbar vei med direkte adgang for gående via rampe og trapp til Johanne Dybwads plass. Nå kan folk strømme direkte fra T-banen inn i parkaksen uten å måtte gå omveien om buen som før.

På *kortsidene* som foran hovedinngangen, ble bladkiosken som sto rett imot fjernet. Nå skulle man kunne se direkte inn i parken helt frem til Stortinget (Fig. 135, siktakse C). På baksiden med sceneinngangen rådet et tilsvarende kaos, med parkering og tunge granittinstallasjoner. Det var behov for en åpen stimleplass i tilknytning til det opprustede trafikknutepunktet for trikk og buss, men også for mer luft foran bakfasaden med det mektige buevinduet.

Resultatet ble et trekantet byrom definert mot parken og Johanne Dybwads plass av en ny trerekke som løper parallelt med alleen mot Karl Johans gate (Fig. 138). Rommet er tolket som en egen forplass til teatrets endefasade med granittdekke, steinbenker og med ny plassering av Per Aabel-statuen som hovedmotiv.

Tiltakshaver:	Statens veivesen Region Øst
Utførende arkitekt:	Arkitektskap AS
Entreprenør:	Skanska Norge AS

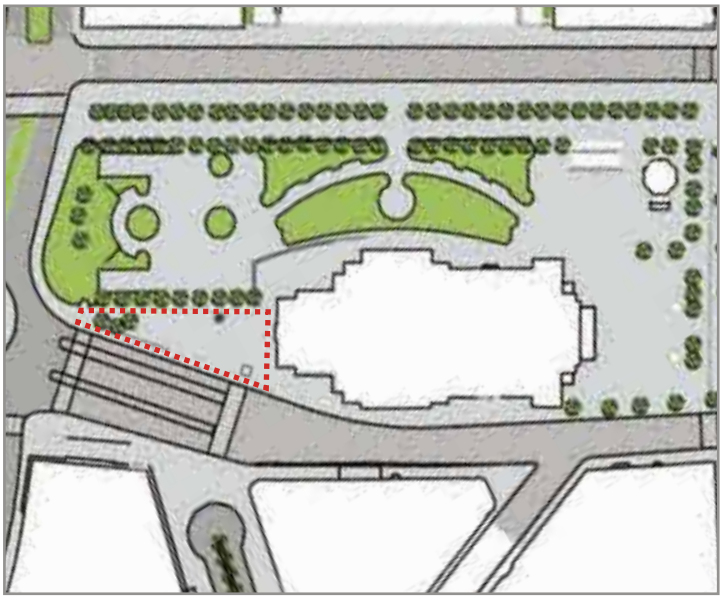

Fig. 137. Premissillustrasjon av den nye trekantede plassen bak Nationaltheatret: "Per Aabels plass".

Fig. 138. Per Aabels plass avgrenses mot Sentrumsparken av trerekker og trappesprang og har Aabelstatuen som blikkfang.

Fig. 139. Sammen med den nye, åpne Per Aabels plass ønsket man i tillegg til utvidelser av fortauene rundt å betone teaterbygningen som et frittliggende volum.

Sentrumsparken: Spikersuppa
Navnet "Spikersuppa" er et kallenavn etter bedriften Christiania Spigerverk som i sin tid finansierte opparbeidelsen av sentralbassenget.

Bassenget ble på 1970-tallet omdannet av arkitektfirmaet Lund & Slaatto fra å ha en organisk og fri form til dagens stramme rektangelfigur (Fig. 140).

Både formen og beliggenheten til fontenebassenget er bestemt av den ordnende siktaksen fra Stortinget. Ved opprustingen har betoningen av både denne og alléinnfatningen vært et grunnpremiss for nye tiltak.

Lindetrærne som danner alleene mot Karl Johans gate og Stortingsgata er klippet *like høye* for å danne et balansert "gjerde" om parkrommet, mens de høye og frittstående trærne innenfor er beholdt som kontrasterende volumer. Tilsvarende er lyktene i alleene stilt på stramme linjer og supplert med flere master enn tidligere for å gi bedre lys (Fig. 117).

Betoningen av den rette siktaksen fra Stortinget angår først og fremst den symmetriske plasseringen av to nye kioskvolumer bak statuen av Henrik Wergeland og den planlagte nybyggingen av Saras Telt med åpning for gjennomsyn i midten.

Designpremissene for *kioskene* var at de skulle være to like rektangelære volumer, grønnfargede og ha minimalt med synlig reklame. De er blitt oppført i glass og irret kobber dekket av spiler.

Nåværende *Saras Telt* med sine buete tak stenger for enden av parken og tettner igjen sikten fra Stortinget (Fig. 141). Premissene for det nye anlegget forutsetter gjenåpning av synsaksen og et lett og åpent formspråk med utgangspunkt i den tidligere designen fra 1960-årene (Fig. 142).

Ønsket om å betone parkrommets *flateutstrekning* er gjort ved at høye busker er fjernet og erstattet av lav beplantning som i de lange karrene langs Stortingsgata som vil bli fylt med klippede hekker og innfattet av lave plengjerder. I tråd med dette vil også stolpelyktene inne i parken bli fjernet og erstattet av lyskilder under benkene for å gi streiflys langs bakken.

Tiltakshaver:	Friluftsetaten, Oslo Kommune
Utførende arkitekt:	Arkitektskap AS og Friluftsetaten
Entreprenør:	Norsk utemiljø AS og Elajo AS

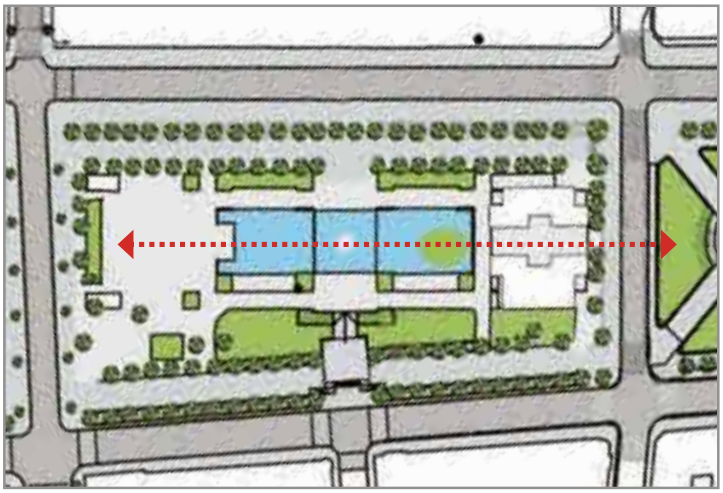

Fig. 140. Premissillustrasjon av Spikersuppa med ny betoning av siktaksen fra Stortinget med midtåpning gjennom Saras Telt og to symmetriske kiosker på hver side av Wergelandstatuen.

Fig. 141. Eksisterende Saras Telt med sine buede tak som stenger for midtaksen fra Stortinget og inn i parkdraget.

Fig. 142. Forbilde for nye Saras Telt: Anlegget i 1960-årene med lette og åpne baldakinkonstruksjoner.

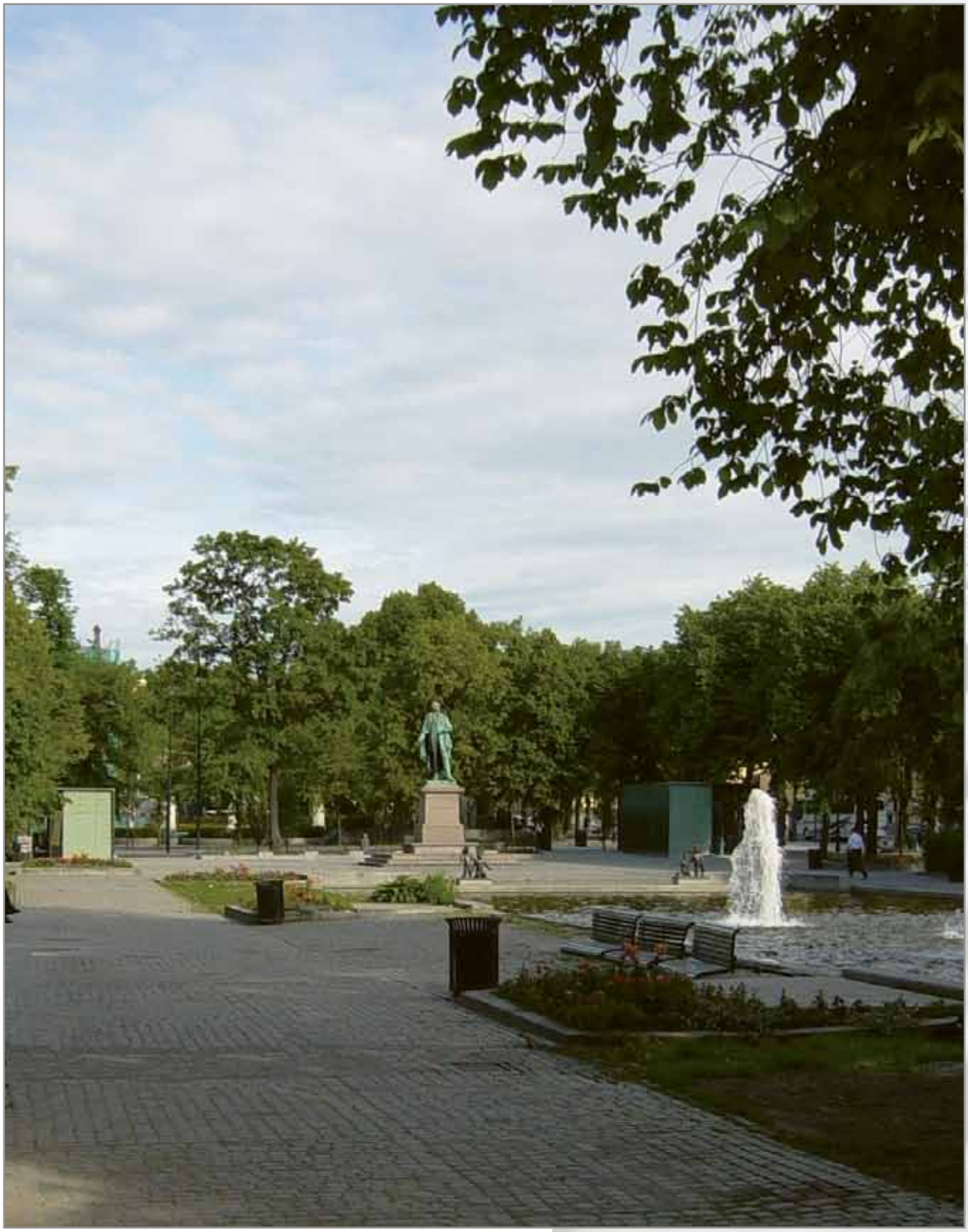

Fig.143. Spikersuppa med lav beplantning og nye kiosker som flankerer bassengaksen bak statuen av Henrik Wergeland.

Sentrumsparken: Tordenskiolds Terrasse

Bakgrunnen for etableringen av "Tordenskiolds Terrasse" hadde flere forutsetninger. Den ene var trafikalt betinget: Man ønsket å anlegge et nytt fotgjengerfelt for enden av Tordenskiolds gate for å øke tilgjengeligheten mellom rådhuskvartalene og Sentrumparken (Fig. 144). Tidligere kunne man bare krysse Stortingsgaten ved Roald Amundsens gate og Rosenkrantz´ gate som ligger flere hundre meter fra hverandre og som var avstengt med et gjerde og et bredt plantefelt (Fig. 127).

De andre begrunnelsene for utformingen videre inn i parken, var estetisk og historisk betinget.

For det første ønsket man å benytte anledningen til å lage en *åpen siktlinje* fra Karl Johans gate mot havnen og sjøen (Fig. 145). Tilsvarende ønsket man å kunne se Spikersuppa fra havnen ved at det ble åpnet mot fontenen for enden av gaten.

For det andre ønsket man få til et solfylt sted midtveis i den mørke alleen både ved å ta bort trær og beklippe trekronene.

For det tredje ønsket man å antyde Linstows opprinnelige gateakse som i forlengelsen av Rosenkrantz´ gate skulle ha fortsatt videre gjennom Karl Johankvartalene. Videreføringen av denne linjen ligger i Sehesteds gate på baksiden av bebyggelsen (Fig. 13).

For å oppnå sammenhengen på tvers av parken ble det laget en "kjede" av nye gulvfelt (Fig. 146). Oppstigningen til alleen fra fotgjengerfeltet ble markert med en bred trapp som lander på en egen plassdannelse som skiller seg ut fra omgivelsene med rosa granittgulv, benker i bakkant og kunstnerisk utsmykning laget av Jon Gundersen. Plassen skyter inn i parken og hektes til bassengområdet med en rampe som peiles inn mot midtfontenen. Retningen taes opp igjen fra Karl Johans gate på den andre siden av bassenget ved at trær er fjernet, og det nye fortausbelegget føres inn i parken som et eget "teppe" for vekslende skulpturutsmykning.

Tiltakshaver:	Friluftsetaten, Oslo kommune og Statsbygg Region Øst
Utførende arkitekt:	Hjelnes Cowi AS
Entreprenør:	Norsk Utemiljø AS

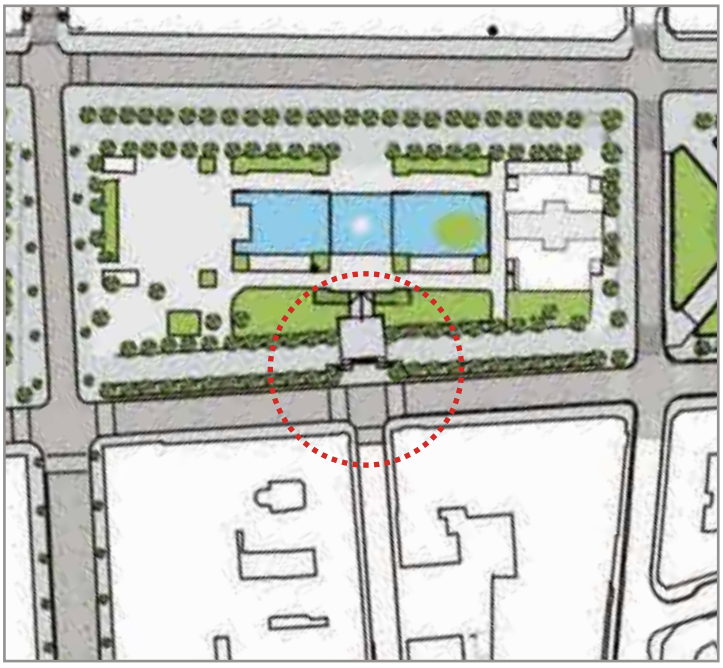

Fig. 144. Premissillustrasjon av Tordenskiolds Terrasse og dens tilknytning til nytt fotgjengerfelt over Stortingsgata.

Fig. 145. Den nye siktlinjen fra Karl Johans gate mot sjøen. Åpningen betones ved at paradegatens fortausbelegget føres inn mot bassenget, mens tregrubene er gjort firkantete mot ellers runde.

Fig. 146. (Neste side)
Tordenskiolds Terrasse som sammen med rampe, fontene og nytt gulvfelt mot Karl Johans gate videreführer linjen fra Rosenkrantz´ gate på tvers av Sentrumsparken.

Bilag: Hovedstadsaksjonens pilotsteder

Sentrumsparken: Eidsvolls plass
Opprustningen av Eidsvolls plass tok utgangspunkt i den eksisterende kryssplanen basert på sentralisering og begge med referanse til stramheten i Stortingsbygningens fasade (Fig. 147). Dette opprinnelige skjemaet var blitt nedlesset av for mange lykter, inkonsekvente elementer og uklare avgrensninger.

Sentraliseringen fremkom i den runde midtplassen og de innløpende spasérgangene fra gatekryssene rundt. Innfatningen ble strammet opp med segmentformede blomsterbed innfattet av nye plengjerder og fylt med hekker og roser. Midtpunktet ble markert av "Månedens skulptur" som sentrum for oppmerksomheten for de sittende fra benkene rundt. Lyktene ble begrenset til å stå som parrstilte portaler ved innløpene til diagonalgangene (Fig. 149).

Bysten av Christian Michelsen ble flyttet frem og blomsterbedet omformet (Fig. 150). Midt på plensidene mot gatene rundt ble det laget innhakk for nye benker for å tilby opphold og markere symmetrien.

Vesentligst for symetrien er allikevel det nye fortauet mot Stortingsgata (Fig. 148). Plenen ble kortet inn med flere meter for å være mer i balanse med tilsvarende plenfelt mot Karl Johans gate, samtidig som statuen av C. J. Hambro fikk komme nærmere de gående.

Viktigst er allikevel fortauets betydning for Sentrumsparkens tilknytning til Wessels plass. Nå kan man gå direkte fra alléen langs Spikersuppa opp til det nyoppussede byrommet for enden av Stortingsgata.

Tiltakshaver:	Samferdselsetaten
Utførende arkitekt:	Fjellanger Widerøe AS
Entreprenør:	Oslo Vei AS

Fig. 147. Premissillustrasjon av Eidsvolls plass med rundplassen og midtskulpturen, diagonalgangene og det nye fortauet mot Stortingsgata.

Fig.148. Det nye fortauet som forbinder nedre del av Sentrumsparken med den nyopprustede Wessels plass i enden av Stortingsgata.

Fig. 149. Eidsvolls plass med de segmentformede blomsterbedene og lyktestolpene ved innløpene til diagonalgangene.

Fig. 150. Bysten av Christian Michelsen med "forteppe" og nytt blomsterbed i bakkant.

Wessels plass

Wessels plass var tidligere et "ikke-sted". Plassen var delt i to av trikkespor, med frittvoksende trær og krysstråkk til den ene siden, mens statuene av Johan Sverdrup og Johan Herman Wessel sto tilfeldig plassert og stirret begge ut av plassrommet.

I forbindelse med Stortingets overtagelse av flere bygninger rundt plassen og pågående gravearbeider for nytt opplevelsessenteret under bakken, ble det laget nye premisser for en strammere plassutforming. Disse ble tuftet på særlig fire premisser:

For det første skulle plassgulvet ha *kvartalsform* omgitt av gateløp i gatestein, alt i samme plan.

For det annet skulle plassen disponeres *symmetrisk* om Sverdrupstatuen og et nytt basseng med overlys ned til opplevelsessentret, og Wessel skulle stilles foran inngangen til Det Norske Selskab.

For det tredje skulle trikkesporene *"viskes ut"* og ikke dele plassen i to, og for det fjerde skulle det ikke være *trær* som dekket til 1800-tallsfasadene rundt.

I den opprinnelige premissplanen ble føringene tolket som en *organisk park* dominert av plener og diagonale spasérganger, og med et øvre fonteneområde av granitt. Valg av et grønt preg bygget på at plassen fra sin opprinnelse hadde vært en park, mens kurvaturene tok utgangspunkt i trikkesporenes S-form for å integrere dem i planen.

Under prosessen ble de samme premissene omtolket til å bli en *urban plass* med et klassisk rutenett som overordnet prinsipp og med det grønne konsentert i kvadratiske kar (Fig. 151 og 153). Utformingen av det sentrale kvartalsfeltet ble dominert av sammenhengende granittflater omgitt av gatestein i gateløpene. Med rutenettet som det styrende både av kar, felt og lykterekker, dempes inntrykket av trikkesporenes kurve, samtidig som små forskyvninger viser til nødvendige tilpasninger (Fig. 155). Symmetrien er kraftig markert med bassenget. Statuen av Sverdrup sentralt på plassen, og Wessel har fått hvert sitt lille plassrom; Wessel foran Det Norske Selskab (Fig. 154).

Tiltakshaver:	Stortingets administrasjon
Utførende arkitekt:	Multiconsult AS og seksjon 13.3 Landskapsarkitekter
Entreprenør:	Braathen & Thorvaldsen AS

Fig. 151. Premissillustrasjon av Wessels plass tolket som urban plass bestemt av et overordnet klassisk rutenett.

Fig. 152. Opprinnelig premissplan av Wessels plass tolket som organisk park med kurver bestemt av trikkesporenes S-form.

Fig. 153. Wessels plass med sin symmetriske disposisjon om overlysfontenen og statuen av Johan Sverdrup, parlamentarismens far.

Fig.155. Wessels plass og forskyvningene i rutesystemet som tilpasninger til trikkesporenes kurve.

Fig.154. Bysten av Johan Herman Wessel symmetrisk innfattet av blomsterkar.

Stortings plass

Premissene for opprustingen av den trekantformede Stortings plass tok utgangspunkt i spesielt to forutsetninger (Fig. 156).

Den første gjaldt plassrommets *bruk,* som tidligere var entydig dominert av uteservering i sommermånedene. Plassen måtte sikres alment opphold, men også serveringstilbud og dermed tydelig sonedeles. Det trekantene plassenteret ble forbeholdt alle, mens serveringsarealet ble lagt mot fortauene langs Karl Johans gate og Tostrupgården.

Den andre forutsetningen gjaldt flytting av *Christian Krohg-statuen* som både gjaldt å skulle frigjøre arealer, men også hadde sammenheng med opprinnelige ønsker fra kunstneren. Tidligere var statuen plassert symmetrisk mot Stortingsbygningen med ryggen til toalettnedgangen, mens kunstneren ville ha ham vendt mot innblikket fra Sentrumsparken (Fig. 157).

For å markere den offentlige sonen ble trekanten gjort plan mot det skrånende plassgulvet (Fig. 158). Plassentret ble hevet opp med trapper for å kunne sitte vendt mot solen, også som et minne om en haug som lå nettopp her inntil reguleringen på 1800-tallet. Hele området er belagt med paralelle løpende granittheller, men ikke trekanten der mønsteret er gjort vinklet for å skille seg ut.

For å gi plass til den nye uteserveringen er den hevede trekantsonen trukket inn fra Karl Johan fortauet, mens den skyves tilsvarende ut i Lille Grensen som ligger bak. Dermed frigjøres formen fra bygningslinjene i omgivelsene for ytterligere å bli betont som et eget område.

Uteserveringen er i ny enhetlig design (Fig. 20). Møbleringen, som er lett og åpen uten gjerder, skal styrke inntrykket av hele plassen som et stimleområde tilgjengelig for alle.

Med Krohg-statuen plassert på det ene trekanthjørnet mot parken kan den sees fra alle innløpende gater både fra Arbeidergata, Lille Grensen og Karl Johans gate, i tillegg til alle som vil møte Krogh på sin vei over Eidsvolls plass.

For å skape volumbalanse med statuen i det ene hjørnet, er det plantet et stort tuntre i vinkelen bak toalettårnet mot Lille Grensen, mens serveringspaviljongen er lagt i spissen mot Karl Johans gate. Den er i kobber for å knytte seg til det samme materialet både i Krohg-statuen og i lampesøylen over toalettnedgangen.

Tiltakshaver:	Samferdselsetaten
Utførende arkitekt:	Snøhetta AS
Entreprenør:	NCC Constructions AS

Fig. 156. Premissillustrasjon av den trekantformede Stortings plass ut mot Karl Johans gate.

Fig. 157. Nyplasseringen av Christian Krohg-statuen vendt mot Sentrumsparken.

Fig. 158. Stortings plass med serveringssoner mot Karl Johans gate og langs Tostrupgården. Selve den opphevede trekantplassen er forbeholdt almenheten med eget gulvmønster innfattet av tuntre, statue og serveringspaviljong i kobber. Foto: Rainer Stange.

Europarådets plass

Veggen mot Europarådets plass var tidligere preget av tre hvite branngavler. Den ene eiendommen er senere omgjort til hotell med vinduer og inngangsparti i etslags nyklassisistisk formspråk med blokkstriper i sokkeletasjen. Plassen var ellers dominert av to store salgskiosker, en T-banenedgang og noen fritt plasserte trær.

Premissene for opprustingen av plassmiljøet hadde to viktige målsettinger: Binde veggene sammen til *én fasade* og rydde og *åpne plassrommet* for fotgjengerstrømmen fra T-banen og Sentralbaneområdet. I tillegg skulle en skulptur av *Fortuna* henges opp på den midtre branngavlen.

For å sammenbinde de tre veggene og dermed hele kvartalet, ble alle gitt én farge (Fig. 161). Denne, som er okergul, ble ført rundt hjørnet mot Jernbanetorget og skal også passe til teglveggen i hjørnet mot Skippergata. Midtveggen ble formet som en ramme om skulpturen, hjørneveggen mot Jernbanetorget fikk vinduer som hotellet på den andre siden av midtveggen og blokkbåndene i sokkeletasjen ble malt grå og ført videre over til de andre veggene.

Sokkelbåndene ble avsluttet med en pilar mot hjørnet ved Jernbanetorget og "festet" til veggen av nok en skulptur, et oksehode til minne om Europa-navnets opprinnelse (Fig. 160).

For å knytte midtskulpturen til plassrommet, ble det anlagt en fontene under Fortuna som et samlende punkt om møbleringen på forplassen.

Plassgulvet skal i fremtid belegges med granittheller og beplantes med trær til en grønn lund i høyde med den nærliggende Kirkeristen. Dermed vil den innløpende Biskop Gunnerus gate kunne bli klarere definert i forhold til sine omgivelser rundt (Fig. 159).

Tiltakshaver:	Eiendomsspar AS
Utførende arkitekt:	Peton Andresen AS
Entreprenør:	Oslo Entreprenør AS

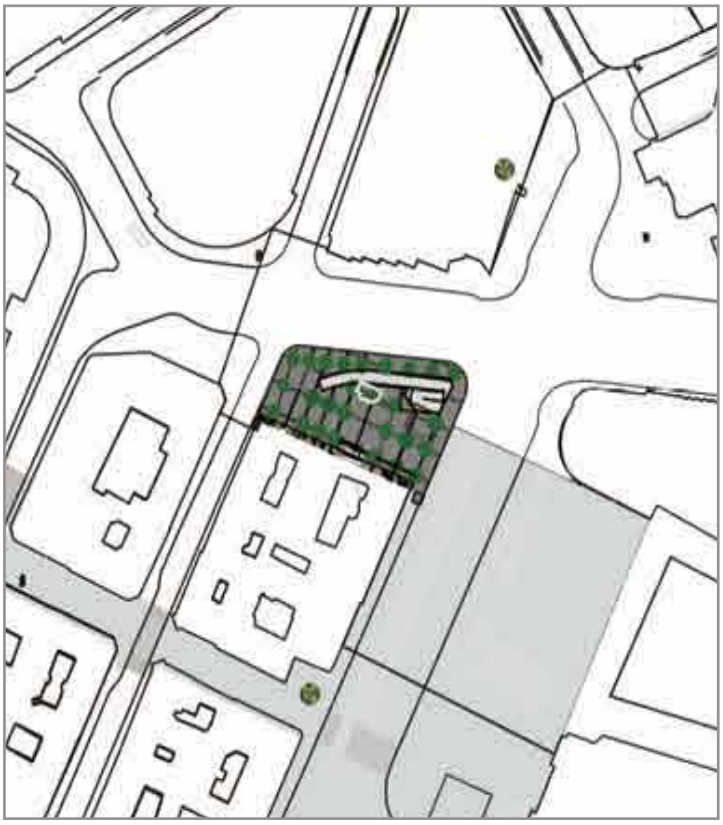

Fig. 159. Premissillustrasjon av fremtidig utforming av plassen med granittheller og trær.

Fig. 160. Oksehode på pilar som avslutter den grå sokkeletasjen. Skulptur av Elena Engelsen.

Fig.161. De tidligere hvite brannveggene er søkt forenet til én fasade med samme okergule farge, gjennomløpende grå sokkeletasje og et sentralt midtmotiv med ramme, skulptur og fontene. Skulptur av Per Ung.

Vikaterrassen

Det smale handleområdet i Vika langs Ruseløkkveien fra 1960-årene består i prinsippet av to ulike soner (Fig. 162). Den ene dannes i strekket langs Ruseløkkveien med vegger som preges av den halvrunde fasaden til det tidligere UNI-bygget og de lange betonggalleriene under Victoria terrasse. Den andre sonen, Johan Svendsens plass, ligger på tvers inn mot Konserthuset.

Johan Svendsens plass er udefinert som plassrom og renner ut på den ene siden som ikke har vegg. Tilsvarende med Ruseløkkstrekket som har preg mer av gate enn av torg, særlig på grunn av den markerte kjørebanen og de ubrudte horisontale brystningsbåndene (Fig. 163). Overmøblering og ukontrollert reklame forsterker det tette uttrykket.

Ved en opprusting av dette området bør uttrykket omformes til ett åpent og sammenhengende torg- og stimleområde belagt med granittheller og uten markert kjørefelt (Fig. 165).

For Ruseløkkstrekket betyr det at rommet må gjøres optisk bredere for å motvirke gjennomkjøringseffekten, bl.a. ved at hellene legges på tvers og de lukkende betongbåndene erstattes med mer åpne glass- og stålkonstruksjoner. I tillegg bør den halvrunde UNI-veggen motsvares i gulvmønstret til en ovalplass som ytterligere vil kunne dele opp lengdeuttrykket i rommet.

For Johan Svendsens plass betyr tilknytningen til Ruseløkkstrekket at de samme granitthellene får løpe i samme retning inn i rommet. Med nedfelte overlys i gulvdekket kan det skaffes lys ned til arealer under. Like viktig er det at plassen defineres som en *egen form*, slik det foreslåes med et nybygg med stålsøyler som fyller igjen den ene åpne siden (Fig. 164).

For ytterligere å binde de uensartede bygningene sammen rundt rommet, bør søyletemaet fra nybygget føres videre med en baldakin foran Konserthuset og med forhøyede søyler i Kinobygget Vika vis-à-vis.

Planlagt tiltakshaver: Storebrand ASA

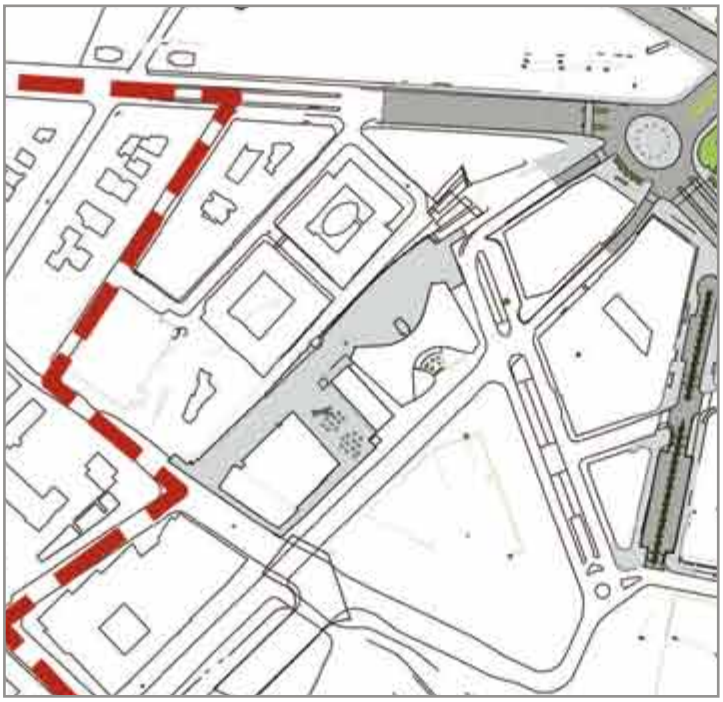

Fig. 162. Premissillustrasjon av Vikaterrasse med Ruseløkkveien, det halvrunde tidligere UNI-bygget og Johan Svendsens plass foran Konserthuset.

Fig. 163. Nåværende situasjon med betongbrystningene under Victoria terrasse, Ruseløkkveiens kjørebane og fasadekurven i det tidligere UNI-bygget.

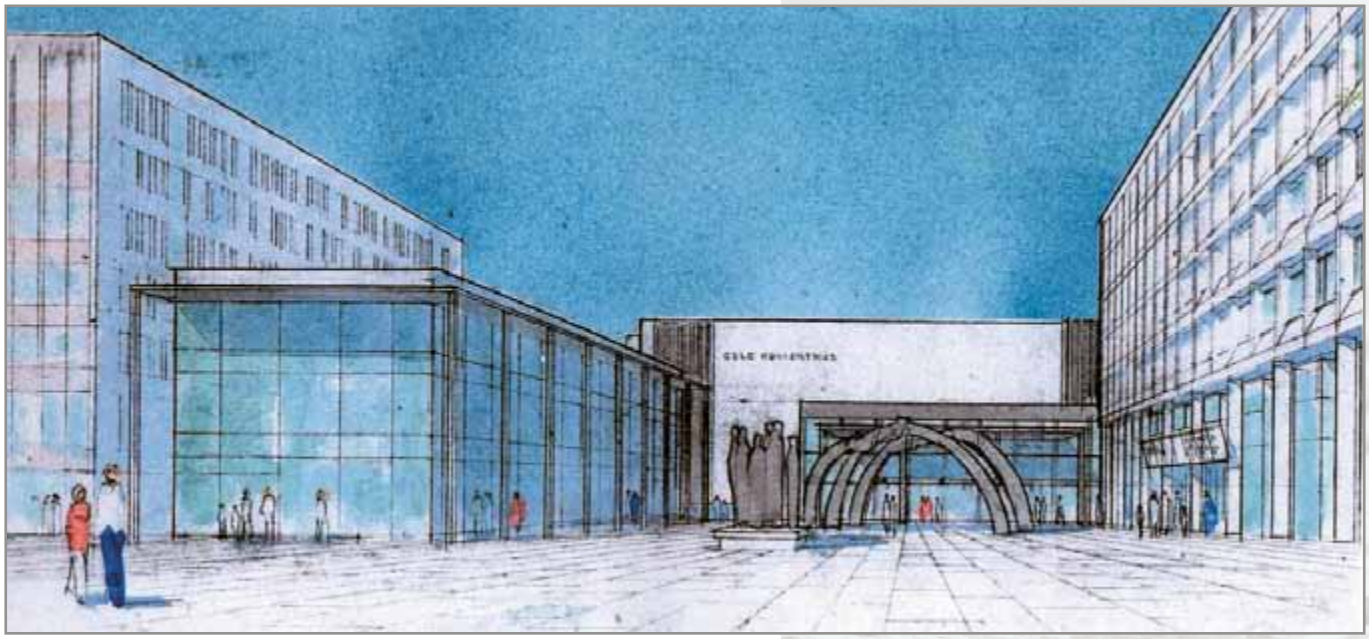

Fig. 164. Johan Svendsens plass med forslag til nybygg som vil gi en manglende vegg til rommet. For å binde plassrommet ytterligere sammen foreslåes i premissene at søyletemaet fra nybygget føres videre rundt i de andre bygningene. Illustrasjon: Arcasa Arkitekter A/S.

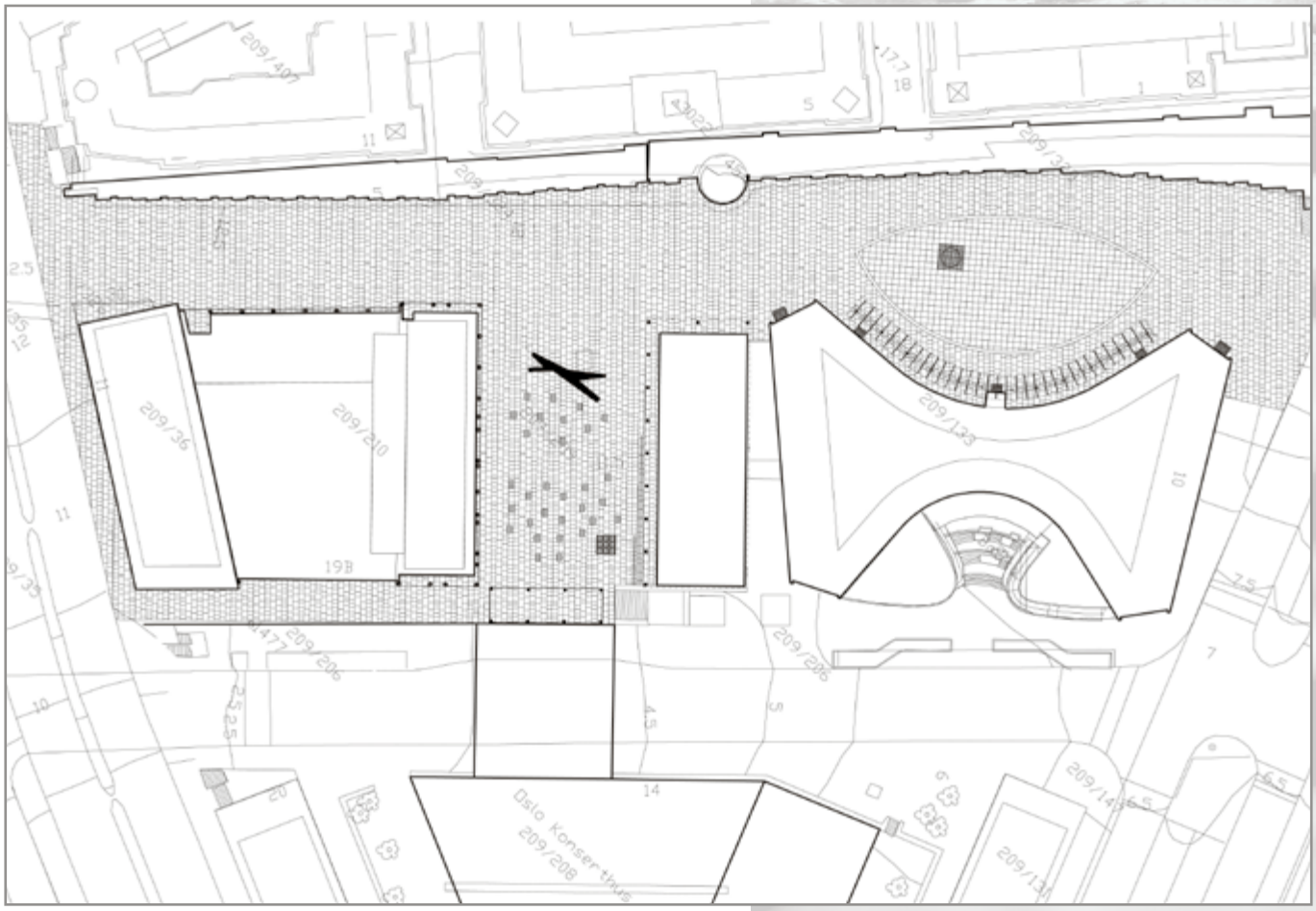

Fig. 165. Premissplan for Vikaterrassen med granittbelegg på tvers, samt ovalplass foran UNI-bygget. Et nybygg langs Johan Svendsens plass vil kunne definere og avgrense rommet.

Professor Aschehougs plass

Professor Aschehougs plass er dannet som en trekant i krysset mellom Grensen og Pilestredet (Fig. 166). Gulvformen kan beskrives som en spissutvidelse av møtet mellom fortauene langs disse gatene og med trikkespor og kjøring som passerer i bakkant. Plassen er nå opprustet og ny kiosk for Mix etablert i henhold til planens premisser (Fig. 167).

Premissene for opprustningen av plassen har hatt spesielt fire mål: Betoning av et *senter* for å få et samlende punkt i området, markering av plassens *trekantform*, beholde og styrke *grøntpreget* og utvide *gang- og oppholdsarealet* (Fig. 166).

Plassgulvet i granittheller skal være mest mulig sammenhengende for optisk og reelt å gi inntykk av å være en trygg "øy" mot trafikken rundt (Fig. 168). Derfor nedlegges gjennomkjøringen i bakkant, bortsett for mulighet til varelevering, og de kryssende trikkesporene "viskes" ut for ikke å dele flaten optisk i to. Den trekantedeplassformen markeres med et mørkere felt omgitt av fortauene.

Trekanten som et inntrukket område avtegner en "sitt-ned"-sone mot gangtrafikken rundt. Funksjonen markeres med granittbenker i grenseskillet, men viktigst er de omkransenede trærne som definerer trekanten som et eget rom å gå inn i. Tretypen er søyleeik som kan stikke opp mellom trikkeledningene. Vesentlig for valg av denne tretypen er at de med sin stramhet danner vegger som vil tydliggjøre geometrien i byrommet rundt.

Fig. 166. Premissillustrasjon av den trekantede Prof. Aschehougs plass i krysset mellom Grensen og Pilestredet.

Fig. 167. Eksisterende tilstand på Prof. Aschehougs plass.
Foto: Hildegunn Munch-Ellingsen.

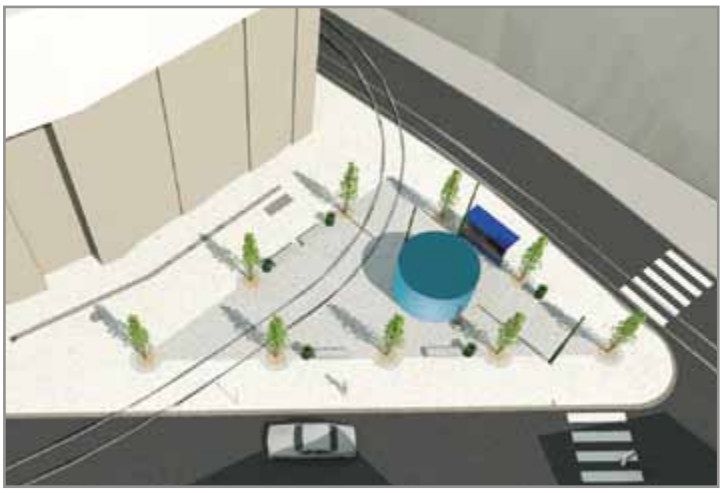

Fig. 168. Premissplan av Prof. Aschehougs plass med granittdekke, paviljongkiosk og romdefinerende trær som fremhever trekantformen. Illustrasjon: Holo Consult A/S